

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Odsjek za romanistiku

Katedra za francuski jezik

Odsjek za kroatistiku

Katedra za hrvatski standardni jezik

Zagreb, 28. rujna 2018.

**FRANCUSKA KONSTRUKCIJA *FAIRE* + INFINITIV I NJEZINI PRIJEVODNI
EKVIVALENTI U HRVATSKOM JEZIKU
Izricanje kauzativnosti u hrvatskom jeziku**

**PÉRIPHRASE FACTITIVE *FAIRE* + INFINITIF ET SES ÉQUIVALENTS EN
CROATE
Expression de la causativité en croate**

DIPLOMSKI RAD

12 ECTS

15 ECTS

Mentor:

Dr. sc. Darja Damić Bohač, viša lektorica

Student:

Branka Sinčić

Komentor:

Izv. prof. dr. sc. Ivan Marković

Sadržaj

Oznake	1
1. Uvod	2
2. Glagolsko stanje	4
3. Pojam kauzativnosti	9
4. Izricanje kauzativnosti u francuskome	11
4.1. Kauzativna konstrukcija <i>faire</i> + infinitiv	16
4.1.1. Semantička svojstva konstrukcije	16
4.1.2. Sintaktička svojstva konstrukcije	18
4.1.3. Obilježavanje uzročnika u konstrukciji <i>faire</i> + infinitiv	23
4.1.4. Konstrukcija <i>faire</i> + infinitiv u povratnom obliku	26
5. Prijevodni ekvivalenti konstrukcije <i>faire</i> + infinitiv u hrvatskome	31
5.1. Punoznačni glagol	31
5.1.1. Glagol ekvivalentan konstrukciji	32
5.1.2. Glagol ekvivalentan infinitivu.....	38
5.2. Glagolske konstrukcije	40
5.2.1. Konstrukcija <i>dati</i> + infinitiv	40
5.2.2. Konstrukcije glagol + surečenica	41
5.2.3. Konstrukcije glagol + prijedložna skupina.....	44
5.3. Neglagolska sredstva	45
5.3.1. Uzročne prijedložne skupine	46
5.3.2. Vremenske i prostorne prijedložne skupine	49
5.3.3. Surečenice uzročenog značenja.....	50
6. Izricanje kauzativnosti u hrvatskome	52
7. Zaključak	58
8. Literatura	60
9. Sažetak i ključne riječi	65

Oznake

COND	kondicional
CONJ	konjunktore, veznik
FUT	futur
FUT.P	<i>futur proche</i>
GER	gerundiv
IMP	imperativ
INF	infinitiv
IPF	imperfekt
NEG	negacija
OBL	kosi objekt
OD	direktni, izravni objekt
OI	indirektni, neizravni objekt
PA	<i>passé antérieur</i>
PAST	prošlost
PC	<i>passé composé</i>
PL	plural, množina
PLPF	pluskvamperfekt
PREP	prepozicija, prijedlog
PRES	prezent
PS	<i>passé simple</i>
PRON.INDEF	neodređena zamjenica
PRON.REFL	refleksivna, povratna zamjenica
PRON.REL	relativna, odnosna zamjenica
S	subjekt
SG	singular, jednina
SUB	subjunktiv, konjunktiv
1, 2, 3	oznaka lica

1. Uvod

Tema je ovog rada francuska kauzativna konstrukcija *faire* + infinitiv i njezini prijevodni ekvivalenti u hrvatskom jeziku. Analizom korpusa izvornih francuskih rečenica i njihovih prijevoda na hrvatski jezik nastojat će se utvrditi kojim se sredstvima kauzativno značenje izriče u hrvatskome.

U radu će se *kauzativnima* smatrati glagolske konstrukcije uzročnog značenja, koje iskazuju proces kojim vršilac uzrokuje drugi proces, pri čemu do tog procesa dovodi sam ili na njega potiče drugog sudionika. Takvo se značenje iskazuje različitim jezičnim sredstvima, gramatičkim, morfološkim ili sintaktičkim, i leksičkim. Brojni jezici imaju posebna sredstva, primjerice afiks ili pomoćni glagol, kojima se sustavno grade glagoli kauzativnog značenja. Primjenom takvih sredstava u strukturu se nekoga glagola uvodi dodatan argument s agentivnom ulogom, tzv. uzročnik (engl. *causer*) (Dixon 2000: 30). *Argumentima* se pritom smatraju imeničke skupine kojima upravlja glagol, a koje moraju biti prisutne da bi struktura koja sadržava taj glagol bila gramatična (Trask 1992: s. v. *argument*). Katkad se te sastavnice nazivaju *jezgrenim argumentima* (engl. *core*), u opreci prema neobveznim *rubnim argumentima* (engl. *peripheral*) (Dixon – Aikhenvald 2000: 3).

Gramatička kategorija kojom se iskazuje kauzativnost zove se *kauzativom* (engl. *causative*), a s obzirom na to da podrazumijeva promjenu argumentne strukture glagola, u jezicima u kojima postoji obično se smatra glagolskim stanjem (Marković 2012: 212; Trask 1992: s. v. *voice*). Naziv *kauzativ* koristi se međutim i u širem smislu, za glagole koji su značenjem kauzativni.

U francuskom se jeziku kauzativnost iskazuje suznačnim glagolom *faire*, izvornog značenja ‘činiti, raditi, praviti’, koji gradi konstrukciju s glagolom u infinitivu. Glagol *faire*, osim kada nije sam dopuna modalnom glagolu, nosi gramatičke obavijesti o vremenu, načinu, licu i broju. Navest ćemo primjer:

Le professeur [učitelj.S] **fait** [PRES.3SG] **lire** [čitati] les enfants [djeca.OD].
dosl. ‘Učitelj čini djecu čitati’

Navedenom se rečenicom iskazuje da jedan entitet (*učitelj*) djeluje na druge (*djeca*) s ciljem da oni izvrše radnju (*čitati*). To može značiti da učitelj djecu *potiče*, *zadaje* im ili ih *tjera* da čitaju, ali se to ne precizira glagolom *faire*, koji ima opće značenje uzrokovanja radnje iskazane glagolom u infinitivu. Glagol *faire* u konstrukciji s infinitivom u francuskoj se

gramatikografiji često naziva i *faktitivom* (fr. *factitif*), a konstrukcija *faire* + infinitiv *faktitivnom perifrazom* (fr. *périphrase factitive*). Sam naziv (*glagolska*) *perifraza* odnosi se na spoj kopulativnoga, pomoćnoga ili semikopulativnoga, polusponskoga glagola, kojim se iskazuje neko gramatičko značenje (vremensko, vidsko, modalno značenje ili dijateza, glagolsko stanje), i glagola u infinitivu, koji je od njega neodvojiv (v. Arrivé *et al.* 1989: 91, 494).

Francuski jezik ima još nekoliko sredstava za izricanje kauzativnosti, među kojima se ova konstrukcija ističe po vrlo raširenoj uporabi i produktivnosti (sposobnosti da gradi nove oblike, v. Marković 2012: 124) jer se glagol *faire* može kombinirati gotovo bilo s kojim glagolom. U hrvatskome ne postoji jedna određena konstrukcija kojom bi se ona u većini konteksta mogla prevesti. Kako bismo ustanovili kojim se to sredstvima kauzativno značenje te konstrukcije prenosi na hrvatski jezik, analizirali smo njezine prijevode na korpusu iz suvremene francuske beletristike. Riječ je o pet francuskih romana s kraja 20. i početka 21. stoljeća, iz kojih je prikupljeno 156 rečenica s konstrukcijom *faire* + infinitiv, a u njima se javlja 161 primjer konstrukcije. Pri odabiru romana, osim o tome da postoji prijevod djela na hrvatski jezik, vodili smo računa i o kvaliteti prijevoda. Primjeri preuzeti iz korpusa u radu su obilježeni kraticom imena autora ili prevoditelja, uz koju se navodi i broj stranice na kojoj se nalaze u danom djelu (v. popis *Vrela*), a naši su primjeri neobilježeni. Kako je obično riječ o duljim rečenicama, glose smo navodili u uglatim zagradaama u samim primjerima i samo uz ključne elemente u rečenici kao što su glagol *faire*, infinitiv i njihovi argumenti.

Obradu teme započet ćemo osvrtom na kategoriju glagolskog stanja (poglavlje 2), a potom ćemo, u poglavlju 3, reći nešto više o kauzativnosti i objasniti još neke osnovne pojmove kojima ćemo se služiti dalje u radu. Poglavlje 4 posvećeno je iskazivanju kauzativnog značenja u francuskome, a detaljnije se opisuju svojstva konstrukcije *faire* + infinitiv. Naposljetku se spominje i uporaba te konstrukcije u povratnom obliku, kada se njome može iskazati i jedno drukčije značenje. Veći dio rada zatim čini analiza prijevodnih ekvivalenata francuske konstrukcije, koji su razvrstani prema načinu izricanja kauzativnog značenja (poglavlje 5). Nastojalo se dati što više primjera, no kako nam je cilj bio ukazati na mogućnosti iskazivanja kauzativnog značenja u hrvatskome, izostavili smo prijevode u kojima se situacija opisana konstrukcijom *faire* + infinitiv predstavlja kao neuzročena, ali i primjere s konstrukcijom *faire* + infinitiv koja je u danoj uporabi frazeologizirana te se i ne doživljava kao kauzativna (kao što je to *faire entendre* ‘učiniti da čuje’ u značenju ‘ispustiti zvuk’ ili *faire remarquer* ‘učiniti da primijeti’ u značenju ‘primijetiti, napomenuti’). Od primjera konstrukcije u povratnom obliku uzeti su samo primjeri koji pokazuju njezinu

kauzativnu uporabu. U poglavlju 6 obrađuju se glagolska sredstva kojima je u korpusnim primjerima preneseno kauzativno značenje i komentiraju neki drugi načini iskazivanja tog značenja, a u poglavlju 7 daje se zaključak.

2. Glagolsko stanje

Glagolsko stanje jedna je od gramatičkih kategorija koje se iskazuju glagolom. Kao sinonim *stanju* rabi se i naziv *dijateza* (grč. *diáthesis* ‘glagolsko stanje’), a ponegdje i naziv *glagolski lik* (oba nalazimo u gramatici Barić *et al.* 2005; v. i Simeon 1969: s. v. *dijateza*). U suvremenim gramatičkim opisima hrvatskog jezika stanje se načelno određuje oprekom između aktivnog (radnog) stanja, u kojem je subjekt vršilac radnje, i pasivnog (trpnog) stanja, u kojem subjekt trpi radnju, pa se prema tome definira kao kategorija kojom se izriče odnos između subjekta i glagolske radnje (Barić *et al.* 2005: 229–230). Slično tomu Babić *et al.* (1991: 672) kažu da stanje izriče „usmjerenost ili neusmjerenost” radnje prema subjektu, odnosno vrši li se radnja na subjektu ili ne.

Glagolsko je stanje prema Pranjković (2013: 43) *vanjska* glagolska kategorija – ona koja je svojstvena pojedinim glagolskim oblicima, a ne glagolu kao riječi, tj. neovisno o njegovu obliku, kao što su to i kategorije vremena, načina, lica i broja. S druge strane, prema autoru *unutrašnje* glagolske kategorije iskazuju svojstvo koje glagol zadržava u svim oblicima, u koje su svrstani glagolski vid i prijelaznost. Stanje se može odrediti i kao *konfiguracijska* kategorija, što znači da je određena mjestom u većoj sintaktičkoj konstrukciji, uvjetovana je rečeničnim sastavnicama koje se uz glagol nalaze, a ne proizlazi iz glagola samog, kao što primjerice glagol ima pasivni oblik samo kada je njegov subjekt trpilac radnje (Marković 2012: 203–204). Stanje se stoga po navedenom svojstvu bitno razlikuje od glagolskog vida, kao i vremena i načina, koje Marković svrstava među *inherentne* kategorije jer karakteriziraju samu predikaciju, ono što glagol znači (2012: 183).

Aktivna i pasivna konstrukcija čine u jezicima svijeta najčešću opreku prema stanju (Marković 2012: 203). Međutim osim aktiva i pasiva u različitim jezicima javljaju se i drugi glagolski oblici koji se smatraju glagolskim stanjima, to su u nekim jezicima primjerice *medij*, *refleksiv*, *reciprocitativ*, *kauzativ* ili *faktiv* (2012: 215; v. niže). Takvi oblici iskazuju određeni odnos između semantičkih uloga glagolskih argumenata i njihovih sintaktičkih funkcija – kao što u aktivu subjekt ima ulogu vršioca, a izravni objekt ulogu trpioca radnje, dok je u pasivu na mjestu subjekta trpilac, a vršilac se, ako je izrečen, pojavljuje u kosom

padežu (Trask 1992: s. v. *voice, diathesis*). Tako se u tipološkim pristupima, kao što navodi Polančec (2015: 124), kategorija glagolskog stanja opisuje kao promjena odnosa između semantičkih i sintaktičkih uloga glagolskih argumenata, pri kojoj se mijenja i valencija glagola, a koja je na neki način obilježena, bilo morfološkom promjenom glagola bilo sintaktičkom konstrukcijom. Promjenom aktiva u pasiv valencija se glagola smanjuje, jer jedan argument postaje neobveznom sastavnicom, odnosno prijelazni glagol postaje neprijelazan (Marković 2012: 204), kao u primjerima (1b) i (1c):

- (1) a. Dekan **hvali** studenta.
b. Student **je hvaljen** od dekana.
c. Student **biva hvaljen** od dekana.

U pasivnim se rečenicama (1b) i (1c) trpilac (*student*), objekt u aktivnoj rečenici (1a), nalazi na mjestu subjekta, a vršilac je (*dekan*), subjekt aktivne rečenice (1a), iskazan prijedložnom skupinom u genitivu. Taj se drugi argument u hrvatskome katkad može iskazati u obliku instrumentala, ali se uobičajeno ne izriče, jer je obavijesno manje važan, a fokus je na trpiocu. Tako je i u drugim jezicima, vršilac se tipično ostvaruje kao rubni argument i može se izostaviti (Dixon – Aikhenvald 2000: 7). Promjena valencije na glagolu je naznačena drukčijim oblikom, u primjeru (1b) pomoćnim glagolom *biti* i glagolskim pridjevom trpnim aktivnoga glagola, a u primjeru (1c) to je glagol *bivati* i glagolski pridjev trpni aktivnoga glagola. Pasiv se u hrvatskome može iskazati i povratnom konstrukcijom (*Student se hvali*), koja se katkad naziva *se pasivom* (Silić – Pranjković 2007: 196).¹ Polančec (2015: 122) ističe i da promjena aktiva u pasiv ne utječe na značenje samoga glagola, kao što i gramatika Barić *et al.* (2005: 451) navodi da se u pasivu mijenjaju sintaktički odnosi u rečeničnom ustrojstvu, a značenje koje se tim ustrojstvom izriče ostaje nepromijenjeno (v. i Katičić 2002: 156).

Osim aktiva i pasiva Raguževa hrvatska gramatika (1997) navodi još jedno stanje – *medij*. Ono se međutim ne definira, ali govori se o glagolima medijalnog značenja kao u primjeru *Kuća se ruši* kada znači da se kuća ruši sama od sebe, urušava se, odnosno izriče se radnja koja se odvija bez djelovanja nekog vršioca. Navode se i glagoli medijalnog značenja poput *oronuti, ostarjeti, ozepsti, pokisnuti*, čiji su glagolski pridjevi jednaki aktivnom obliku jer se od takvih glagola ne može tvoriti pridjev trpni, ali im je značenje pasivno: *oronuo, ostario, ozebao, pokisao* (1997: 197–198, 377). S time je povezan opis medijalnih glagola u gramatici

¹ *Student se hvali* ujedno može imati povratno značenje, odnosno značiti da student sebe hvali (v. niže).

Barić *et al.* (2005: 223, 231), prema kojoj ti glagoli izriču zbivanje ili stanje koje se odvija bez volje vršioca, kao što su to glagoli *voljeti*, *venuti*, *hladiti se*, *mračiti se*, *brinuti se*, *sramiti se*. Glagolsko stanje *medij* postojalo je naime u praindoeuropskom jeziku i bilo je u opreci s aktivom. Njime se iskazivalo da se radnja koju vrši subjekt odnosi na njega samoga (Mihaljević 2014: 122–123). Mihaljević navodi da je opreka između aktiva i medija, za koje su se koristili različiti skupovi nastavaka, u slavenskim jezicima (i mnogim drugim indoeuropskim jezicima) zamijenjena oprekom između aktiva i pasiva, a *medijalno* ili *povratno* značenje u njima imaju sveze aktivnih glagola i povratne zamjenice (2014: 130). U jezikoslovlju se različiti oblici opisuju kao medijalni, tako prema Trasku (1992: s. v. *middle*) osim posebnih oblika koji iskazuju da subjekt vrši radnju na sebi (refleksivnost) ili u svoju korist, koji čine dio sustava glagolskog stanja, medijalni su i prijelazni glagoli čiji subjekt nije vršilac radnje, a u njih se ubrajaju i glagoli percepcije, mišljenja i osjećanja. I u nekim opisima francuskoga medij pokriva više značenja, primjerice prema jezikoslovnom rječniku Dubois *et al.* (2002: s. v. *voix*) tri su medijalna oblika u tom jeziku:² *povratno stanje* (fr. *voix pronominale*), u kojem subjekt i objekt označuju isti entitet (*Pierre se lave* ‘Pierre se pere’), povratni oblik koji izriče da subjekt vrši radnju na objektu u svoju korist (*Pierre se cire ses chaussures* ‘Pierre si lašti cipele’) te konstrukcija s neprijelaznim glagolom u kojoj subjekt nije vršilac radnje: *Le rocher bouge* ‘Stijena se miče’.³

U pogledu toga Marković (2012: 206–207) kaže da su različiti opisi medijalnosti u suvremenim indoeuropskim jezicima odraz toga što su se u njima iz praindoeuropskog medija razvili oblici različitih značenja, kao što su pasivno, refleksivno, recipročno značenje, bezličnost (neodređenost vršioca) i značenje radnje koja se vrši u korist vršioca ili za vršioca (s nenaglašenom povratnom zamjenicom u dativu, npr. *Perem si ruke*), a može se navesti i spomenuto značenje radnje koja se odvija bez vršioca kao u glagola *rušiti se* (što se naziva *antikauzativnošću*, v. ovdje § 6).

Refleksivnost, kao što je spomenuto, znači da subjekt i objekt imaju isti referent, tj. odnose se na isti entitet iz izvanjezičnog svijeta. Kada govori o refleksivnim glagolima nastalim tvorbenim procesima, Comrie (1985) objašnjava da su subjekt i objekt nerefleksivnoga

² U rječniku se navodi da su stanja definirana po uzoru na grčku gramatiku, gdje aktiv, pasiv i medij imaju donekle specifične konjugacije (pasivni i medijalni oblici razlikuju se samo u nekim vremenima).

³ Kao što primjer *Le rocher bouge* pokazuje, posljednje navedeno značenje (radnja koja se odvija bez vršioca) u francuskome se iskazuje neprijelaznim glagolom (*bouger*), a u hrvatskome povratnim (*micati se*) (usp. i Ragužev primjer *Kuća se ruši*). Naime glagol *bouger*, kao i više drugih glagola u francuskome (v. § 4), ima isti oblik u prijelaznoj i neprijelaznoj uporabi, odnosno razlika u valenciji nije naznačena na glagolu, dok se u hrvatskome neprijelazni glagol razlikuje od prijelaznoga u povratnoj čestici *se* (usp. bilješku 4).

glagola „nekoreferentni“, dok je u odgovarajućem refleksivnom obliku (*refleksivu*) samo subjekt iskazan, a neko tvorbeno sredstvo naznačuje da subjekt ima i ulogu trpioca, npr. *refleksivni sufiks -sja* ili *-s'* u ruskome, primjerice *Mat' pomyla rebenka* 'Majka je oprala dijete' ~ *Rebenok pomylsja* 'Dijete se opralo' (1985: 326–327). Pritom se smanjuje valencija glagola, jer je refleksivni glagol neprijelazan. Kad je riječ o hrvatskome, u refleksivu ne dolazi do afiksalne promjene, već se refleksivnost glagola iskazuje posebnim morfološkim sredstvom – povratnom zamjenicom *sebe*, odnosno njezinim klitičkim oblikom *se* (Marković 2012: 341). Primjerice, dok u rečenici *Dekan hvali studenta* subjekt i objekt imaju različite semantičke uloge (vršioca i trpioca radnje), u rečenici *Student se hvali* zamjenica *se* (*sebe*) upućuje na to da je subjekt onaj koji vrši radnju i na kome se ona vrši. No spomenutom se promjenom u hrvatskome valencija glagola ne mijenja, odnosno glagol i dalje ima dva argumenta, subjekt i povratnu zamjenicu na mjestu objekta (usp. Belaj 2001: 6–9).⁴ *Recipročnost* se u hrvatskome iskazuje istim sredstvom kao refleksivnost, povratnom zamjenicom: *Marin i Marta se pogledavaju*, ili tom zamjenicom u dativu: *Pružaju si ruku* (v. Marković 2012: 207). U recipročnom obliku (*reciprocitativu*) povratna zamjenica upućuje na to da su referenti subjekta istovremeno i vršioci i trpioci radnje.

Bezlična (*impersonalna*) konstrukcija bliska je pasivu jer smanjuje valenciju glagola (usp. Polančec 2015: 123), a u njoj je vršilac neodređen i uopće se ne može izreći. U hrvatskome se bezličnost morfološki iskazuje klitikom *se* uz lični glagol u 3. licu jednine, no u tom je slučaju riječ o suznačnom elementu, čestici *se*. Obično se obezličuju neprijelazni glagoli (Silić – Pranjković 2007: 317), primjerice glagol *putovati* obezličen je u primjeru (2b):

- (2) a. Studenti u Split **putuju** vlakom.
 b. U Split **se putuje** vlakom.

U nekim jezicima postoje i oblici koji mogu povećati valenciju glagola, od kojih se obično spominju *aplikativ* i *kauzativ*. U *aplikativu* sudionik s ulogom benefaktiva, malefaktiva, cilja ili sličnom ulogom dolazi na mjesto izravnog objekta, postaje jezgrenom argumentom, što je

⁴ Napomenimo da se stajališta hrvatskih gramatika u pogledu toga razlikuju. Element *se* u glagolima značenjski povratnima poput *brijati se*, *češljati se*, *hvaliti se*, tradicionalno nazivanim *pravim* povratnim glagolima, Katičić (1991) smatra objektom u akuzativu (kao i Silić – Pranjković 2007) i prema tome takve glagole prijelaznima, dok Babić *et al.* (1991) i Barić *et al.* (2005) sve povratne glagole proglašuju neprijelaznima. No Belaj (2001) ističe da element *se*, koji je podrijetlom nedvojbeno zamjenica, sinkronijski gledano ima dvojaku funkciju – čestičnu i zamjениčnu, a glagoli koji su značenjem povratni upravljaju zamjenicom *se* „kao i svakim drugim objektom“ (*Ivan se brije* ~ *Ivan brije brata*) i stoga su prijelazni, bez obzira na to što subjekt i objekt imaju isti referent (2001: 6). S druge strane, *se* je u glagolima poput *bojati se* (**bojati sebe*) i *rušiti se* (**rušiti sebe*) čestica koja ih čini neprijelaznima (2001: 4–5).

tipično primjerice za jezike južne i središnje Afrike (Marković 2012: 208–209; Dixon – Aikhenvald 2000: 13–14).⁵ U *kauzativu* se, kao što smo rekli u Uvodu, dodaje argument s ulogom uzročnika radnje, a taj argument uz kauzativni glagol dolazi na mjesto subjekta. To se u brojnim jezicima izriče morfološkim sredstvima (v. ovdje § 4, bilj. 12), ali vrlo često i konstrukcijom s gramatikaliziranim glagolom, uobičajeno onim s izvornim značenjem ‘raditi, činiti’, kao i ‘davati’ ili ‘puštati’ (Plungjan 2016: 273, 275), što je slučaj i s francuskim glagolom *faire* u konstrukciji s infinitivom.

Konstrukcija *faire* + infinitiv u francuskim se jezičnim priručnicima ponekad povezuje s glagolskim vidom (usp. Grevisse – Goosse 2011: § 774; Dubois *et al.* 2002: s. v. *factitif*). Grevisse i Goosse (2011: § 774) tako kažu da faktitivni ili kauzativni glagoli iskazuju vidsko značenje, kao što je to slučaj i sa skupinama glagola inkoativnog (značenja početnosti), durativnog ili momentalnog značenja. U suvremenijim se gramatikama ipak ističe da se tom konstrukcijom iskazuje dijateza ili glagolsko stanje (usp. Riegel *et al.* 1994: 451; Arrivé *et al.* 1989: 225). Tako Riegel *et al.* navode da glagol *faire* u strukturu nekauzativne rečenice dodaje argument koji uzrokuje proces iskazan u toj nekauzativnoj rečenici (1994: 412), što autori nazivaju *kauzativnom dijatezom* (fr. *diathèse causative*). Pogledajmo to na primjeru iz Uvoda:

- (3) a. Les enfants [djeca.S] **lisent** [čitati.PRES.3PL].
‘Djeca čitaju’
- b. Le professeur [učitelj.S] **fait** [PRES.3SG] **lire** [čitati] les enfants [djeca.OD].
dosl. ‘Učitelj čini djecu čitati’

U nekauzativnu rečenicu (3a) s glagolom *lire* ‘čitati’ dodaje se argument *le professeur* ‘učitelj’. Taj novi argument u kauzativnoj rečenici (3b) nalazi se na mjestu subjekta, a subjekt rečenice (3a) *les enfants* ‘djeca’ dolazi na mjesto izravnog objekta.⁶ Dakle, glagol *lire* u nekauzativnoj rečenici ima samo jedan argument – subjekt, dok kauzativ *faire lire* otvara mjesto i subjektu i izravnom objektu, što znači da je dvovalentan, ima za jedan veću valenciju od glagola *lire*. Isto tako prijelazni glagol *lire* s glagolom *faire* gradi dvoprijelaznu konstrukciju:

⁵ *Benefaktiv* ili *primalac* entitet je koji uživa rezultat predikacije, *malefaktiv* je onaj koji gubi predikacijom (Marković 2012: 249–252).

⁶ U francuskome je izravni objekt obilježen svojim položajem iza glagola, osim u slučaju nenaglašene zamjenice, kada stoji ispred glagola.

- (4) a. Les enfants [djeca.S] lisent [čitati.PRES.3PL] un poème [pjesma.OD].
 ‘Djeca čitaju pjesmu’
- b. Le professeur [učitelj.S] fait [PRES.3SG] lire [čitati] un poème [pjesma.OD] aux enfants [djeca.OI].
 dosl. ‘Učitelj čini djecu čitati pjesmu’

U tom slučaju, s obzirom na to da glagol *lire* ima i izravni objekt (*un poème*), njegov subjekt u nekauzativnoj rečenici (4a) nalazit će se u kauzativnoj rečenici (4b) na mjestu neizravnog objekta (v. § 4.1.3). O konstrukciji *faire* + infinitiv detaljnije će se govoriti u poglavlju 4.

3. Pojam kauzativnosti

Kauzativne konstrukcije iskazuju proces u kojem jedan entitet kakvim djelovanjem na drugi entitet uzrokuje proces ili potiče na radnju (*faire rougir* ‘činiti da (se) crveni, crveniti’, *faire manger* ‘davati jesti, tjerati da jede’). Literatura posvećena kauzativima to obično opisuje kao situaciju (tzv. *kauzativnu situaciju*, engl. *causative situation*) koju čine dvije sastavnice – *uzrok* i *učinak* ili *rezultat* (Comrie 1989), odnosno dva događaja – *uzročni* (engl. *causing event*) i *uzročeni* (engl. *caused event*) (Shibatani 1976). Shibatani je pobliže odredio kauzativnu situaciju na sljedeći način: odnos između tih dvaju događaja mora biti takav da govornik vjeruje da nakon uzročnog događaja biva izvršen uzročeni događaj, kao i da „zbivanje uzročnog događaja u potpunosti ovisi o zbivanju uzročnog događaja” (1976: 1–2). S obzirom na to kauzativno značenje imaju rečenice poput *Natjerala sam Johna da ode* i *Poslala sam Johna u ljekarnu*: osim što je drugi proces, Johnov odlazak, uvjetovan prvim procesom, odnosno kakvim djelovanjem subjekta, također se implicira izvršenost drugog procesa. S druge strane, rečenica *Rekla sam Johnu da ode* nije kauzativna, jer nam ne govori je li John doista i otišao (1976: 2).

Kauzativni procesi imaju barem dva sudionika. Prvi je uvijek agentivni entitet, koji može biti osoba: *Marija me nasmijala*, ali i ne-živi entitet poput apstraktne stvari: *Ovo me predavanje uspavalo* ili događaja: *Cjelodnevno me hodanje izmorilo* (v. Dixon 2000: 33). Taj entitet uzrokuje ili pokreće drugi proces, to je *uzročnik*. Kada se kauzativ gradi morfološkim postupkom ili pomoćnim glagolom, to je argument koji se dodaje u strukturu nekauzativnoga glagola, kao uzročnik radnje iskazane tim glagolom, i koji se u kauzativnoj konstrukciji nalazi na mjestu subjekta. Drugi je sudionik entitet na koji uzročnik djeluje, koji time dolazi u kakvo

stanje ili vrši radnju. U literaturi na engleskom jeziku taj argument ima poseban naziv, *causee*, u opreci prema *causer* (usp. Dixon 2000, Comrie 1989). Kako u hrvatskim radovima nismo našli odgovarajući prijevod naziva *causee*, u ovom ćemo ga radu zvati *uzročenikom*.

Kauzativne se konstrukcije katkad nazivaju *faktivnim*, a ta se dva naziva rabe i kao sinonimi (usp. Simeon 1969: s. v. *faktivni*, *kauzativni*). Međutim, katkad se ističe da se *faktivom* iskazuje uzrokovanje stanja ili promjene stanja (nerijetko se tako nazivaju otprijevni glagoli tog značenja), a *kauzativom* pokretanje radnje, poticaj na radnju. O razlikovanju faktitiva i kauzativa piše E. Čaušević u gramatici turskog jezika (1996: 224–230).⁷ Prema autoru su *faktivni* (*učinski* ili *uzročni*) oni glagoli koji znače uzrok radnji izraženoj „jednim srodnim glagolom i, samim time, otvaraju mjesto za uvođenje *direktnog objekta*“, a kaže da bi u hrvatskome to bili primjerice *bijeliti* (uzrok je tomu da *X* postaje bijel, što je iskazano glagolom *bijeljati*) i *rasplakati* ‘učiniti da (za)plače’. S druge strane, *kauzativni* (*uzročni* ili *poticajni*) glagoli iskazuju radnju koju ne vrši sam subjekt, već tko drugi na njegov poticaj, npr. *pojiti* ‘činiti da tko pije’ i konstrukcija s glagolom *dati* poput *Dao sam popraviti radio* (Čaušević 1996: 224). Spomenut ćemo i da Mouninov jezikoslovni rječnik (1974: s. v. *factitif*, *causatif*) navodi da se *faktivnim* katkad naziva otprijevni glagol kojim se iskazuje da subjekt koga ili što dovodi u stanje izraženo pridjevom, kao što je *blanchir* ‘činiti bijelim, bijeliti’ (← *blanc* ‘bijel’) ili *rentabiliser* ‘činiti isplativim’ (← *rentable* ‘isplativ’) (usp. Haspelmath 1987: 33). Ističe se tako da je rezultat radnje iskazane faktitivnim glagolom stanje, a ne radnja. Kad je riječ o kauzativu, Mounin (1974) ga opisuje kao i Čaušević (1996), njime se iskazuje da subjekt čini da tko drugi vrši radnju. I Marković (2012: 212) kaže da se te dvije kategorije mogu razlikovati po tome što u faktitivu „vršilac *sam čini* da što bude kakvo“, a u kauzativu „vršilac *potiče drugoga* vršioca na radnju“, ali se često i iskazuju istim sredstvima. Tako se francuskom konstrukcijom *faire* + infinitiv može iskazati i faktitivno i kauzativno značenje, o čemu ćemo govoriti u poglavlju 4.1.1.

U radu će se katkad spominjati *faktivno* i *kauzativno* značenje u užem smislu, ali nazivom *kauzativ*, koji je u jezikoslovlju uvrješeni, obuhvatili smo obje kategorije, odnosno, kao što je rečeno na početku, sve konstrukcije koje iskazuju uzrok nekom procesu, bez obzira na to dovodi li subjekt do toga izravno, svojom radnjom, ili potiče drugog vršioca na radnju.

S kauzativnošću se nerijetko povezuje *permisivnost*, značenje dopuštanja (engl. *permission*) (usp. Comrie 1989: 171). Primjerice, permisivno značenje u francuskome ima konstrukcija

⁷ Turski se obično navodi kao primjer jezika s vrlo produktivnom gradbom kauzativa, u kojem se dvama sufiksima (-*dir-* i -*t-*) kauzativ gradi gotovo od svakoga glagola, u skladu s jasnim pravilom, prema završnom glasu osnove (v. Shibatani – Pardeshi 2002: 108).

laisser ‘pustiti, dati’ + infinitiv (v. ovdje § 4) ili u hrvatskome konstrukcija s glagolom *dati* (*se*) (*Dala se nagovoriti*; usp. Žagar Szentesi 2011: 309). Iako konstrukcije permisivnog značenja imaju pasivan subjekt, Comrie kaže da ih s kauzativnošću u pravom smislu (engl. *true causation, causation proper*) povezuje to što subjekt može spriječiti da do radnje dođe, ali to ne čini, odnosno ima barem u određenoj mjeri mogućnost utjecaja na radnju, kao i uzročnik u kauzativnoj konstrukciji (1989: 171). U engleskome se, slično francuskome (koji ima konstrukciju i s glagolom *faire* i s glagolom *laisser*), kauzativno i permisivno značenje iskazuje različitim konstrukcijama, primjerice uporabom glagola *make* ‘prouzročiti, natjerati’ ili glagola *let* ‘pustiti’ s infinitivnom dopunom, no ima jezika u kojima se pravo kauzativno i permisivno značenje iskazuju istim sredstvima, primjerice u njemačkome konstrukcijom s glagolom *lassen* (Comrie 1985: 334).

4. Izricanje kauzativnosti u francuskome

U francuskome se osim konstrukcijom *faire* + infinitiv kauzativni procesi iskazuju i drugim glagolskim sredstvima. Francuske gramatike pridaju pozornost glagolu *faire* (kao i *laisser*) u konstrukciji s infinitivom (v. niže), a rijetko upućuju na kauzativno značenje nekih drugih jedinica. U jezicima se javljaju raznovrsna sredstva za izricanje kauzativnosti, što je nerijetko slučaj i u jednom te istom jeziku (Bilandžija 2014: 31). Tipološki gledano, kauzativne se konstrukcije obično dijele na tri tipa – *sintaktičke* (*analitičke, perifrastične*), *morfološke* i *leksičke* (v. Comrie 1989: 166–167; Katamba 1993: 230). Kao što navodi Comrie (1989: 166–167), podjela se temelji na vrsti „formalne veze između izraza kauzativne makrosituacije i izraza posljedične mikrosituacije“, odnosno između izraza kauzativnog procesa i njegova rezultata, primjerice engl. *cause to die* ‘prouzročiti smrt’ (dosl. ‘prouzročiti da umre’) i engl. *die* ‘umrijeti’, gdje je kauzativna konstrukcija izvedena sintaktičkim postupkom (1989: 166). Comrie pritom ne smatra da je riječ o trima strogo odvojenim kategorijama, već o kontinuumu konstrukcija koje manje ili više kompaktно iskazuju *kauzativnu situaciju*, između, s jedne strane, analitičkih konstrukcija koje zasebno iskazuju *uzrok* i *rezultat* i, s druge strane, sintetičkih (leksičkih) izraza *kauzativne situacije* u kojima se ne raspoznaje komponenta uzročnog značenja (usp. Shibatani – Pardeshi 2002: 103–109).⁸

⁸ Trask (1992: s. v. *causative*) napominje međutim da neki jezikoslovci *kauzativnima* smatraju samo konstrukcije koje se grade produktivnim postupcima i ne slažu se s time da tim nazivom treba obuhvatiti i glagole koji su samo značenjem kauzativni, kakvi su primjerice u engleskome glagoli *lose* ‘izgubiti’ ~ *get lost* ‘izgubiti se’ ili *drop* ‘ispustiti’ ~ *fall* ‘pasti’. Ovdje ćemo i takve glagole smatrati načinom iskazivanja kauzativnosti.

Francuski, kao i većina jezika – ako ne i svaki (Shibatani – Pardeshi 2002: 107), iskazuje kauzativnost prijelaznim glagolima koji nemaju vidljivu oznaku kauzativnog značenja u odnosu na nekauzativni parnjak, tj. glagol koji izriče rezultat radnje iskazane kauzativnim glagolom, koji se nazivaju *leksičkim kauzativima* (2002: 107, usp. Comrie 1989: 168). Neki su od njih u značenjskoj opreci s nekauzativnim glagolom drukčijeg oblika, koji ima jedan argument manje: *tuer* ‘ubiti’ ~ *mourir* ‘umrijeti’, *renverser* ‘oboriti, srušiti’ ~ *tomber* ‘pasti’,⁹ *nourrir* ‘hraniti’ ~ *manger* ‘jesti’, a brojni su takvi glagoli kauzativnog značenja koji se u istom obliku upotrebljavaju neprijelazno, u nekauzativnom značenju (usp. Dixon 2000: 38).¹⁰ Primjerice, glagol *pourrir* neprijelazan je, jednovalentan u rečenici (Riegel *et al.* 1994: 742):

Les pommes [jabuke.S] **pourrissent** [trunuti.PRES.3PL]. ‘Jabuke trunu’,

a prijelazan, dvovalentan u rečenici:

L’humidité [vlaga.S] **pourrit** [trunuti.PRES.3SG] les pommes [jabuke.OD].

‘Vlaga kvari jabuke/Vlaga dovodi do truljenja jabuka’,

pri čemu ta razlika u valenciji nije obilježena na glagolu. Za glagole tipa *pourrir* karakteristično je da subjekt u neprijelaznoj konstrukciji i izravni objekt u prijelaznoj konstrukciji stoje u istom semantičkom odnosu s glagolom, kao što u navedenim primjerima imenica *les pommes* u oba slučaja ima ulogu trpioća. Takvi glagoli, koje gramatika Riegel *et al.* (1994: 409) naziva „reverzibilnima” (fr. *verbes réversibles*), a u francuskoj se literaturi javljaju i pod nazivom „simetrični glagoli” (fr. *verbes symétriques*), u prijelaznoj uporabi imaju faktitivno ili učinsko značenje i obično iskazuju da referent subjekta uzrokuje promjenu stanja referenta objekta. Ovo su još neki primjeri takvih glagola s njihovim neprijelaznim parnjacima, koje navodi Riegel *et al.* (1994: 742): *casser* ‘razbiti’ ~ *casser* ‘razbiti se’, *changer* ‘promijeniti’ ~ *changer* ‘promijeniti se’, *grossir* ‘udebljati’ ~ *grossir* ‘udebljati se’, *brunir* ‘posmeđiti; potamniti’ ~ *brunir* ‘posmeđiti, ?posmeđjeti; potamnjeti’, *durcir* ‘učiniti tvrdim/tvrđim’ ~ *durcir* ‘otvrdnuti’, *vieillir* ‘postarati’ ~ *vieillir* ‘postarati se’. Njima se mogu

⁹ Glagol *tomber* ima međutim i kauzativnu uporabu, i to u nazivlju borilačkih sportova sa značenjem ‘pobijediti (protivnika) oborivši ga na tlo’ (Robert: s. v.).

¹⁰ Dixon navodi da je riječ o vrsti tzv. „ambitransitivnih” glagola (engl. *ambitransitive, labile*), glagola koji mogu imati i prijelaznu i neprijelaznu konstrukciju (v. i Trask 1998: s. v. *labile verb*). Ambitransitivni glagoli koji u prijelaznoj uporabi funkcioniraju kao kauzativni vrlo su česti u engleskome, primjerice *trip* ‘učiniti da tko padne, podmetnuti nogu’ ~ *trip* ‘spotaknuti se’ (*Mary tripped John ~ John tripped*), *melt* ‘otopiti, odlediti’ ~ *melt* ‘otopiti se, odlediti se’, *dissolve* ‘otopiti, rastopiti’ ~ *dissolve* ‘otopiti se, rastopiti se’, *explode* ‘učiniti da eksplodira, detonirati’ ~ *explode* ‘eksplodirati’ (2000: 38); v. i Haspelmath (1993: 102).

dodati glagoli koji iskazuju procese koji vode do promjene položaja objekta, na primjer: *entrer* ‘uvesti, unijeti’ ~ *entrer* ‘ući’ (*Delphine a entré la voiture dans le garage* ‘Delphine je uvezla auto u garažu’), *sortir* ‘izvesti, iznijeti’ ~ *sortir* ‘izići’, *bouger* ‘pomaknuti’ ~ *bouger* ‘pomaknuti se’ (*bouger la main* ‘pomaknuti ruku’).¹¹ Glagoli istog oblika koji stoje u semantičkoj opreci prema kauzativnosti u hrvatskome su puno rjeđi (npr. *započeti*: *Započeo je predavanje* ~ *Predavanje je započelo*), običnije se razlikuju u prisutnosti čestice *se* ili u tematskom sufiksu, ili su pak potpuno različitih oblika (usp. § 6).

Također treba reći da se kauzativnost – kada je riječ o užem značenju ‘dati komu da izvrši radnju’ – može u nekim slučajevima izraziti i implicitno. Tako u sljedećem primjeru (koji navode Grevisse – Goosse 2011: §774) glagol *construire* ‘graditi, sagraditi’ može značiti ‘dati sagraditi, angažirati koga da sagradi’, odnosno isto što i konstrukcija *faire construire*:

- (1) François **construit** une maison dans les environs de Genève.

‘François gradi kuću u okolici Ženeve’ (= dao je sagraditi)

Prijevod pokazuje da se i u hrvatskome isto značenje može iskazati implicitno, glagolom *graditi*, a odgovarao bi konstrukciji s glagolom *dati*, i to u perfektu, jer primjer (1) podrazumijeva da je uzročni proces prethodio radnji iskazanoj glagolom *graditi*.

Uporabom glagola kao u primjeru (1) želi se iskazati da osoba označena subjektom pokreće radnju, a ne i precizirati način na koji se radnja realizira, tj. precizirati tko je njezin stvarni vršilac. Kauzativno tumačenje mogu imati neki učinski glagoli koji iskazuju poslove za koje se uobičajeno angažira tko stručan, koji se povjeravaju komu u vlastitu korist, kao i u sljedećim primjerima (Novakova 2002: 104; Dubois – Lagane 1975: 118):

- (2) On **a repeint** le salon de notre maison.

‘Okrečili smo dnevni boravak u kući’ (= dali smo okrečiti)

- (3) Le propriétaire **a abattu** une cloison.

‘Vlasnik je srušio jedan zid’ (= dao je srušiti)

Kauzativnost jezici iskazuju morfološkim sredstvima poput sufiksacije (fleksijske ili derivacijske), prefiksacije, promjenâ u korijenskome morfu i na druge načine (Comrie

¹¹ Primjere smo preuzeli iz Ruwet (1972: 154) i Grevisse – Goosse (2011: § 287). Valja napomenuti da prema dijelu normativista ti glagoli upotrijebljeni prijelazno pripadaju razgovornom registru (2011: § 287). Oni su kao takvi sasvim uobičajeni u uporabi, iako se ne smatraju uvijek biranim izrazima.

1985, 1989; Dixon 2000; Shibatani – Pardeshi 2002).¹² Takvi postupci mogu biti manje ili više produktivni, a ima i jezika (spomenuli smo turski, v. § 3) u kojima se primjenjuju na većinu glagola (1985: 332). U francuskome nema morfoloških sredstava koji bi od nekauzativnih glagola oblikovali kauzativne, kauzativi mogu nastati samo tvorbom od pridjevskih i (rjeđe) imeničkih osnova, sufiksima *-iser* i *-fier/-ifier* (v. Tesnière 1959: 269; Grevisse – Goosse 2011: § 774).¹³ Na taj način nastaju glagoli faktitivnog značenja: kada su otpridjevni, imaju značenje ‘učiniti da tko/što dobije svojstvo iskazano pridjevom’, a kada su odimenični ‘pretvoriti u ono što iskazuje imenica’ ili ‘učiniti takvim kao što je imenica’.

utile ‘koristan’ → *utiliser* ‘učiniti da služi kakvoj svrsi, iskoristiti’

américain ‘američki’ → *américaniser* ‘amerikanizirati, poameričiti’

simple ‘jednostavan’ → *simplifier* ‘pojednostavniti’

russe ‘ruski’ → *rusifier* ‘rusificirati’

momie ‘mumija’ → *momifier* ‘mumificirati’

statue ‘kip’ → *statuifier* ‘skameniti’ (preneseno značenje)

Gramatika Grevisse – Goosse navodi da je riječ o produktivnim sufiksima, u smislu da mogu tvoriti i nove glagole (2011: §§ 167, 170).¹⁴ Iz primjera vidimo da u hrvatskome katkad odgovaraju sufiksima *-izirati* i *-ificirati*, a prema Babić (2002: 510–511, 514) to su slabo plodni sufiksi.

Napomenimo da se značenje ‘učiniti da X postane kakvim’ u francuskome može iskazati i sintaktički, suznačnim glagolom *rendre* (leksička su mu značenja ‘vratiti’, ‘proizvesti’, ‘izraziti’) s obveznom pridjevnom dopunom. Taj pridjev, tzv. „atribut objekta”, određuje imensku riječ na mjestu izravnog objekta i s njome je sročan u rodu i broju (v. Riegel *et al.*

¹² V. Dixon (2000: 33–34), koji navodi i oprimjeruje morfološke procese kojima se u jezicima svijeta grade kauzativni glagoli – to može biti afiksacija, koja se može odnositi na dodavanje prefiksa, sufiksa ili cirkumfiksa (pojednostavnjeno, kombinacija prefiksa i sufiksa), neka unutarnja alternacija (promjena u korijenu riječi, npr. prijevoj, usp. ovdje § 6), udvajanje konsonanta, duljenje vokala, promjena tona (u tonskom jeziku), reduplikacija (ponavljanje morfološkog materijala u jednom obliku riječi, Trask 1992: s. v. *reduplication*).

¹³ Ima i kauzativnih glagola koji su tvoreni od pridjeva prefiksno-sufiksno („parasintetičkom tvorbom”, v. Grevisse – Gosse 2011: § 176), kao od većine pridjeva za dimenzije, npr. *élargir* ‘proširiti’ (← *large* ‘širok’), *allonger* ‘produžiti’ (← *long* ‘dug’), *amaigrir* ‘učiniti mršavim, ?omršaviti’ (← *maigre* ‘mršav’), ali i drugih poput *appauvrir* ‘osiromašiti’ (← *pauvre* ‘siromašan’), *enhardir* ‘osmjeliti, ohrabriti’ (← *hardi* ‘smion’); međutim čini se da je takva tvorba danas manje plodna.

¹⁴ Tako bi se sufiksom *-iser* mogli tvoriti novi glagoli od pridjeva izvedenih od imena država tipa *américaniser* ili *italianiser* ‘talijanizirati, potalijančiti’ itd. Prema obrascu imenica + *-iser* nastala je npr. novotvorenica *ubériser* od vlastitog imena *Uber* (uvrštena u izdanje *Le Petit Robert* iz 2017.). Ona ima nešto specifičnije značenje, ali također faktitivno: podrazumijeva transformiranje nekog sektora djelatnosti pomoću digitalne tehnologije, po uzoru na *Uber* (ime pružatelja usluga prijevoza).

1994: 431),¹⁵ kao što se u primjeru (4) pridjev ženskog roda *furieuse* ‘bijesna’ slaže s imenom ženskog roda *Jeanne* na mjestu objekta. U hrvatskome bi konstrukcija odgovarala glagolu *učiniti* s pridjevnom dopunom u instrumentalu, no običniji prijevod može biti ekvivalentan učinski glagol. Navest ćemo primjer iz Riegel *et al.* (1994):

(4) Cette nouvelle **a rendu** Jeanne **furieuse**.

‘Ta je vijest Ivanu **učinila bijesnom**/Ta je vijest Ivanu **razbjesnila**’

Glagol *rendre* u toj uporabi ima opće značenje uzrokovanja promjene stanja objektnog referenta, dok pridjev iskazuje stanje u koje objekt dolazi kao rezultat toga. U francuskome je to uobičajena i česta konstrukcija (Tesnière 1959: 267), a na mjestu dopune može doći bilo koji opisni pridjev.¹⁶

Sintaktičkim (analitičkim, perifrastičnim) kauzativom nazivaju se općenito konstrukcije u kojima je kauzativno značenje iskazano zasebnim glagolom (Shibatani – Pardeshi 2002: 103). To mogu biti konstrukcije u kojima su uzrok i rezultat iskazani zasebnim predikatima, primjerice engl. *I caused John to leave* ‘Učinio/prouzročio sam da John ode’ (Comrie 1989: 167), kakve su prema Comrieju prototipni analitički kauzativi, no napominje da su u jezicima češće konstrukcije s upravnim glagolom značenja specifičnijeg od čistog uzroka, npr. s podrazumljenom prisilom ili sl.; navodi i glagole *make* ‘prouzročiti, natjerati’,¹⁷ *compel* ‘natjerati, primorati’, *persuade* ‘uvjeriti’ (1989: 167). U francuskome se javljaju konstrukcije s punoznačnim glagolom tipa *inciter* ‘potaknuti’, *amener* ‘navesti, natjerati’, *conduire* ‘navesti, dovesti do’, *pousser* ‘potaknuti, ponukati, nagnati’, *forcer* ‘prisiliti, natjerati’, *contraindre* ‘natjerati, primorati’, *obliger* ‘primorati’ te dopunom u prijedlogu *à* (ili *de* u nekim slučajevima) i infinitivu (Achard 2002: 137), koje podrazumijevaju da referent subjekta na neki način djeluje na drugi entitet, dovodeći ga do toga da izvrši radnju iskazanu infinitivom. Prema Riegel *et al.* (1994) infinitiv uz spomenute glagole može se smatrati

¹⁵ Sintaktička funkcija pridjeva kao predikatnog elementa uz pomoćni ili polusponski glagol u francuskoj se gramatici tradicionalno zove „atributom”, fr. *attribut* (a pridjev koji određuje imenicu jest fr. *épithète*). Kada se predikatni pridjev odnosi na objekt kao u danoj konstrukciji, naziva se „atributom objekta” (*attribut du complément d’objet*), za razliku od „atributa subjekta” (*attribut du sujet*), sročnoga sa subjektom, koji je obično dopuna kopulativnom glagolu *être* ‘biti’ (Riegel *et al.* 1994: 419–433, 615).

¹⁶ Pod time se podrazumijevaju pridjevi kojima se izriče svojstvo ili stanje referenta imenice/zamjenice koju određuju (fr. *adjectifs qualificatifs*), koji za razliku od ostalih pridjeva u francuskome mogu imati predikatnu funkciju i koji čine brojnu i otvorenu skupinu.

¹⁷ Dixon (2000: 36–37) tumači da je upravo *make* prototipan glagol kauzativnih konstrukcija u engleskome (*I made him go*), običniji i apstraktniji od glagola *cause* koji pak implicira neizravnu uzročnost.

predikatom zavisne surečenice koja funkcioniра kao neizravni objekt, pri čemu se njegov vršilac ostvaruje kao izravni objekt glagola u glavnoj surečenici (1994: 829, 832–833). Navodimo primjere iz Achard (2002: 136) (prvi je primjer skraćen):

(5) Les événements du Caucase **ont amené** l’Etat **à recourir** à la force.

‘Događaji na Kavkazu **naveli su** državu **da upotrijebi** silu’

(6) La situation économique **a forcé** Jean **à renoncer** à ses vacances.

‘Ekonomска situacija **prisilila je** Jeana **da odustane** od praznika’

Francuska konstrukcija *faire* + infinitiv razlikuje se od opisanih konstrukcija ponajprije po tome što *faire* u njoj nema puno leksičko značenje kao što ga imaju *inciter*, *pousser* i drugi spomenuti glagoli te po tome što infinitiv neposredno slijedi glagol *faire* (v. ovdje § 4.1.2). Prema Comriejevu viđenju (1989: 169) ta konstrukcija, iako se sastoji od dvaju glagola od kojih jedan izražava uzrok, a drugi rezultat, pa se čini da je nedvojbeno riječ o analitičkom kauzativu, ima obilježja morfolоškog postupka jer se *faire* i glagol u infinitivu najčešće ponašaju kao jedan složeni predikat, što se očituje u obilježavanju uzročnika (v. ovdje § 4.1.3). Dixon (2000: 34–37) slično tomu konstrukciju *faire* + infinitiv opisuje kao vrstu analitičkih kauzativnih konstrukcija koje se sastoje od dvaju glagola sa svojstvima jednog predikata („two verbs in one predicate”), od kojih razlikuje kategoriju *perifrastičnog kauzativa*, konstrukcijâ s dvama glagolima u zasebnim surečenicama, kao što su one u primjerima (5) i (6).

U kontekstu kauzativnih konstrukcija u francuskome obično se navodi i spomenuti glagol *laisser* ‘pustiti, dati’ u konstrukciji s (besprijedložnim) infinitivom, koji podrazumijeva da njegov subjekt ne sprječava radnju iskazanu infinitivom (Riegel *et al.* 1994: 454; Grevisse – Goosse 2011 : § 774; usp. ovdje § 3):

(7) Sa mère l’a **laissé dormir** jusqu’à dix heures.

‘Njegova ga je mama **pustila da spava** do deset sati’

4.1. Kauzativna konstrukcija *faire* + infinitiv

4.1.1. Semantička svojstva konstrukcije

U konstrukciji *faire* + infinitiv glagolom *faire* iskazuje se da subjekt uzrokuje ili pokreće proces iskazan infinitivom (usp. § 2). Subjekt konstrukcije ima dakle ulogu uzročnika (fr. *causateur*, Novakova 2002: 95), a može označivati različite entitete: živi i svjesni entitet, voljni (primjer (1)) ili ne-voljni (primjer (2)), kao i ne-žive uzročnike radnje ili stanja, primjerice kakav predmet (primjer (3)) ili apstraktnu stvar (primjer (4)):

- (1) **Le professeur** fait lire les enfants.
dosl. 'Učitelj čini djecu čitati'
- (2) **Tu** me fais pleurer.
dosl. 'Ti me činiš plakati' ('Tjeraš me u plač')
- (3) **Ce médicament** me fait dormir.
dosl. 'Ovaj me lijek čini spavati' ('Ovaj me lijek uspavljuje')
- (4) **La pièce** a fait rire tout le monde.
dosl. 'Predstava je učinila sav svijet smijati se' ('Predstava je sve nasmijala')

Referent subjekta djeluje na drugog sudionika (uzročnika) s ciljem da on izvrši radnju ili tog drugog sudionika dovodi u kakvo stanje, podvrgava promjeni stanja. Uzročnik se (fr. *causataire*) također može odnositi na žive, voljne ili ne-voljne entitete, kakve imamo u primjerima (1)–(4), ali i na ne-žive entitete (v. niže primjer (6)).

Spomenuti se naziv *causataire* javlja u novijoj francuskoj literaturi (usp. Novakova 2002; Lazard 1998), kako bi se njime, prema Novakovoj (2002: 95), obuhvatilo više uloga koje taj argument može imati u kauzativnoj rečenici. Iako ga francuske gramatike ponajčešće nazivaju *agensom infinitiva* (fr. *agent de l'infinitif*), primjerice gramatike Martinet (1979), Wilmet (1989) i Grevisse – Goosse (2011), a drugi autori, s obzirom na to da se uz konstrukciju nalazi na mjestu objekta, i *objektom-agensom*, *agensnim objektom* (fr. *objet-agent*) (usp. Osipov 1989: 98), valja napomenuti da uzročnik nema nužno agentivnu ulogu. Tako se u primjeru (5), u kojem infinitiv označuje radnju, može reći da uzročnik (*le Canadien* 'Kanađanin') ima ulogu vršioca, no u primjeru (6) riječ je o trpiocu: *le coussin* 'jastuk', a u primjeru (7) o malefaktivu: *les artistes* 'umjetnici' (primjeri su iz korpusa skraćeni):

- (5) La boulimie [proždrljivost.S] généralisée fait [PRES.3SG] bâfrer [prežderavati se] **le Canadien** [Kanađanin.OD] à toute heure du jour ou de la nuit. (T 572)
Opća proždrljivost Kanađanina tjera da se kljuka u svako doba dana od jutra do mraka. (T^V 392)
- (6) Puis en trébuchant sur **le coussin** [jastuk] que [PRON.REL.OD] j'[1SG.S]avais fait [PLPF.1SG] tomber [pasti] dans mon agitation, je m'approchai de la fenêtre. (M 216)
Zatim sam se, spotaknuvši se o jastuk koji sam u prevrtanjima bacio na pod, približio prozoru. (M^J 163)

- (7) Est-ce vrai que l'émigration [emigracija.S] fait [PRES.3SG] perdre [gubiti] **aux artistes** [umjetnici.OI] leur force [snaga.OD] créatrice ? (K 14)
 Je li točno da u emigraciji umjetnici gube stvaralačku snagu? (K^M 9)

Iz navedenih se primjera ujedno vidi da se konstrukcijom *faire* + infinitiv iskazuje i faktitivno i kauzativno značenje (v. § 3). Konstrukcije faktitivnog značenja grade se od stativnih glagola, koji dakle iskazuju stanje, a do kojeg dovodi uzročnik, subjekt faktitivne rečenice, kao u primjerima (6) (*tomber* 'pasti') i (7) (*perdre* 'gubiti'). Konstrukcije kauzativnog značenja grade se pak od aktivnih glagola, koji iskazuju radnju, a u kauzativnoj rečenici subjekt dovodi uzročnika do toga da izvrši tu radnju. Tako je u konstrukcijama faktitivnog značenja uzročnik pasivan entitet, a u onima kauzativnog značenja agentivan entitet. Referentne francuske gramatike ne razlikuju faktitivno značenje od kauzativnoga, a nazivi *faktitiv* i *kauzativ* katkad se rabe i kao sinonimi (usp. Bonnard 1985, Grevisse – Goosse 2011, Riegel *et al.* 1994). Također primjećujemo da više gramatika konstrukcije i jednog i drugog značenja određuje kao one čiji subjekt čini da tko drugi izvrši radnju (usp. Grevisse – Goosse 2011: § 774, Dubois – Lagane 1975: 118), čime se ne obuhvaća faktitivno značenje, odnosno značenje uzroka stanju ili promjeni stanja.

4.1.2. Sintaktička svojstva konstrukcije

U francuskoj se gramatikografiji primjećuju dva sasvim različita sintaktička opisa konstrukcije *faire* + infinitiv. Neke tradicionalne gramatike infinitivnu dopunu ubrajaju u kategoriju zavisnih *infinitivnih surečenica* (fr. *proposition infinitive*), kakve prema tim gramatikama uvode i primjerice glagoli percepcije (na primjer *entendre* 'čuti': *J'ai entendu entrer les enfants* 'Čuo sam djecu kako ulaze') i neki drugi poput glagola *laisser* (*J'ai laissé entrer les enfants* 'Pustio sam djecu da uđu'), a čiji je subjekt različit od onoga u glavnoj surečenici (usp. Béchade 1993 : 324–325; Grevisse – Goosse 2011: § 902).

Češće se ta konstrukcija opisuje kao glagolska perifraza (usp. § 1), u kojoj *faire* čini svojevrsan pomoćni glagol, pa se katkad i naziva *kauzativnim pomoćnim glagolom*, fr. *auxiliaire causatif* (usp. Riegel *et al.* 1994: 454). Pritom se međutim razlikuje od pomoćnih glagola u strogom smislu riječi, *être* 'biti' i *avoir* 'imati', koji grade perifrastične glagolske oblike, i svrstava u skupinu polusponskih glagola (fr. *semi-auxiliaires*) (Riegel *et al.* 1994: 451; v. i Arrivé *et al.* 1989: 90–91). Pod tim se nazivom razumijevaju glagoli koji grade svezu s glagolom u infinitivu ili, rjeđe, participu, kojem dodaju neko gramatičko značenje, kao što

venir de iskazuje vremensko značenje, sasvim nedavno ili neposredno završenu radnju (*Elle vient de sortir* ‘Upravo je izišla’), *commencer à* ‘početi’ vidsko (inkoativno) značenje, a *faire* dijatezu (v. Riegel *et al.* 1994: 391, 451). Među glagolima koji se ubrajaju u polusponske neki su manje, a drugi više značenjski, a tek se glagol *aller* ‘ići’ koji s infinitivom gradi perifrastični futur (fr. *futur proche*),¹⁸ može usporediti s glagolima *être* i *avoir*, pa se katkad i smatra pomoćnim glagolom (usp. Arrivé *et al.* 1989: 90).

Neki jezikoslovci smatraju da je glagol *faire* u konstrukciji s infinitivom lišen leksičkog značenja (usp. Bajrić 2008: 177). Prema Bajriću se kauzativna uporaba glagola *faire* bitno razlikuje od ostalih uporaba toga glagola u kojima se udaljio od izvornog značenja,¹⁹ jer u kauzativnoj konstrukciji služi kao pomoćni glagol, odnosno samo tomu da drugom glagolu pribavlja gramatička obilježja (2008: 176–177). No primjeri uporabe konstrukcije *faire* + infinitiv pokazuju da glagol *faire*, osim što povećava valenciju glagola u infinitivu tako što dodaje uzročnika radnje, nerijetko upućuje na značenje kakva djelovanja tog argumenta na uzročenik (npr. prisilom) kojim ga dovodi do toga da izvrši radnju iskazanu infinitivom:

- (1) On [PRON.INDEF.3SG.S] nous [1PL.OI] **faisait** [IPF.3SG] **répéter** [ponoviti] jusqu’à la nausée les mêmes gestes [pokreti.OD], les mêmes mots [riječi.OD] (...) (T 168)

Tjerali su nas da do besvijesti ponavljamo iste pokrete, iste riječi (...) (T^V 119)

- (2) Nous arrivons au commissariat du Bel-Air (...) On [PRON.INDEF.3SG.S] me [1SG.OI] **fait** [PRES.3SG] **vider** [isprazniti] mes poches [džepovi.OD]. (T 133)

Stižemo u policijsku postaju Le Bel-Air (...) **Traže da ispraznim džepove.** (T^V 95)

Glagol *faire* dakle nije tek funkcionalna jedinica, ali značenje mu je dovoljno uopćeno da se može kombinirati bilo s kojim glagolom u infinitivu (Grevisse – Goosse 2011: §774), izuzevši možda neke suznačne glagole kao što su glagol *être* i neki modalni glagoli (v. Osipov 1989: 128–130). Tako *faire* može stajati i u konstrukciji s istim glagolom u samoznačnoj uporabi (a to je karakteristično i za pomoćne glagole *être* i *avoir*; v. Arrivé *et al.* 1989: 91), kao što je

¹⁸ Gradi se od oblikâ glagola *aller* ‘ići’ (i to prezenta i imperfekta) i infinitiva, npr. *Le train va partir* ‘Vlak će krenuti’, dosl. ‘Vlak ide krenuti’ (oblik *va* jest 3SG PRES glagola *aller*). U pravilu iskazuje blisku budućnost, ali u uporabi se često javlja u značenju običnog futura (Arrivé *et al.* 1989: 90).

¹⁹ Glagol *faire* sastavnica je velikog broja glagolsko-imenskih sveza, često frazeologiziranih, npr. *faire du jogging* ‘džogirati, baviti se džogingom’, služi kao zamjenski glagol (fr. *verbe suppléant*), pri čemu preuzima značenje glagola koji mu prethodi (*Il n’a écrit plus comme il le faisait autrefois* ‘Ne piše više kao što je nekada činio’), a u govorenom se jeziku upotrebljava umjesto golemo broja glagola užeg, preciznijeg značenja, pa se u francuskom jezikoslovlju naziva i *pro*-glagolom (fr. *pro-verbe*): *On a fait la Sicile et l’Espagne* dosl. ‘Napravili smo Siciliju i Španjolsku’ (‘Bili smo na Siciliji i u Španjolskoj’) (Bajrić 2008).

slučaj u primjeru (3) (Grevisse – Goosse 2011: § 774), ili s perifraznim glagolom *faire*, sastavnicom glagolsko-imenskih sveza, u primjeru (4) (usp. bilješku 19):

- (3) Il [3SG.S] **fait** [PRES.3SG] **faire** [izraditi] ses costumes [odijela.OD] à Londres.
'On svoja odijela daje izraditi u Londonu'
- (4) « **Faire** [INF] **faire** [INF] **du jogging** [džoging.OD] à une enfant [dijete.OI] », (...) (P 206)
„Tko je vidio **tjerati** dijete **na džoging**...” (...) (P^V 159)

Osim toga, glagol *faire* gradi kauzativ i od novokovanica (primjerice *googler* ‘guglati’: *La curiosité lui a fait googler son nom* ‘Znatiželja ju je navela da gugla njegovo ime’), pa je riječ o vrlo produktivnoj gradbi kauzativa (usp. Comrie 1985: 332).

Glagol *faire* karakterizira i čvrsta sintaktička pozicija uz infinitiv. Kao što navodi većina referentnih gramatika, između tih dvaju glagola ne može se umetnuti imenička skupina (uzročnik),²⁰ a osim u malu broju slučajeva ni klitička zamjenica (v. niže). Imenička skupina obvezno dolazi nakon cijele konstrukcije *faire* + infinitiv, na mjestu izravnog objekta (primjer (5a)), a klitička zamjenica, koja se u francuskome uobičajeno smješta ispred glagola, nalazit će se ispred konstrukcije (5b).²¹ S druge strane, konstrukcije u primjerima (6a) i (6b) nisu gramatične:

- (5) a. Le professeur [profesor.S] fait [PRES.3SG] entrer [ući] **les étudiants** [studenti.OD] dans la classe.
dosl. ‘Profesor čini studente ući u razred’
- b. Le professeur [profesor.S] **les** [3PL.OD] fait [PRES.3SG] entrer [ući] dans la classe.
dosl. ‘Profesor ih čini ući u razred’
- (6) a. *Le professeur fait **les étudiants** entrer dans la classe.
- b. *Le professeur fait **les** entrer dans la classe.

Primjeri (5a) i (5b) ujedno pokazuju da je uzročnik zajednički argument glagola *faire* i glagola u infinitivu – suprotno spomenutom gledištu o infinitivu kao predikatu zavisne surečenice – na što upućuje i većina referentnih gramatika (Martinet 1979; Riegel *et al.* 1994; Wilmet 1998; Le Goffic 2000). Naime, da je imenička skupina *les étudiants* objekt glagola

²⁰ Gramatika Grevisse – Goosse navodi međutim neke primjere iz književnosti s imeničkom skupinom između *faire* i infinitiva, ali se napominje da je riječ o afektiranu jeziku (2011: § 903).

²¹ Francuski je donekle zadržao padežni sustav zamjenica: lične zamjenice, kao i odnosna zamjenica, razlikuju oblike prema funkciji koju ispunjavaju u rečenici – subjekta, izravnog objekta (što je slučaj u primjeru (5b)), neizravnog objekta u dativu i prijedložnog neizravnog objekta (v. Riegel *et al.* 1994: 368).

faire, odnosno subjekt glagola *entrer*, očekivali bismo da dolazi nakon glagola *faire*, a prethodi infinitivu, kao što je to u negramatičnom primjeru (6a) (usp. Gaatone 1976: 166).

S obzirom na čvrstu svezu s infinitivom i njegovo općenito značenje, može se smatrati da se glagol *faire* u određenoj mjeri gramatikalizirao. *Gramatikalizacija* je naime promjena kojom se leksička jezična jedinica pretvara u gramatičku ili postaje manje punoznačna, a više gramatička te postaje manje samostalna ili ovisna o nekoj jezičnoj jedinici. Tako punoznačna riječ može postati primjerice pomoćni glagol ili klitika, a potom i derivacijski ili fleksijski morf (Marković 2012: 444). Gramatikalizacija podrazumijeva i da jezična jedinica dobiva općenitije, apstraktnije značenje, što dovodi do toga da se koristi u raznolikijim kontekstima i da je njezina uporaba frekventnija (Bybee *et al.* 1994: 5–8). Zanimljivo je u tom pogledu usporediti *faire* sa spomenutim glagolom *laisser* ‘pustiti, dati’, koji u konstrukciji s infinitivom uvodi argument koji omogućuje odvijanje radnje (usp. § 4), a koji s infinitivom ne čini tako čvrstu svezu (Comrie 1976: 296). Konstrukcija *laisser* + infinitiv može imati istu strukturu kao i *faire* + infinitiv, u kojoj se uzročnik smješta nakon tih dvaju glagola:

(7) Le professeur [profesor.S] laisse [pustiti.PRES.3SG] entrer [ući] **les étudiants** [studenti.OD] dans la classe.

dosl. ‘Profesor pušta studente ući u razred’

Međutim, javlja se i takva struktura u kojoj se uzročnik nalazi između glagola *laisser* i infinitiva, što u slučaju glagola *faire* nije moguće:

(8) Le professeur laisse **les étudiants** entrer dans la classe.

Kao što smo netom spomenuli, glagol *faire* i infinitiv u nekim slučajevima ipak mogu biti odvojeni zamjenicom, kada je to danoj zamjenici jedini mogući položaj u rečenici. To je slučaj, prvo, kada je glagol *faire* u jesnom imperativu, drugo, kada su dvije dopune uz konstrukciju klitičke zamjenice koje se u francuskome ne mogu nalaziti jedna pored druge i, treće, kada je infinitiv povratan glagol.

U francuskom jeziku lične zamjenice kao dopune glagolu u jesnom imperativu slijede glagol i s njime se vežu crticom, obveznom zbog inverzije zamjenice. No budući da klitičke zamjenice (*vezane* zamjenice, fr. *conjointes*) u francuskome ne mogu biti smještene nakon nesprezivih oblika kao što je infinitiv, one se u konstrukciji *faire* + infinitiv nužno vežu za glagol *faire* (Gaatone 1976: 169–170). To može biti zamjenica koja označuje uzročnika (primjer (9)) i zamjenica koja označuje trpioća radnje iskazane infinitivom (primjer (10)):

(9) Faites-**le** [3SG.OD] venir.

dosl. 'Učinite ga doći' ('Dovedite ga')

(10) Fais-**moi** [1SG.OD] appeler.

dosl. 'Učini me nazvati' ('Reci im da me nazovu/Neka me nazovu')

Između *faire* i infinitiva može se pojaviti i klitička zamjenica koja označuje trpioća radnje iskazane infinitivom kada je uzročnik također iskazan klitičkom zamjenicom, a te se dvije zamjenice ne mogu nalaziti jedna pored druge, kao dopune istoga glagola.²² Tako uz konstrukciju *faire* + infinitiv ne mogu doći zamjenica 1SG kao njezin izravni objekt i 3SG kao njezin neizravni objekt (primjer (11a)), već će obje zamjenice biti izravni objekti, jedna uz glagol *faire*, druga uz infinitiv, kao u primjeru (11b) iz Gaatone (1976: 176):

(11)a. *Cette souffrance **me** [1SG.OD] **lui** [3SG.OI] fera aimer davantage.

b. Cette souffrance **la** [3SG.OD] fera **m'** [1SG.OD] aimer davantage.

dosl. 'Ta će je patnja učiniti voljeti me više' ('Ta će je patnja nagnati da me više voli')

Isto tako, povratna zamjenica glagola u infinitivu obvezno se nalazi ispred toga glagola (Gaatone 1976: 179):

(12) Je **le** [3SG.OD] fais **se** [PRON.REFL.3SG] regarder dans la glace.

dosl. 'Činim ga pogledati se u ogledalo' ('Tjeram ga/Prisiljavam ga da se pogleda u ogledalo')

Napomenimo i da se u konstrukciji s glagolom *faire* povratni element nerijetko izostavlja (što dopušta jezična norma), ali kad je riječ o povratnim glagolima koji nisu značenjski refleksivni ili recipročni, u kojima *se* nije objekt radnje (v. Arrivé *et al.* 1989: 575–576). To se može primijetiti u više primjera u korpusu: u primjeru (13) izostavlja se povratni element glagola *se taire* 'šutjeti' (usp. Grevisse – Goosse 2011: § 781), a u primjeru (14) glagola *s'asseoir* 'sjesti'.²³

(13) J'essayais de **faire** [se] **taire** en moi cette pensée qui insidieusement me revenait à l'esprit (...) (M 318)

Pokušavao sam u sebi **ušutkati** misao koja mi se tvrdoglavo vraćala (...) (M^J 238)

²² Zamjenice 1SG, 2SG, 1PL i 2PL i povratna zamjenica 3SG ili 3PL u funkciji izravnog objekta tako se ne mogu grupirati s nekom od tih zamjenica u funkciji neizravnog objekta, niti sa zamjenicom 3SG ili 3PL u funkciji neizravnog objekta (Riegel *et al.* 1994: 372–373).

²³ Povratna zamjenica 1SG ima oblik lične zamjenice u akuzativu pa bi u primjeru (14) glasila *me*, odnosno *m'* ispred glagola koji počinje vokalom.

(14) Soudain, mon ami me tira avec force par la manche pour me **faire** [m']**asseoir** et dans un chuchotement nerveux, il annonça : – Attends ! Ils arrivent ! (M 235)

Odjednom me prijatelj snažno povuče za rukav da me **posjedne** i šapćući mi nervozno objavi : – Čekaj! Dolaze! (M^J 177)

4.1.3. Obilježavanje uzročnika u konstrukciji *faire* + infinitiv

Kao što smo rekli u poglavlju 2, uzročnik se uz konstrukciju *faire* + infinitiv nalazi na mjestu subjekta, a stoga uzročnik, onaj koji vrši proces ili je podvrgnut procesu iskazanom infinitivom, uvijek zauzima neku drugu sintaktičku funkciju, a ovdje ćemo ukratko opisati o čemu ovisi njegova funkcija.

Uzročnik može i ne biti iskazan, obično zato što nije određen ili je pragmatički nevažan:

(1) C'est Pierre qui [PRON.REL.S] avait fait [PLPF.3SG] construire [sagraditi] pour elle, (...), la petite maison [kuća.OD] de plain-pied qu'elle habitait dans notre jardin. (R 64)

Upravo je Pierre, (...), za nju dao sagraditi u našem vrtu prizemnu kućicu u kojoj je stanovala. (R^B 47)

Ako se iskazuje, može se pojaviti na različitim sintaktičkim pozicijama, a to ovisi o argumentnoj strukturi glagola u infinitivu. Naime, uzročnik je u pravilu obilježen kao neki od argumenata kojeg nema u strukturi toga glagola (usp. Comrie 1976: 262–263, a od francuskih gramatika Chevalier *et al.* 1988: 326 i Riegel *et al.* 1994: 412). Ako glagol u infinitivu nema izravni objekt, uzročnik dolazi na to mjesto, ali ako glagol u infinitivu ima izravni objekt, uzročnik je obilježen kao neizravni objekt uveden prijedlogom *à* ili kao dopuna uvedena prijedlogom *par* koja se naziva *agentivnom dopunom* (fr. *complément d'agent*, u hrvatskome odgovara prijedložnoj dopuni *od (strane)* + genitiv). Ako glagol osim izravnim upravlja i neizravnim objektom, uzročnik je obilježen agentivnom dopunom. Zanimljivo je spomenuti da je Comrie ustanovio da se u većem broju jezika može prepoznati obrazac u obilježavanju uzročnika u kauzativu, koji predočava sljedećom ljestvicom gramatičkih relacija (1976: 263–266; 1989: 176–177):

subjekt > izravni objekt > neizravni objekt > kosi objekt

Prema toj se ljestvici uzročnik u kauzativnoj rečenici izmješta na najvišu (tj. najljeviju) sintaktičku poziciju na ljestvici koja već nije popunjena. Ako se kauzativ gradi od neprijelaznoga glagola, uzročnik je gotovo uvijek na mjestu izravnog objekta, ako se gradi

od prijelaznoga glagola, uzročnik je vrlo često na mjestu neizravnog objekta, a ako se gradi od dvoprijelaznoga glagola (koji ima i izravni i neizravni objekt) uzročnik je obično sastavnica u nekom drugom padežu, npr. instrumentalu (*kosi objekt*, engl. *oblique object*). Pritom uzročnik ne može doći na poziciju višu na hijerarhiji koju već zauzima određeni argument nekauzativnoga glagola, jer u danom jeziku jednostavna rečenica ne može imati više od jednog takvog argumenta (v. Comrie 1976: 265–266, 277). Prema Comrieju ljestvica može objasniti sintaktičku funkciju uzročnika u velikom broju jezika (među kojima romanskim, turkijskim i ugrofinskim), no česte su iznimke u barem jednom vidu pravila (1976: 306–310). Tako ljestvica ne objašnjava činjenicu da u francuskome uzročnik može biti obilježen kao kosi objekt (agentivna dopuna) i onda kada glagol u infinitivu nema neizravni objekt.

Evo jednog primjera u kojem je glagol u infinitivu (*ressentir* ‘osjetiti’) izravno prijelazan, a uzročnik je obilježen kao neizravni objekt, koji dolazi neposredno nakon glagola ili je od njega odvojen izravnim objektom (primjer je iz korpusa pojednostavnjen):

- (2) Ses idées [ideje.S] feront [FUT.3PL] vite ressentir [osjetiti] **à tous les auditeurs** [slušatelji.OI] la dureté [tvrdoća.OD] de leurs sièges en bois. (M 55)

Zbog njegovih će ideja svi slušatelji osjetiti tvrdoću svojih drvenih stolaca. (M^J 41)

Točnije, riječ je o neizravnom objektu u dativu (fr. *objet indirect datif*), koji se u francuskome razlikuje od ostalih neizravnih objekata po tome što se može zamijeniti nenaglašenim oblikom lične zamjenice, koji je besprijedložan (Damić Bohač 2011: 168):²⁴

- (3) Ses idées **leur** [3PL.OI] feront ressentir la dureté de leurs sièges en bois.

U sljedećem je primjeru (iz Hanse – Blampain 2002: 308) glagol u infinitivu također izravno prijelazni glagol, a uzročnik je obilježen agentivnom dopunom, koja je jednaka onoj kojom se obilježava vršilac radnje u pasivu (v. Riegel *et al.* 1994: 413):²⁵

- (4) Ce geste [gesta.S] l’[3SG.OD]a fait [PC.3SG] trairer [nazvati] d’impoli **par son directeur** [direktor.OBL].

‘Zbog te ga je geste njegov šef nazvao nepristojnim’

²⁴ Usp. primjerice neizravni objekt uz glagol *penser*: *penser à ses enfants* ‘misliti na svoju djecu’ koji se zamjenjuje naglašenim oblikom lične zamjenice uvedenim prijedlogom *à*: *penser à eux* ‘misliti na njih’ (Damić Bohač 2011: 168).

²⁵ Primjerice u pasivnoj rečenici *Mon travail a été relu par le professeur* ‘Moj je rad pročitao od profesora’ (oblik *a été* jest PC.3SG pomoćnoga glagola *être*, *relu* je PAST.PTCP glagola *relire* ‘(ponovo) pročitati, pregledati’).

Prema nekim se francuskim gramatikama može zaključiti da su neizravni objekt u dativu i agentivna dopuna u ulozi uzročnika međusobno zamjenjivi (usp. Bonnard 1985: 243), ali to nije uvijek slučaj. Treba reći da dativ uz kauzativnu konstrukciju može biti dvoznačan, što je slučaj kada sam infinitiv otvara mjesto takvom neizravnom objektu. Onda taj argument može označivati i primaoca radnje iskazane infinitivom, kao u sljedećoj rečenici *Marie* (Wilmet 1998: 471):

- (5) Elle [3SG.S] a fait [PC.3SG] faire [izraditi] une robe [haljina.OD] à **Marie** [OI].
 ‘Dala je Mariji sašiti haljinu’

U hrvatskom prijevodu konstrukcijom *dati* + infinitiv (v. § 5.2.1) dativ također može upućivati i na vršioca i na primaoca, no može se upotrijebiti i glagol *dati* s dopunom u konstrukciji *da* + prezent, kada takve dvoznačnosti nema:

‘Dala je Mariji da joj sašije haljinu’ (Marija je vršilac)

Za razliku od dativa, u francuskome agentivna dopuna uvijek označuje vršioca radnje iskazane infinitivom: *Elle a fait faire une robe par Marie*. U nekim se primjerima s voljnim uzročnikom taj argument i nužno obilježava agentivnom dopunom, kao što je to u gornjem primjeru (4) (usp. Hanse – Blampain 2000: 307). S druge strane, uzročnik nekad može biti obilježen samo dativom, i to kada je riječ o doživljavaču procesa iskazanog infinitivom (Comrie 1989: 61). Takav je bio primjer (2), gdje je glagol u infinitivu *ressentir* ‘osjetiti’:

Ses idées [ideje.S] feront [FUT.3PL] vite ressentir [osjetiti] à **tous les auditeurs** [slušatelji.OI] la dureté [tvrdoća.OD] de leurs sièges en bois. (M 55)

Uzročnik se dativom obično obilježava i kada je riječ o ne-voljnom živom entitetu, koji je podređen volji uzročnika. Primjerice u rečenici (6), koja opisuje situaciju u kojoj policijski službenik s čuđenjem primjećuje da majka prisiljava dijete na trčanje:

- (6) « **Faire** [INF] **faire** [činiti] **du jogging** [džoging.OD] à une enfant [dijete.OI] », pensa le divisionnaire, et il s'autorisa un petit préjugé à l'encontre de la mère. (P 206)
 „Tko je vidio **tjerati** dijete **na džoging**...” mislio je okružni i priuštio si da majku zabilježi na crnu listu.
 (P^V 159)

Ti primjeri pokazuju da je funkcija uzročnika uz kauzativnu konstrukciju *faire* + infinitiv nekad uvjetovana i semantički, kada je riječ o izravno prijelaznom glagolu u infinitivu (usp. Riegel *et al.* 1994: 412–413). Naposljetku, uzročnik se u pravilu obilježava agentivnom dopunom kada se ta konstrukcija gradi od dvoprijelaznoga glagola, koji već ima i izravni i neizravni objekt (v. Comrie 1976: 270; Chevalier *et al.* 1988: 326),²⁶ primjerice od glagola *envoyer* ‘poslati’:

- (7) Je [1SG.S] lui [3SG.OI] ferai [FUT.1SG] envoyer [poslati] une lettre [pismo.OD] **par Marie** [OBL].
 ‘Dat ću Mariji da mu pošalje pismo’

4.1.4. Konstrukcija *faire* + infinitiv u povratnom obliku

Kauzativna konstrukcija javlja se i u povratnom obliku, tj. s povratnom zamjenicom *se*, koja ima funkciju izravnog ili neizravnog objekta konstrukcije. U konstrukciji koja se gradi od prijelaznoga glagola koreferentni su subjekt i izravni objekt (primjer (1)), a u konstrukciji od dvoprijelaznoga glagola koreferentni su subjekt i neizravni objekt (primjer (2)), argumenti koji u nerefleksivnim konstrukcijama upućuju na različite entitete (primjer je (1) Gaatoneov 1983: 164):

- (1) Roland [S] **se** [PRON.REFL.3SG.OD] fait [PRES.3SG] soigner [liječiti].
 dosl. ‘Roland se čini liječiti’ (‘Roland se liječi’)
- (2) Je [1SG.S] **me** [PRON.REFL.1SG.OI] suis fait [PC.1SG] apporter [donijeti] par Méline [OBL] le grand herbier (...) (T 613)
 dosl. ‘Učinio sam si donijeti veliki herbarij od strane Méline’
 Tražio sam da mi Mélinica donese veliki herbarij (...) (T^V 421)

Vršilac radnje iskazane infinitivom, odnosno uzročnik, u ovom se tipu konstrukcije obično ne iskazuje, kao u primjeru (1). Ako se iskazuje, onda je to u obliku agentivne dopune, obično uvedene prijedlogom *par* (primjer (2)), a kadšto i prijedlogom *de* (‘od’), pri čemu potonja dolazi samo uz glagole koji takvu dopunu mogu imati i u pasivnoj konstrukciji (Grevisse –

²⁶ Kao rubna pojava javlja se i uzročnik obilježen neizravnim objektom u dativu kada glagol u infinitivu već ima taj argument u ulozi primaoca, primjerice *à Jean* u rečenici *Je ferai porter à Jean ce message à Pierre*, dosl. ‘Učinit ću Jeana prenijeti tu poruku Pierreu’ (‘Reći ću/Dat ću Jeanu da prenese tu poruku Pierreu’) (v. Ruwet 1972: 255–256).

Goosse 2011: § 903).²⁷ Gaatone ukazuje na to da je u tipičnoj refleksivnoj kauzativnoj konstrukciji, poput onih u danim primjerima, u odnosu na nerefleksivnu drukčiji samo odnos subjekta i objekta, a „ne mijenja se njezino temeljno semantičko obilježje” (1983: 164), pod čime podrazumijeva činjenicu da subjekt čini da tko drugi obavi radnju, a u slučaju refleksivnih konstrukcija ujedno je trpilac te radnje (primjer (1)), odnosno njezin primalac (primjer (2)). Možemo dodati da te konstrukcije znače da subjekt inicira radnju drugoga za sebe, u svoju korist, što je jedno od značenja karakterističnih i za nerefleksivne konstrukcije (usp. § 4). Konstrukcije koje iskazuju da uzročnik svojom radnjom nešto dobiva, njezin je primalac ili benefaktiv, neki autori nazivaju *benefaktivnim kauzativom* (engl. *benefactive causative*) (Bilandžija 2014: 192).

Refleksivna kauzativna konstrukcija ne upotrebljava se međutim uvijek u kauzativnom značenju u smislu u kojem smo ga upravo opisali. Analiza korpusa pokazala je da se konstrukcija nerijetko razumije na način da subjekt nema ulogu pokretača radnje. Tada u prijevodima argument na mjestu subjekta označuje primaoca ili trpioća radnje, a ne vršioca (primjer (3) je skraćen):

- (3) Il était un représentant de cette génération des « nouveaux Russes » qui [PRON.REL.S], à ce moment-là, commençaient [početi.IPF.3PL] à [PREP] **se** [PRON.REFL.3PL.OD] **faire** [INF] **remarquer** [primijetiti] dans toutes les capitales de l'Occident. (M 316)

Bio je predstavnik generacije „novih Rusa” koji **su** upravo **dobivali pozornost** u svim glavnim gradovima na Zapadu. (M^I 237)

- (4) Elle était trop jeune encore et trop belle pour éviter la médisance du beau monde de Boïarsk. Trop insolite pour [PREP] **se** [PRON.REFL.3SG.OD] **faire** [INF] **accepter** [prihvati] telle quelle. (M 71)

Bila je još premlada i prelijepa da bi je zaobišla ogovaranja otmjenog društva u Bojarsku. Bila je previše neobična da **bi** je **prihvatili** takvom. (M^I 53)

Štoviše, u više primjera referent subjekta trpi proces koji je za njega nepovoljan.²⁸

- (5) Laure [S] **s'**[PRON.REFL.3SG.OD] **est fait** [PC.3SG] **accoster** [prići] par trois types [tipovi.obl] qui avaient exigé d'écouter la bande, et de lire ses notes. (P 180)

²⁷ Poput glagola *estimer* ‘cijeniti’: *Il se fait estimer de tous*, dosl. ‘Čini se cijeniti od sviiju’; usp. pasiv *Il est estimé de tous*, dosl. ‘Cijenjen je od sviiju’.

²⁸ Glagol *accoster* u primjeru (5) znači ‘pristupiti komu s namjerom da mu se obrati’, a može sadržavati konotaciju drskosti (*Robert*: s. v.). Kad je riječ o obliku PC glagola *faire*, napomenimo da se složeni glagolski oblici refleksivne kauzativne konstrukcije uvijek grade s pomoćnim glagolom *être* (što u francuskome vrijedi za sve refleksivne oblike), za razliku od nerefleksivne, koja u složenim vremenima ima pomoćni glagol *avoir* ‘imati’.

Lauri **su prišla** neka tri tipa. Zahtijevali su da preslušaju vrpcu i pročitaju njezine bilješke. (P^V 139)

(6) Il [3SG.S] **se** [PRON.REFL.3SG.OD] **fit** [PS.3SG] **massacrer** [unakaziti]. (P 251)

Unakazili su ga. (P^V 195)

U francuskim gramatikama takvim se konstrukcijama pridaje pasivno značenje. Arrivé *et al.* (1989: 492) i Riegel *et al.* (1994: 741–743) bilježe ih primjerice u opisima pasiva uz druge oblike (bezlične, povratne i dr.) koji nemaju pasivnu morfologiju (pomoćni glagol *être* ‘biti’ + particip prošli), a imaju obilježja pasivnih konstrukcija; u potonjoj se objašnjava da je *se faire* u konstrukciji s infinitivom „pomoćni glagol” koji dovodi do takve promjene da izravni ili neizravni objekt neke ishodišne rečenice postaje subjektom, i time biva tematiziran, postaje rečeničnom *temom*²⁹ (v. i Arrivé *et al.* 1989: 91, 494). Pogledajmo to na primjeru iz Riegel *et al.* (1994: 742):

(7) a. Les agriculteurs [poljoprivrednici.S] en colère **ont insulté** [vrijedati.PC.3PL] le ministre [ministar.OD].

‘Bijesni poljoprivrednici izvrijedali su ministra.’

b. Le ministre [ministar.S] **s’**[PRON.REFL.3SG.OD] **est fait** [PC.3SG] **insulter** [vrijedati] par des agriculteurs [poljoprivrednici.OBL] en colère.

dosl. ‘Ministar se učinio izvrijedati od bijesnih poljoprivrednika’ (‘Ministra su izvrijedali bijesni poljoprivrednici’)

Kao što se navodi u gramatici Riegel *et al.* (1994), refleksivna kauzativna konstrukcija omogućuje i izmještanje neizravnog objekta dvoprijelaznoga glagola na subjektnu poziciju, što je razlikuje od kanonskog pasiva, u kojem na položaj subjekta može doći samo izravni objekt. Takva se promjena također smatra jednom vrstom pasivizacije, samo što se njome tematizira neizravni objekt (v. Riegel *et al.* 1994: 743). Navest ćemo primjer iz gramatike Grevisse – Goosse (2011: § 821):

(8) a. On [PRON.INDEF.3SG.S] **lui** [3SG.OI] a pris [ukrasti.PC.3SG] son sac [torba.OD].

‘Netko joj je ukradio torbu.’

b. **Elle** [3SG.S] **s’**[PRON.REFL.3SG.OI] **est fait** [PC.3SG] prendre [ukrasti] son sac [torba.OD]

dosl. ‘Ona je učinila ukrasti si torbu.’ (‘Ukrali su joj torbu’)

²⁹ U obavijesnoj strukturi rečenice, tema je element o kojem se govori.

Lična zamjenica 3SG u rečenici (8a) neizravni je objekt glagola *prendre* (ovdje u značenju 'ukrasti'), semantički malefaktiv, a u rečenici (8b) postaje subjektom. Pritom trpilac ostaje na poziciji izravnog objekta, a vršilac, neodređena zamjenica *on*, izostavlja se iz rečenične strukture.

Prema Gaatoneu (1983: 165) pasivno se tumačenje konstrukcije *se faire* + infinitiv može opravdati stoga što se čini da referent subjekta ne karakterizira „voljno vršenje radnje”, kao što bi bilo tipično za subjekt kauzativne konstrukcije sa živim referentom, te se taj subjekt „interpretira prije kao običan trpilac, nego kao pokretač procesa”. Pritom se referira u prvom redu na konstrukcije u kojima se glagol u infinitivu odnosi na kakav neugodan događaj, neprimliku, nesreću, a takvi su glagoli česti u refleksivnoj kauzativnoj konstrukciji, kao u primjerima (5)–(8). Konstrukcije se i tada teoretski mogu protumačiti kao kauzativne u pravom smislu, ako se zamisli primjerice kontekst u kojem bi subjekt imao korist od nekog takvog događaja, no kao najprirodnije tumačenje nameće se ono pasivno, prema kojem je subjekt ne-voljni trpilac (1998: 242).

Dok neke gramatike konstrukciji *se faire* + infinitiv pripisuju isključivo pasivno značenje (usp. Grevisse – Goosse 2011; Chevalier *et al.* 1988), prema Riegel *et al.* ona implicira i „određenu odgovornost subjekta“ za proces iskazan infinitivom (1994: 743), odnosno to da subjekt na neki način, svojim djelovanjem ili ponašanjem (na primjer neopreznosti, svojeglavošću ili sl.) doprinosi odvijanju procesa.³⁰ I Gaatone (1983: 166), iako drži da je *se faire* + infinitiv s pasivnim tumačenjem konstrukcija značenjski bliska pasivu, ukazuje na razlike u ograničenjima uporabe, ali i u značenju, u prvom redu navodeći da kauzativna konstrukcija nosi konotaciju da je referent subjekta u određenoj mjeri odgovoran za proces iskazan infinitivom.³¹ Takva se konotacija može iščitati u nekima od primjera prikupljenih u korpusu, kao u gore navedenom primjeru (6):

³⁰ I glagoli *laisser* 'pustiti', *voir* 'vidjeti' i *entendre* 'čuti' upotrijebljeni u refleksivnoj konstrukciji s infinitivnim glagolom mogu iskazivati pasivno značenje, a prema Riegel *et al.* (1994) i oni sadržavaju dodatne značenjske nijanse. Tako se uporabom glagola *laisser* naglašava pasivnost, inertnost subjekta, npr. *Le ministre s'est laissé insulter par des agriculteurs en colère* 'Ministar se dao vrijeđati od bijesnih poljoprivrednika/pustio je bijesne poljoprivrednike da ga vrijeđaju', a *voir* podrazumijeva i da subjekt samo svjedoči procesu koji mu se događa: *Le ministre s'est vu insulter par des agriculteurs en colère* shvaćamo kao 'Ministar se našao izložen uvredama bijesnih poljoprivrednika' (v. Riegel *et al.* 1994: 742–743).

³¹ Jasno je da se o odgovornosti govori samo u vezi sa subjektom koji ima živi i svjesni referent. Čini se da je najčešće tako, iako na mjestu subjekta u nekim slučajevima može doći i ne-živi entitet. U korpusu su prikupljena samo dva takva primjera; ovo je jedan od njih: *La vie réelle se fit sentir aussi avec l'arrivée de ma tante* (M 200), dosl. 'Stvarni život učinio se osjetiti i s dolaskom moje tete', tumači se pasivno: 'Stvarni se život osjetio/Stvarni smo život osjetili i s dolaskom moje tete'.

Il suivait un gros tweed d'une soixantaine insouciant. (...) Deux ombres jaillies de l'ombre. Contre toute attente, le tweed ne voulut pas lâcher son portefeuille. Il se fit massacrer. (P 251)

Slijedio je nekog bezbrižnog šezdesetogodišnjeg debeljka u odijelu od tvida. (...) Dvije su sjenke izašle iz sjene. Ne bi čovjek očekivao, no tvidni se nije htio odreći novčarke. Unakazili su ga. (P^V 195)

Subjekt rečenice s kauzativnom konstrukcijom (lična zamjenica 3SG) označuje prolaznika koji se opisuje kao čovjek u tvidu, a neizrečeni vršilac radnje *massacrer* ('unakaziti') jesu napadači koji prolaznika pokušaju opljačkati. On im odbije dati lisnicu pa ga pretuku, odnosno podrazumijeva se da između ta dva događaja postoji uzročno-posljedična veza, tj. da je referent subjekta svojim činom nenamjerno izazvao za sebe još nepovoljniju radnju.

Prijevodni ekvivalenti konstrukcije *se faire* + infinitiv u korpusu pokazuju da se ona nerijetko tumači pasivno. Tako se dvije trećine zabilježenih primjera povratnog kauzativa prevodi glagolom ekvivalentnim francuskom infinitivu, s tim da referent subjekta francuske rečenice biva izražen kao njegov objekt, što podrazumijeva da se radnja njime iskazana prikazuje kao da se tom entitetu *događa*, ne kao da on dovodi do radnje. Dakle, ako je i prisutna nijansa kauzativnog značenja, ona se u hrvatskome ne eksplicira. Evo još nekih primjera:

- (9) La princesse [princeza.S] de Caraman-Chimay s'[PRON.REFL.3SG.OD]y **était fait** [PLPF.3SG] **enlever** [oteti], un soir, par le violoniste [violinist.OBL] tsigane Rigo (...) (M 122)

Tamo **je** jedne večeri ciganski violonist Rigo **oteo** princezu Caraman-Chimay (...) (M^I 93)

- (10) Mais, à part les vraiment derniers jours où elle s'ingéniait à parler bas, une main devant la bouche, pour [PREP] **ne pas se** [PRON.REFL.3SG.OD] **faire** [INF] **entendre** [čuti] de l'infirmière [sestra.OBL] en chef (...) (R 29)

Ali izuzmu li se doista posljednji trenutci, kada je nastojala govoriti tiho, s rukom na ustima, da je **ne čuje** glavna sestra (...) (R^B 21)

- (11)(...) l'événement lui-même, ils le savaient confusément tout en jouant des coudes et des genoux vers la sortie, constituerait un fameux sujet de conversation: l'écrivain [pisac.S] J. L. B. s'[PRON.REFL.3SG.OD]**était fait** [PLPF.3SG] **descendre** [ubiti] devant eux... (P 183)

(...) dok se laktovima i koljenima guraju prema izlazu, mutno naslućuju da će sâm događaj biti sjajna tema razgovora: naočigled **su** im **ukokali** pisca J.L.B.-a... (P^V 140)

- (12) (...) je vous ai engagé comme bouc émissaire pour que vous [2PL.S] **vous** [PRON.REFL.2PL.OD] **fassiez** [PRES.SUB.2PL] **engueuler** [ispsovati, izgrditi] à ma place, pour que vous épongiez les emmerdes en pleurant au bon moment, pour que vous résolviez l'insoluble en ouvrant grand vos bras de martyr, en un mot, pour que vous endossiez. (P 28)

(...) zaposlila sam vas kao žrtvenog jarca da vas **ribaju** umjesto mene, da nas svojim dobro tempiranim suzama izvlačite iz govana, da rješavate nerješive probleme široko krileći mučeničke ruke, ukratko, da podmetnete pleća. (P^V 18)

Javlja se i jedan prijevod povratnom konstrukcijom u pasivnom značenju (primjer (13)), kao i pasivom s pomoćnim glagolom *biti* i pridjevom trpnim (primjer (14)):

(13) Seuls en pâtirent ceux, au loin, qui [PRON.REL.S] **se** [PRON.REFL.3PL.OI] **faisaient** [IPF.3PL] **envoyer** [slati] par la poste les nouvelles [novosti.OD] paroissiales pour apprendre, parfois au bout du monde (les missions), que le 5 à 7 h 30 serait donnée une messe à la mémoire de (...) (R 84)

Ispaštali su samo oni najjudaljeniji kojima **su se** izvješća **slala** poštom pa bi katkad negdje na kraju svijeta (u misijama) saznali, da će se 5. u 7h 30 održati misa u znak sjećanja na N (...) (R^B 62)

(14) Je frissonnai tant la tiédeur de cette intimité entrevue me parut tout à coup ancienne et familière. Monter l'escalier, frapper à la porte, reconnaître un visage, **se** [PRON.REFL.3SG.OD] **faire** [INF] **reconnaître** [prepoznati]... (M 299)

Zadrhtao sam jer mi se blagost intimnosti koju sam naslućivao odjednom učinila tako starom i poznatom. Popeti se stubištem, pokucati na vrata, prepoznati lice, **biti prepoznat**... (M^J 225)

5. Prijevodni ekvivalenti konstrukcije *faire* + infinitiv u hrvatskome

Problematika prevođenja konstrukcije *faire* + infinitiv na hrvatski jezik proizlazi iz toga što u hrvatskome nema apsolutnog adekvata toj konstrukciji, odnosno ne postoji glagol koji bi bio pogodan ekvivalent glagolu *faire* u svim ili većini uporaba te konstrukcije. Analizom prijevodâ konstrukcije iz korpusa mogli smo utvrditi da se njezino značenje prenosi pomoću različitih jezičnih sredstava. Oni se prema tome mogu razvrstati u tri skupine: prijevode punoznačnim glagolom (v. § 5.1), prijevode različitim glagolskim konstrukcijama (v. § 5.2) i prijevode u kojima kauzativno značenje nije iskazano glagolom, već nekim drugim sredstvima, primjerice uporabom određenih prijedloga i veznika (v. § 5.3). Među njima su i sredstva koja imaju neko drugo osnovno značenje (primjerice vremena, prostora, cilja), ali u danim kontekstima impliciraju uzrok radnje.

5.1. Punoznačni glagol

Konstrukcija *faire* + infinitiv u najvećem je broju analiziranih primjera (52 od 161 primjera), prevedena jednim, punoznačnim glagolom koji prenosi značenje cijele konstrukcije *faire* + infinitiv (v. § 5.1.1). U puno manjem broju javlja se i prijevod glagolom koji odgovara samo infinitivu francuske konstrukcije, ali se pritom zadržava struktura izvorne rečenice (v. § 5.1.2).

5.1.1. Glagol ekvivalentan konstrukciji

Prijevod konstrukcije *faire* + infinitiv u ovom je slučaju jedan glagol, koji konstrukciji odgovara značenjem, odnosno iskazuje uzrok procesu iskazanom glagolom u infinitivu. Katkad je teško pronaći u potpunosti podudaran ekvivalent u određenom kontekstu, pa u više primjera prevoditelj odabire glagol čije se značenje donekle razlikuje od značenja konstrukcije, no takve ćemo primjere također navesti i prokomentirati.

Prijevod odgovarajućim punoznačnim glagolom obično susrećemo kada se konstrukcijom *faire* + infinitiv iskazuje da je referent subjekta (koji je podjednako često živi i neživi entitet) uzročnik promjene stanja ili promjene položaja drugog entiteta, uzročnika. Navedimo primjere:

- (1) Albertine [S] en **fit** [PS.3SG] **macérer** [namočiti se] une [jedna.OD] dans l'eau chaude, et le soir, elles mangèrent ce qu'elles appelleraient plus tard en plaisantant : « Le potage de Sibérie » – mélange de tiges, de grains et de racines. (M 95)

Albertine **je** jedan snop **potopila** u toplu vodu i navečer su jele ono što su poslije u šali nazivale „sibirska juha” – mješavinu stapki, zrnja i korijena. (M^J 70)

- (2) Je devinais à présent pourquoi les fêtes du nouvel an avaient toujours dans notre famille un reflet d'inquiétude, semblable à un courant d'air soursnois qui [PRON.REL.S] **fait** [PRES.3SG] **claquer** [zalupiti se] les portes [vrata.OD] dans une demeure vide, à l'heure du crépuscule. (M 133)

Sada sam naslućivao zašto je u novogodišnjem slavlju naše obitelji uvijek bilo neke uznemirenosti, poput podmukla propuha koji u sumrak **zalupi** vratima prazne sobe. (M^J 101)

- (3) Et comment il [3SG.S] **faisait** [IPF.3SG] **parvenir** [stići] de Kiev des troupes [stada.OD] de chevaux à son beau-fils [zet.OI] français attaqué par les belliqueux Normands. (M 155)

I kako **je** iz Kijeva **dopremio** stada konja svome francuskome zetu kojeg su napali ratoborni Normani. (M^J 117)

- (4) Je passais ces soirées à un carrefour qui [PRON.REL.S], dans le crépuscule d'automne et avec un léger effort d'imagination, **faisait** [IPF.3SG] **naître** [roditi se, pojaviti se] une illusion [iluzija.OD] surprenante : celle d'une soirée pluvieuse dans une métropole d'Occident. (M 197)

Večeri sam provodio na nekom raskršću koje **je** u jesenski suton uz malo mašte **radalo** iznenađujuću iluziju: iluziju kišne večeri u kakvoj zapadnoj metropoli. (M^J 149)

U nekim se primjerima pri prijevodu gubi značenjska nijansa glagola u infinitivu. Takav je slučaj s neizravnim glagolom *perler* u primjeru (5), koji označuje pojavu ili oblikovanje kapljica na površini tijela (*Robert*: s. v.), a konstrukcija *faire perler* prevedena je glagolom šireg značenja *izmamiti*:

- (5) Jusqu'au jour où nous découvrîmes qu'un petit caillou [kamenčić.S] couvert de rouille pouvait [moći.IPF.3SG] **faire** [INF] **perler** [oblikovati se] des larmes [suze.OD] sur ses cils (...) (M 42)

Sve do dana kad smo otkrili da jedan mali hrdom prekriveni kamenčić može **izmamiti** suze na njezine oči (...) (M^J 31)

- (6) Pour éviter les disputes idéologiques, je propose pour notre usage une interprétation plus modeste : la première date [datum.S] **a fait** [PC.3SG] **naître** [roditi se, pojaviti se] un grand personnage [lik.OD] européen, l'Émigré (...) ; la seconde [drugi.S] **a fait** [PC.3SG] **sortir** [izići, otići] l'Émigré [emigrant.OD] de la scène de l'histoire des Européens (...) (K 37)

Da bismo izbjegli sve ideološke nesuglasice, za naše potrebe predlažem skromnije tumačenje: prvi **je** datum **iznjedrio** veliki europski lik Emigranta (...); drugi **je** Emigranta **maknuo** s europske povijesne scene (...) (K^M 25)

Kad je riječ o primjeru (7), konstrukcija *faire tomber* 'učiniti da padne', prevedena glagolom *baciti*, mogla bi se možda prikladnije prevesti glagolom *srušiti* ili *oboriti*. Glagol *baciti* upotrijebili bismo da je riječ o namjernom ispuštanju predmeta iz ruke, no u ovom slučaju referent subjekta nesvjesnim pokretima tijela uzrokuje da predmet padne:

- (7) Puis en trébuchant sur le coussin que [PRON.REL.OD] j'[1SG.S] **avais fait** [PLPF.1SG] **tomber** [pasti] dans mon agitation, je m'approchai de la fenêtre. (M 216)

Zatim sam se, spotaknuvši se o jastuk koji **sam** u prevrtanjima **bacio** na pod, približio prozoru. (M^J 163)

Glagol *srušiti* poslužiti će kao prijevod iste konstrukcije kada glagol *tomber* znači 'izgubiti položaj ili vlast':

- (8) Du Liban à l'Afghanistan, cette fille a couvert nos pires guerres, elle [3SG.S] **a fait** [PC.3SG] **tomber** [pasti] un ministre [ministar.OD] de l'Intérieur turc pour trafic de stupéfiants (...) (P 291)

Cura je izvještavala iz najgorih ratova, od Libanona do Afganistana. **Srušila je** turskog ministra unutarnjih poslova zbog trgovine drogom (...) (P^V 228)

- (9) Habillée d'une vareuse et d'une jupe kaki, (...) elle [3SG.S] **faisait** [IPF.3SG] **ondoyer** [njihati se] son corps [tijelo.OD] au rythme de son exercice. (M 218)

Odjevena u vjetrovku i suknju kaki boje, (...) **njihala je** tijelo u ritmu vježbe. (M^J 165)

- (10) C'est là qu'en rasant presque les sommets de la forêt, les avions de chasse surgirent au-dessus de nos têtes. Volant par groupe de trois, ils [3PL.S] **firent** [PS.3PL] **écrouler** [urušiti se] sur nous le ciel [nebo.OD] explosé. (M 222)

Tada su se, gotovo dodirujući vrhove šume, ponad naših glava pojavili avioni lovci. Leteći u skupinama od tri, **obrušavali su** na nas raskomadano nebo. (M^J 168)

- (11) Et mon cœur [srce.S] serré contre le métal rouillé **faisait** [IPF.3SG] **vibrer** [tresti se] tout le bateau [brod.OD] de ses échos profonds, essoufflés. (M 238)

- A moje srce stegnuto uz hrđavi metal **treslo je** cijeli brod snažnim zadihanim otkucajima. (M^J 179)
- (12) J'[1SG.S] essayais [pokušati.IPF.1SG] de **faire** [INF] **taire** [ušutjeti] en moi cette pensée [misao.OD] qui insidieusement me revenait à l'esprit (...) (M 318)
- Pokušavao sam u sebi **ušutkati** misao koja mi se tvrdoglavo vraćala (...) (M^J 238)
- (13) Alors, du balai, les enfants, s'il vous plaît, et **faites** [IMP.2PL] **passer** [kolati] la consigne [uputa.OD] : pas de visite à l'oncle Stojil. (P 41)
- Pa vas djeco lijepo molim da se izgubite i svima **razglasite** da striko Stojil ne prima posjete. (P^V 27)
- (14) (...) je [1SG.S] **ferai** [FUT.1SG] **cramer** [izgorjeti] les éditions [nakladna kuća.OD] du Talion, je partirai de la maison, j'irai rejoindre Julie et on fera tout sauter. (P 271)
- (...) **spalit ću** nakladnu kuću *Oko za oko*, pobjeći ću od kuće, udružiti ću se sa Julie i sve ćemo dići u zrak. (P^V 211)
- (15) Le portail de bois qui fermait le garage côté jardin aura sombré (...) : l'effet conjugué des pluies de l'Atlantique et des tirs de ballon qui s'écrasaient lourdement sur lui **en faisant** [GER] **vibrer** [tresti se] les vieilles planches [daske.OD]. (R 98)
- Drvena vrata garaže s vrtnе strane propadala su (...): izložena kišama s Atlantika i udarcima lopte koja se zabijala u njih **potresajući** stare daske. (R^B 74)
- (16) Ta main gauche était soudée le long de ton corps et se confondait avec lui ; ta main droite, élevée à la hauteur de ton visage (...), dans une posture inconmode, te faisait souffrir, mais aucun effort [naprezanje.S] de ta part n'aurait pu [moći.NEG.PAST.COND.3SG] la [3SG.OD] **faire** [INF] **bouger** [pomaknuti se] d'un millimètre. (T 192)
- Lijeva ti se ruka utisnula duž tijela i s njime se stopila. Desna se digla u visinu lica (...) pa te u neugodnu položaju boljela, no nema tog naprezanja kojim **bi** je i za milimetar **pomaknuo**. (T^V 134)
- (17) Avec quelle lenteur d'officiant il caressait le vieil ustensile, le [3SG.OD] **faisant** [PRES.PTCP] **tourner** [vrtjeti se] entre ses mains, passant l'index sur ses plaies, scrutant l'intérieur de sa panse ! (T 211)
- Kako je svećenički polagano milovao staru posudu, **vrtio** je u rukama, prevlaćio kažiprst preko njezinih rana i virio joj u trbuh! (T^V 148)
- (18) L'un d'eux a proposé d'apporter des fusils de chasse pour [PREP] **faire** [INF] **reculer** [uzmaknuti] les oiseaux [ptice.OD]. (T 295)
- Jedan je radnik predložio da donesemo lovačke puške i pokušamo **otjerati** ptice. (T^V 203)
- (19) D'ailleurs quelques jours plus tard mon train quotidien débordait d'arbres de Noël enrubannés et de bouteilles de champagne vides. Quand mes trimards [skitnice.S] **faisaient** [IPF.3PL] **crouler** [prevaliti se] des wagons ces ordures [otpac.OD] joyeuses (...) (T 330)
- Štoviše, nekoliko dana poslije svagdašnji mi je vlak bio dupkom pun kitnjastih božićnih drvaca i praznih šampanjskih boca. Kad god **bi** moji najamnici **prevalili** veselo smeće iz vagona (...) (T^V 228)
- (20) Voilà, elle l'avait bien dit (grand-mère qui passe triomphe), qu'il [3SG.S] nous [1PL.OD] **ferait** [PRES.COND.3SG] tous **griller** [ispržiti se] avec ses cigarettes (...) (R 51)
- Eto, dobro je rekla (baka u prolazu slavodobitno) da **će** ih on sve **ispržiti** tim cigaretama (...) (R^B 37)
- (21) Il [3SG.S] t'[2SG.OD]a arraché [zgrabiti.PC.3SG] comme on tire un crabe de son trou, comme on extirpe un enfant du ventre de sa mère en travail, pour [PREP] (...) te [2SG.OD] **faire** [INF] **participer**

[sudjelovati] à cette posture [položaj.OI] monstrueuse – debout à l'horizontale – écrasé par une force colossale qui annule la pesanteur. (T 195)

Zgrabio te kao da iz rupe izvlači raka ili čupa dijete iz majčine utrobe u trudovima pa te (...) **uključio** u onaj čudovišni položaj – *vodoravni stoj* – pod pritiskom goleme sile koja poništava težu. (T^V 136)

- (22) Soudain, mon ami [prijatelj.S] me [1SG.OD] tira [povući.PS.3SG] avec force par la manche pour [PREP] me [1SG.OD] **faire** [INF] **asseoir** [sjesti] et dans un chuchotement nerveux, il annonça : – Attends ! Ils arrivent ! (M 235)

Odjednom me prijatelj snažno povuče za rukav da me **posjedne** i šapćući mi nervozno objavi : – Čekaj! Dolaze! (M^J 177)

- (23) Cela [to.S] seul est [biti.PRES.3SG] capable [sposobno] de [PREP] me [1SG.OD] **faire** [INF] **sortir** [izići] de chez moi, je l'ai déjà dit. (T 107)

Već sam spomenuo da je to samo po sebi dovoljno da me **izvuče** iz kuće. (T^V 77)

Zanimljivo je promotriti prijevode iste konstrukcije u različitim kontekstima. Primjerice konstrukcija *faire venir* 'učiniti da dođe' prevodi se u korpusu trima različitim glagolima:

- (24)(...) un teînt jaunâtre qu'il devait moins à une quelconque ascendance asiatique... qu'à l'abus des cigarettes, une marque rarissime qu'on ne vit jamais fumer que par lui – des paquets vert amande au graphisme vieillot qu[PRON.REL.OD]'il [3SG.S] prétendit [tvrđiti.PS.3SG] une fois à notre demande **faire** [INF] **venir** [doći] de Russie (...) (R 10)

(...) žućkasta put koju nije toliko dugovao nekom svom azijskom podrijetlu... koliko prekomjernu pušenju cigareta – jedne vrlo rijetke marke za koju je znao samo on – u kutijama bademasto zelene boje, sa starinskim pismom, **nabavljenih**, kako je jednom rekao kad smo ga upitali, iz Rusije (...) (R^B 7)

- (25) C'est alors que ce rêve s'esquissa. C'est probablement son halo qui venait de me réveiller. Retrouver Charlotte, la [3SG.OD] **faire** [INF] **venir** [doći] en France... (M 310)

Tada se pojavio onaj san. Vjerojatno sam se zbog njega i probudio. Pronaći Charlottu, **dovesti** je u Francusku... (M^J 233)

- (26) Un jour sa « dame de classe » [razrednica.S], (...), la [3SG.OD] **fit** [PS.3SG] **venir** [doći] au tableau – mais non pour l'interroger... Quand Charlotte se dressa devant elle, la dame observa les pieds de la fillette et, avec un sourire dédaigneux, demanda : – Qu'avez-vous aux pieds, mademoiselle Lemonnier ? (M 71)

Jednoga ju **je** dana njezina „razrednica“, (...), **prozvala** pred ploču – ali ne da je ispita... Kad je Charlotte stala pred nju, dama je promatrala djevojčičine noge i s prezirnim smješkom upitala: – Što to imate na nogama, gospođice Lemonnier? (M^J 53)

U primjeru (24) s ne-živim uzročnikom (*kutije (cigareta)*) upotrijebljen je pridjev trpni glagola *nabaviti*, dok je uzročnik u primjeru (25) osoba (*Charlotte*) pa je odabran glagol *dovesti*. Prijevodom glagolom *dovesti* precizira se da govornik želi otići po osobu o kojoj je

riječ i povesti je natrag sa sobom, dok bi u drugom kontekstu to mogla biti i neka perifrastična konstrukcija poput *natjerati je da dođe* ili *uvjeriti je da dođe*. Konstrukcija iz primjera (26) prevedena je pak glagolom nekauzativnog značenja *prozvati*. Naime kauzativni bi ekvivalent podrazumijevao da se radnja u izvorniku iskazana infinitivom doista i dogodila (o čemu smo govorili u poglavlju 3), a to se značenje u hrvatskome daje iskazati glagolom *izvesti* u kolokaciji *izvesti pred ploču*.

Evo i dvaju primjera različitih prijevoda konstrukcije *faire entrer* ‘učiniti da uđe’:

- (27)(...) grand-père mourait, persuadé d’emporter son secret avec lui – un soir, le cœur donc, dans leur petite chambre si encombrée qu’il fallut déménager le piano pour [PREP] **faire** [INF] **entrer** [ući] le cercueil [lijes.OD] – mais le cœur, bien sûr. (R 60)
- (...) djed je umirao, uvjeren da svoju tajnu nosi sa sobom – jedne večeri, srce, u njihovoj sobici, tako zakrčenoj da je trebalo maknuti glasovir kako bi mogli **unijeti** mrtvački lijes – srce, naravno. (R^B 43)
- (28) On a beaucoup cité les « pousseurs » du métro, chargés [zaduženi] de [PREP] **faire** [INF] **entrer** [ući] de vive force dans les wagons les voyageurs [putnici.OD] qui sans eux obstrueraient la fermeture des portes. (T 543)
- Često se spominju „gurači“ koji u podzemnoj željeznici moraju putnike silom **natiskati** u vagone jer se vrata inače ne bi mogla zatvoriti. (T^V 373)

Glagol *unijeti* čini se prikladnim prijevodom konstrukcije *faire entrer* kada je uzročnik predmet i podrazumijeva se da ga je potrebno nositi do određenog mjesta, kao što je to u primjeru (27) (*lijes*). No s obzirom na to da se predmet u tom slučaju želi smjestiti u tijesan prostor, moguć je ekvivalent i *ugurati*. Kad je riječ o primjeru (28), sama konstrukcija ne podrazumijeva značenje ‘zbijati, stiskati’, ali prijevod glagolom *natiskati* funkcionira u kontekstu u kojem se putnici guraju u prepune vagone podzemne željeznice.

Konstrukcija *faire* + infinitiv katkad se može prevesti jednim glagolom i kada je njezin subjekt uzročnik procesa poput mišljenja, osjećanja ili spoznavanja, odnosno uzročnik je doživljavač. U primjeru (30) uzročnik pak nije izrečen jer je riječ o neodređenoj osobi.

- (29) Je parlai (...) de sa fragilité, cette nuit, qui [PRON.REL.S] m’[1SG.OD] **avait fait** [PLPF.3SG] **penser** [misлити] aux tiges [stabljike.OI] des nénuphars. (M 245)
- Govorio sam (...) o njezinoj noćasnoj krhkosti koja me **podsjetila** na stabljike lopoča. (M^I 185)
- (30) Ce fut, pour elle, ce moment d’angoisse où soudain l’adulte se trahit, laisse apparaître sa faiblesse, (...) Il [3SG.S] **fait** [PRES.3SG] alors **penser** [misлити] à un funambule [hodač po žici.OI] venant de faire un faux pas (...) (M 26)

Bio je to za nju tjeskoban trenutak u kojem je odrasla osoba izdana, dopustila je da se pokaže njezina slabost, (...) Tada ta odrasla osoba **podsjeća** na hodača po žici koji je upravo napravio pogrešan korak (...) (M^J 19)

- (31) Passant rapidement d'une ligne à l'autre, (...), je crus comprendre qu'il s'agissait d'une histoire sans aucun rapport avec notre vie à Saranza, notre France-Atlantide et cette fin dont Charlotte [S] aurait pu [moći.PAST.COND.3SG] me [1SG.OI] **faire** [INF] **deviner** [naslutiti] l'imminence [neizbježnost.OD]... (M 337)

Prolazeći brzo s jednog retka na drugi, (...), mislio sam da se radilo o priči koja nije imala veze s našim životom u Saranzi, s našom Francuskom-Atlantidom i tim krajem čiju mi je neizbježnost Charlotte htjela **nagovijestiti**... (M^J 252)

- (32) Suivent quelques descriptions de rendez-vous fades avec une autre fille (il saute des lignes) et le journal s'achève avec la fin de la septième classe (...), précisément au moment où une femme plus âgée qui [PRON.REL.S] (de celle-ci, il se souvient bien) lui [3SG.OI] **a fait** [PC.3SG] **découvrir** [otkriti] l'amour [ljubav.OD] physique (...) (K 101)

Slijedi nekoliko opisa blijedih sastanaka s nekom drugom djevojkom (preskače retke) i dnevnik završava na kraju sedmog razreda (...), točno u trenutku kada mu neka starija žena (koje se dobro sjeća) **otkriva** tjelesnu ljubav (...) (K^M 67)

Takve konstrukcije katkad i nemaju leksički ekvivalent u hrvatskome, pa se prevode glagolom bliskog značenja, kao što je to u primjeru (33) *faire ressentir* 'učiniti da osjeti, spozna'. No vidjet ćemo da su konstrukcije s infinitivom koji iskazuje osjećanje u većem broju primjera prevedene nekauzativnim glagolom, pri čemu se uzročnost iskazuje odgovarajućim prijedlogom (v. § 5.3.1).

- (33) Depuis, elle se laisse charmer par ces affinités, par ces contacts furtifs du présent et du passé, elle recherche ces échos, ces correspondances, ces corésonances qui [PRON.REL.S] lui [3SG.OI] **font** [PRES.3PL] **ressentir** [osjetiti] la distance [udaljenost.OD] entre ce qui a été et ce qui est (...) (K 93)

Otada se prepušta čari tih srodnosti, tim potajnim dodirima sadašnjosti i prošlosti, tražeći odjeke, suglasja, suzvučja koji **je podsjećaju** na udaljenost između onoga što je bilo i onoga što jest (...) (K^M 62)

U primjeru (34) glagol *odagnati* samo je približan ekvivalent konstrukcije *faire oublier* 'učiniti da zaboravi, prestane misliti na što':

- (34) Ils veulent terminer au plus vite cette scrutation morbide et se hâtent de trouver une phrase qui [PRON.REL.S] leur [3PL.OI] **ferait** [PRES.COND.3SG] **oublier** [zaboraviti] ces quelques secondes [sekunde.OD] funestes (...) (K 68)

Žele što prije završiti s tim bolesnim proučavanjem i žure se pronaći kakvu rečenicu koja **bi odagnala** tih nekoliko zlokočnih sekundi (...) (K^M 46)

Ni glagol *škopiti* ('prskati malom količinom tekućine') ne odgovara točno značenju konstrukcije *faire crépiter* u primjeru (35) jer glagol *crépiter* podrazumijeva zvuk pucketanja ili raspucavanja:

(35) La brise [povjetarac.S] de terre (...) **fait** [PRES.3SG] **crépiter** [pucketati] une poignée [šaka.OD] de grosses gouttes sur le sable. (T 623)

Povjetarac s kopna (...) šakom velikih kapi **škropi** pijesak. (T^V 427)

Prijevod konstrukcije *faire sourire* 'učiniti da se smiješi' glagolom *nasmijavati* u sljedećem primjeru navodi i na drukčije značenje, to da jezik o kojem je riječ izaziva podsmijeh carice, dok se glagolom *sourire* zapravo izriče da izaziva osjećaj razdraganosti. Stoga bi se značenje konstrukcije točnije izrazilo perifrastrično, primjerice: *mamio je osmijeh carici*.

(36) Cette langue [jezik.S] qui modelait les hommes, sculptait les objets, ruisselait en vers, rugissait dans les rues envahies par les foules, **faisait** [IPF.3SG] **sourire** [smiješiti se] une jeune tsarine [carica.OD] venue du bout de monde... (M 56)

Taj jezik koji je oblikovao ljude, stvarao predmete, tekao u stihovima, urlao na ulicama preplavljenima gomilom, **nasmijavao** mladu caricu koja je došla s kraja svijeta... (M^J 42)

5.1.2. Glagol ekvivalentan infinitivu

Konstrukcija *faire* + infinitiv katkad se prevodi glagolom koji značenjski odgovara samo glagolu u infinitivu, a da se pritom ne mijenja struktura izvorne rečenice jer subjekt u prijevodu ostaje isti, a ekvivalent infinitiva ima ista morfosintaktička svojstva kao konstrukcija u izvornoj rečenici (za razliku od prijevoda opisanih u § 5.3). U svim je takvim konstrukcijama infinitiv prijelazan glagol u značenju radnje koju referent subjekta (uzročnik), živi i voljni entitet, daje izvršiti drugom, neiskazanom entitetu (uzročeniku). Prijevod konstrukcije odmiče se od izvornika u tome što se ne prenosi značenje glagola *faire*, koji podrazumijeva da subjekt pokreće, a ne i vrši radnju, već se prenosi samo predikacija iskazana infinitivom, pa se subjekt predstavlja kao vršilac te predikacije. Takvih je primjera samo pet.

U primjeru (1) prijevodom glagolom *oduzeti* uvodi se preneseno značenje kojeg u izvorniku infinitiv nema: *fit retirer* ‘dao je izvaditi’, dok u ostalim četirima primjerima prijevod potpuno odgovara značenju infinitiva.

- (1) Flatté et exalté par cette visite nocturne, l’industriel [tvorničar.S] patriote **fit** [PS.3SG] **retirer** [izvaditi] le squelette [kostur.OD] du poète de la terre ennemie et l’emporta en Islande, songeant à l’inhumer dans la belle vallée où le poète était né. (K 129)
Počasćen i oduševljen tim noćnim posjetom, domoljubni **je** tvorničar **oduzeo** kosti neprijateljskoj zemlji i prenio ih na Island, želeći ga sahraniti u lijepoj dolini gdje je pjesnik rođen. (K^M 86)
- (2) Ami, n’est-ce pas un grand jour de fête,
Sur nos palais **faites** [IMP.2PL] **hisser** [izvjesiti] les drapeaux [zastave.OD] ! (M 59)
Prijatelju, nije li ovo dan slavlja,
Na kuće naše **objesite** zastave! (M^J 44)
- (3) Pas de doute, je suis tombé entre les griffes d’un Docteur Mabuse de la plume, et si je ne lui obéis pas au doigt et à l’œil, il [3SG.S] **fera** [FUT.3SG] **couper** [isjeći] mes enfants [djeca. OD] en rondelles. (P 169)
Nema što, pao sam u pandže spisateljskog doktora Mabusea, pa ako ne budem plesao kako on svira, **isjeckat će** mi djecu na kolutiće (P^V 130)
- (4) Alors, tu [2SG.S] **vas** m’apprendre le chinois vite fait et me [1SG.OI] **faire** [FUT.P.2SG] **traduire** [prevesti] tout [sve] ce [ono.OD] qui compte dans leur littérature. (P 226)
Zato **ćeš** mi pod hitno naučiti kineski i **prevesti** sva bitna djela njihove književnosti. (P^V 175)
- (5) Pouvez-vous le [3SG.OD] **faire** [INF] **abattre** [ubiti] ? – Un de mes hommes viendra avec une carabine. (T 230)
„Možete li ga **ubiti**?“ „Netko od mojih ljudi donijet će karabin.“ (T^V 160)

U navedenim bi se primjerima (1)–(5) konstrukcija *faire* + infinitiv mogla prevesti perifrastrično na način da se posebnim glagolom izrazi značenje ‘zadužiti koga da što učini’ (usp. § 5.2.1). To može biti glagol *dati*, kao u primjeru (1): *dao je izvaditi pjesnikove kosti* ili primjeru (4): *Zato ćeš mi naučiti... i dati prevesti sva bitna djela njihove književnosti*,³² ili glagol *poslati* u primjeru (5): *Možete li poslati koga da ga ubije?*³³ Kada kontekst pokazuje da je uzročnik hijerarhijski nadređena osoba, kao što je to u (1), mogao bi se upotrijebiti i glagol *naložiti* ili *narediti*. Prijevodni ekvivalenti iz korpusa, kao što smo netom spomenuli, podrazumijevaju pak da je subjekt vršilac radnje iskazane infinitivom, a ne samo pokretač te

³² U primjeru je (4) lična zamjenica *me* (m’apprendre, me faire traduire) upotrijebljena kao *etički dativ* (pretpostavlja da je radnja u interesu onoga označenog zamjenicom), odnosno nije riječ o uzročniku, vršiocu radnje prevođenja.

³³ Zamjenica *ga* stoji za ranjenog konja.

radnje. Takav je prijevod povezan s time što stvarni vršilac u izvorniku nije izrečen, jer je riječ o nevažnoj obavijesti, i stoga ne dolazi do bitne promjene značenja.

5.2. Glagolske konstrukcije

U ovu su skupinu uvršteni prijevodni ekvivalenti u kojima glagol *faire* odgovara zasebnom glagolu u odgovarajućem obliku, licu i broju koji uvodi glagolsku dopunu ili, rjeđe, dopunu u imeničkoj skupini čije značenje odgovara infinitivu. Tako je riječ o konstrukcijama koje su izrazom najbliže konstrukciji *faire* + infinitiv, u prvom redu one koje i uzročeni proces iskazuju glagolom. Glagolske konstrukcije javljaju se kao ekvivalent u 23 primjera u korpusu, pa su ipak manje brojne od prijevoda jednim glagolom (§ 5.1.1), kojih je gotovo dvostruko više. Tri se vrste glagolskih konstrukcija javljaju kao prijevod francuskog kauzativa: konstrukcija *dati* + infinitiv (v. § 5.2.1), konstrukcije glagol + surečenica (v. § 5.2.2) i konstrukcije glagol + prijedložna skupina (v. § 5.2.3).

5.2.1. Konstrukcija *dati* + infinitiv

Glagol *dati* s dopunom u infinitivu (usp. § 6) ekvivalent je konstrukcije *faire* + infinitiv tek u pet primjera u korpusu, a kao što smo rekli, korpus sadržava 161 konstrukciju. Njima se izriče situacija u kojoj su i uzročnik i uzročenik osobe, a uzročnik pokreće radnju uzročenika (iskazanu infinitivom). Pritom se glagolom *dati* ne eksplicira čin kojim uzročnik radnju pokreće, ali se podrazumijeva da tu radnju uzročenik vrši voljno. U sljedećem primjeru riječ je o poticaju na radnju:

- (1) La tante conserve un minuscule carré de tissu, de cinq millimètres de côté, qui a touché les vêtements de la sainte (...) Quand l'un de nous trois est malade, elle [3SG.S] profite [iskoristiti.PRES.3SG] du moment [trenutak.OI] où maman n'est pas dans la chambre pour [PREP] nous [1PL.OI] **faire** [INF] **embrasser** [poljubiti] son morceau [komad.OD] de toile (...) (R 67)

Teta čuva majušnu četvorinu tkanine, sa stranicama dužine pet milimetara, koja je bila u dodiru s odjećom svetice (...) Kad je tko od nas troje bolestan, ona ugrabi trenutak kad mame nema u sobi kako **bi mu dala poljubiti** komadić tkanine (...) (R^B 50)

Konstrukcija *faire* + infinitiv prevodi se glagolom *dati* s infinitivnom dopunom i kada se njome iskazuje da referent subjekta (uzročnik) naručuje da se za njega obavi radnja, što je slučaj u primjerima (2)–(4). Uzročenik, stvarni vršilac te radnje, u tom slučaju nije iskazan, ali

se na njega kadšto upućuje priložnom oznakom kao što je to u primjeru (4): *kod nekog draguljara*. U načelu je predvidiv iz situacijskog konteksta jer je uobičajeno da poslove o kojima je riječ obavljaju građevinar (radnici), zlatar, krojač:

- (2) C'est Pierre qui [PRON.REL.S] **avait fait** [PLPF.3SG] **construire** [sagraditi] pour elle, (...), la petite maison [kuća.OD] de plain-pied qu'elle habitait dans notre jardin. (R 64)

Upravo **je** Pierre, (...), za nju **dao sagraditi** u našem vrtu prizemnu kućicu u kojoj je stanovala. (R^B 47)

- (3) Ces gilets, je [1SG.S] les [3PL.OD] **fis** [PS.1SG] **pourvoir** [opremiti] de six goussets [džepić.OI], trois de chaque côté. (T 37)

Na te **sam** prsluke **dao našiti** šest džepića, tri sa svake strane. (T^V 28)

- (4) Puis dans un atelier de joaillerie, je [1SG.S] me [PRON.REFL.1SG.OI] **fis** [PS.1SG] **ciseler** [izraditi] six médaillons [medaljoni.OD] d'or portant chacun le nom d'une des six villes. (T 37)

Zatim **sam** kod nekog draguljara **dao izraditi** šest zlatnih medaljona, a svaki je nosio ime jednog od šest gradova. (T^V 29)

Glagolom *dati* s infinitivnom dopunom u jednom se primjeru prenosi značenje 'narediti, naložiti':

- (5) Elle dit: « Je [1SG.S] **vais** vous [2PL.OD] **faire** [FUT.P.1SG] **arrêter** [uhititi] ! » (T 216)

Ona će: „**Dat** **ću** vas **uhititi**.” (T^V 151)

5.2.2. Konstrukcije glagol + surečenica

U ovu smo skupinu ubrojili prijevode konstrukcije *faire* + infinitiv dvama glagolima u zasebnim surečenicama, ekvivalentom glagola *faire* u glavnoj surečenici i ekvivalentom infinitiva u zavisnoj. Kao ekvivalent glagola *faire* obično se javlja glagol punog leksičkog značenja, a to može biti značenje prisile (*tjerati*, *natjerati*), pobude ili poticaja (*tjerati*, *natjerati*, *nagnati*), uzroka (*učiniti*), izricanja volje govornim činom (*tražiti*) i dopuštanja (*pustiti*, *dati*, *dopustiti*). Taj glagol ima dopunu u zavisnoj surečenici uvedenoj veznikom *da* s predikatom u prezentu kojim se prevodi infinitiv francuske konstrukcije. Stoga se uzročnik, koji u francuskoj rečenici može imati različite funkcije (izravnog i neizravnog objekta te agentivne dopune), u prijevodu nalazi na mjestu subjekta zavisne surečenice.

Navedeni glagoli kojima se iskazuje uzročni proces razlikuju se ovisno o svojstvima uzročnika i uzročenika (to može biti osoba ili kakav apstraktni koncept) i načinu na koji uzročnik djeluje na uzročenika, što se tumači s obzirom na širi kontekst konstrukcije. Glagol

tjerati javlja se tako u primjeru u kojem su i uzročnik i uzročenik osobe, a iz konteksta se može iščitati da uzročenik radnju vrši uz protivljenje:³⁴

- (1) Les prises de vue durèrent plus de quinze jours (...) et nous laissèrent une horreur définitive de ce genre de « prestation ». On [PRON.INDEF.3SG.S] nous [1PL.OI] **faisait** [IPF.3SG] **répéter** [ponavljati] jusqu'à la nausée les mêmes gestes [pokreti.OD], les mêmes mots [riječi.OD] (...) (T 168)
- Snimanje je trajalo više od petnaest dana (...) i slični su nam „nastupi” zauvijek omrznuti. **Tjerali su** nas **da** do besvijesti **ponavljamo** iste pokrete, iste riječi (...) (T^V 119)

Slično tomu, uzročni se proces iskazuje glagolom *natjerati* u slučaju u kojem uzročenik radnju vrši pod prijetnjom pištoljem:

- (2) Pour quelle raison une femme qui venait de vous sauver la vie pouvait-elle projeter de vous tirer une balle dans la tête ? La question l'*intéressait*. Il la lui posa un peu plus tard, quand elle se fut calmée et qu'elle [3SG.S] lui [3SG.OI] **eut fait** [PA.3SG] **raconter** [ispričati] le reste [ostatak.OD] de son histoire. (P 360)
- Zašto bi vam žena koja vam je upravo spasila život poželjela prosvirati mozak? Pitanje ga je *zanimalo*. Postavio joj ga je malo poslije kad se smirila i **natjerala** ga **da** joj priču **ispripovijeda** do kraja. (P^V 283)

Primjeri (3) i (4) pokazuju da se uzročni proces može iskazati glagolom *tjerati* ili *natjerati* i kada je uzročnik ne-živi entitet. Riječ je o stanju ili osjećaju koji uzročnika potiče na radnju, a koji u tom slučaju radnju vrši voljno:

- (3) Et il n'est pas jusqu'à la boulimie généralisée qui [PRON.REL.S] **fait** [PRES.3SG] **bâfrer** [prežderavati se] le Canadien [Kanađanin.OD] à toute heure du jour ou de la nuit, et qui n'est qu'un réflexe de défense contre les immensités environnantes où hurle un vent glacé. (T 572)
- I opća proždrljivost, koja Kanađanina **tjera da se kljuka** u svako doba dana od jutra do mraka, zapravo je puka obrambena reakcija na okolna bespuća kojima zavija ledeni vjetar. (T^V 392)
- (4) Cette vague [val.S] d'attendrissement lui [3SG.OI] **fit** [PS.3SG] **dire** [reći] : « Oublie complètement l'histoire de la maison. Écoute, soyons pragmatiques, posséder quelque chose ici, ce n'est pas mon problème. (...) » (K 71)
- Taj val raznježenosti **natjera** ga **da kaže**: „Zaboravi tu priču oko kuće. Slušaj, stvarno, budimo pragmatični, ne zanima me posjedovati ovdje nešto. (...)“ (K^M 48)

³⁴ Francuska neodređena zamjenica 3SG *on* u primjeru (1) stoji umjesto zamjenice 3PL u muškom rodu. Kako navode Riegel *et al.* (1994: 365), tom se uporabom obilježava distanciranost govornika od referenta zamjenice. Tako je i u primjeru (8).

Glagol *faire* može se prevesti i glagolom *nagnati*, primjerice ako je riječ o uzroku kakva emocionalnog stanja kao u primjeru (5). U tom slučaju glagol *natjerati* pak ne bi došao u obzir jer mu dopuna ne može biti glagol u značenju stanja nad kojim subjekt nema kontrolu.

- (5) Quand le frère de Joseph, pour pouvoir continuer ses études, était entré au parti, ses amis l'avaient condamné comme arriviste. Cela [to.S] lui [3SG.OI] **avait fait** [PLPF.3SG] **détester** [mrziti] encore plus le communisme [komunizam.OD] (...) (K 107)

Kada je Josefov brat ušao u partiju da bi mogao nastaviti studij, njegovi su ga prijatelji osudili kao laktaša. To ga **je nagnalo da** još više **zamrzi** komunizam (...) (K^M 71)

Glagol *učiniti* javlja se samo u dvama primjerima, a razlikuje se od spomenutih glagola po tome što može poslužiti kao ekvivalent glagola *faire* kada je uzročnik ne-živi entitet (u primjeru (6) to je *dvorac*, a u primjeru (7) *iskra*):

- (6) La magie [čarolija.S] de ce poème de Nerval **fit** [PS.3SG] **surgir** [stvoriti se, iskrsnuti] de l'ombre du soir un château [dvorac.OD] du temps de Louis XIII (...) (M 110)

Magija ove Nervalove pjesme **učinila je da** iz tame **izroni** dvorac iz vremena Luja XIII (...) (M^I 84)

- (7) Secrètement, je [1SG.S] m'enorgueillissais [ponositi se.IP.F.3SG] d'[PREP]**avoir fait** [PAST.INF] **briller** [blistati] une étincelle [iskra.OD] de ce rayonnement qu'irradiait la patrie de Charlotte. (M 165)

Potajno sam bio ponosan što **sam učinio da zablista** jedna iskra iz tog sjaja kojim je zračila Charlottina domovina. (M^I 123)

U dvama primjerima javlja se i glagol *tražiti*. No treba reći da se glagolom *tražiti*, za razliku od glagola *natjerati*, *nagnati* ili *učiniti*, ne iskazuje činjenica da se radnja u zavisnoj surečenici doista i odvija, odnosno iskazuje se samo zahtjev da se ta radnja obavi (usp. primjer (26) u § 5.1.1). Tako bi nastavak rečenice *Traže da ispraznim džepove* u primjeru (8) mogao primjerice glasiti: *ali ja to odbijem*, što ne bi bilo moguće u izvornoj rečenici s glagolom *faire*.

- (8) Nous arrivons au commissariat du Bel-Air, rue du même nom. Salle lugubre, sentant le mégot froid. On [PRON.INDEF.3SG.S] me [1SG.OI] **fait** [PRES.3SG] **vider** [isprazniti] mes poches [džepovi.OD]. (T 133)

Stižemo u policijsku postaju Le Bel-Air u istoimenoj ulici. Prostorija je turobna i vonja na hladne opuške. **Traže da ispraznim džepove**. (T^V 95)

- (9) Je [1SG.S] **me** [PRON.REFL.1SG.OI] **suis fait** [PC.1SG] **apporter** [donijeti] par Méline [OBL] le grand herbier aux gravures en couleurs (...) (T 613)

Tražio sam da mi Mélinica **donese** veliki herbarij s grafikama u boji (...) (T^V 421)

Naposljetku, u nekoliko primjera susrećemo i prijevod konstrukcije *faire* + infinitiv glagolima *pustiti*, *dopustiti* i *dati* s dopunom *da* + prezent. U tom se slučaju francuska konstrukcija javlja u povratnom obliku, što znači da je njezin subjekt i trpilac radnje iskazane infinitivom (v. § 4.1.4). Njezino se značenje tada shvaća slično konstrukciji *laisser* ‘pustiti, dati’ + infinitiv, odnosno na način da subjekt dopušta, omogućuje odvijanje procesa iskazanog infinitivom (v. § 4).

(10) ..., à ce détail près qu’il aurait bien réclamé qu’on débarrassât son champ de vision de la table des vendangeurs, mais il estimait sans doute qu’il fallait mieux **se** [PRON.REFL.3SG.OD] **faire** [INF] **oublier** [zaboraviti] et, sans rien dire, il se contenta de décaler son fauteuil. (R 58)

..., osim što bi on rado zamolio da iz njegova vidnog polja maknu stol za berače, ali je vjerojatno prosudio da je bolje **pustiti da ga zaborave**, da ništa ne govori, pa je samo pomaknuo naslonjač. (R^B 42)

(11) La nuit, il [3SG.S] **se** [PRON.REFL.3SG.OD] **faisait** [IPF.3SG] **bercer** [zibati] par les feux [svjetla.OBL] de la baie de l’Arguenon... (T 75)

Noću **bi pak dao da ga zibaju** svjetla Arguenonskog zaljeva... (T^V 55)

(12) Pour échapper à Bep, Jean se jette au cou de tous les passants. Je ne suis pas surpris qu’il [3SG.S] **se** [PRON.REFL.3SG.OD] **soit fait** [PAST.SUB.3SG] **adopter** [prigriliti] par Ralph [OBL] et Deborah [OBL]. (T 461)

Jean se svima živima baca oko vrata da pobjegne Bepu. Ne čudim se što **je dopustio da ga** Ralph i Deborah **prigrle**. (T^V 317)

5.2.3. Konstrukcije glagol + prijedložna skupina

Konstrukcija *faire* + infinitiv može se katkad prevesti i svezom glagola i imeničke skupine, no u korpusu je tek nekoliko takvih primjera. Riječ je o glagolima *navoditi*, *tjerati* i *dati* u svezi s odglagolskom imenicom kojom se izriče proces u izvorniku iskazan infinitivom. Ekvivalent bi u nekim primjerima mogla biti i konstrukcija s dvama glagolima, kao konstrukcija *dati naslutiti* u primjeru (1): *koja je davala naslutiti*, a umjesto *tjerati dijete na džoging* u primjeru (2) mogli bismo reći *tjerati dijete da trči*:

(1) Cette blondeur insolite (...) créait avec l’autre sourcil, immaculé, une asymétrie qui [PRON.REL.S] **faisait** [IPF.3SG] **soupçonner** [naslutiti] sur le vieux visage des traces [tragovi.OD] d’hémiplégie (...) (R 37)

To neobično žutilo (...) je s drugom, posve bijelom obrvom tvorilo asimetriju **navodeći na sumnju** da je na tom ostarjelom licu trag ostavila jednostrana uzetost (...) (R^B 27)

- (2) C'est une enfant qui a découvert le corps, en faisant son jogging matinal, avec sa mère. « **Faire** [INF] **faire** [činiti] **du jogging** [džoging.OD] à une enfant [dijete.OI] », pensa le divisionnaire, et il s'autorisa un petit préjugé à l'encontre de la mère. (P 206)

– Tijelo je našla neka djevojčica na jutarnjem džogingu s majkom. „Tko je vidio **tjerati** dijete **na džoging**...” mislio je okružni i priuštio si da majku zabilježi na crnu listu. (P^V 159)

Za razliku od glagola *navoditi* i *tjerati*, glagol *dati* u primjerima (3) i (4) ima apstraktnije značenje, odnosno ne iskazuje djelovanje referenta subjekta na uzročnika. U tom je slučaju riječ o perifraznom glagolu, koji gradi frazeologiziranu svezu *dati do znanja*. Ona je prikladan prijevod konstrukcije *faire comprendre* ‘učiniti da shvati, objasniti’ u primjeru (3), ali i u primjeru (4), dopunjena zavisnom surečenicom *kakva je vladala*, također odgovara izvorniku jer se konstrukcijom *faire mesurer* izriče značenje ‘pokazati razmjere’:

- (3) Son mari n'avait rien contre, mais dans le train, dissimulant mal ce malaise opiniâtre, il [3SG.S] lui [3SG.OI] **fit** [PS.3SG] **comprendre** [shvatiti] qu'une frontière, (...), s'élevait désormais entre sa vie française et leur vie. (M 99)

Njezin se muž nije protivio, ali joj **je** u vlaku, loše skrivajući tu postojanu neugodu, **dao do znanja** da između njezina nekadašnjeg francuskog života i njihova sadašnjeg života postoji granica, (...). (M^J 73)

- (4) Étrange démarche, à peine concevable et qui [PRON.REL.S] nous [1PL.OI] **fait** [PRES.3SG] **mesurer** [procijeniti] l'immense liberté [sloboda.OD] de cette aube de toutes les choses ! (T 65)

Postupak je neobičan, gotovo nezamisliv i **daje** nam **do znanja kakva je** silna sloboda **vladala** u praskozorje svijeta ! (T^V 49)

5.3. Neglagolska sredstva

Posljednju skupinu čine prijevodi u kojima predikat odgovara infinitivu francuske konstrukcije i izriče dakle samo uzročeni proces, a uzročna se predikacija iskazuje kao okolnost tog procesa uporabom određenih prijedloga i veznika. U takvim prijevodima, za razliku od svih dosad pobrojanih, bitno se mijenja struktura rečenice u odnosu na izvornik. Naime, kako predikat odgovara infinitivu, onaj argument koji u francuskoj rečenici ima ulogu uzročnika – a to može biti izravni objekt, neizravni objekt u dativu ili agentivna dopuna – u hrvatskoj rečenici postaje subjektom, a subjekt, odnosno uzročnik, postaje adverbijalom ili biva iskazan u drugoj surečenici.

Ti se prijevodni ekvivalenti s obzirom na način na koji se prenosi kauzativno značenje mogu razvrstati u tri skupine: uzročne prijedložne skupine (v. § 5.3.1), vremenske i prostorne prijedložne skupine (v. § 5.3.2) i surečenice uzročnog značenja (v. § 5.3.3). Takve

ekvivalente u korpusu nalazimo u 33 primjera pa ni oni nisu toliko brojni kao prijevodi odgovarajućim punoznačnim glagolom.

5.3.1. Uzročne prijedložne skupine

U ovom je slučaju uzročnik iz francuske rečenice iskazan kao imenska sastavnica prijedložne skupine u funkciji priložne oznake uzroka. U primjerima prevedenima na taj način u ulozi uzročnika gotovo se isključivo javljaju ne-živi pokretači radnje (efektori) kao što su prirodne pojave, događaji, emocionalna stanja.³⁵ Oni se odnose na situacije koje dovode do stanja iskazanog infinitivom i stoga ne čudi da se u hrvatskim ekvivalentima ostvaruju kao adverbijali. Samo je u jednom primjeru uzročnik osoba, koja međutim nenamjerno (svojim ponašanjem, osobinama) potiče stanje koje prolazi uzročenik (primjer (1)), tako da u primjerima ovog tipa uzročniku nikad nije svojstveno obilježje volje ili namjere uzrokovanja procesa.

Uzročno-posljedični odnos uspostavlja se raznolikim prijedlozima – *zbog, od, zahvaljujući, na, prema, na temelju*, pa se njima nijansira značenje uzroka iz izvornika. Pranjković (2001) i Silić – Pranjković (2007) uzročno značenje prijedloga razlažu na semantičke tipove, pa tako postoji uzrok efektor (djelatni uzrok), uzrok motiva, uzrok kriterija, uzrok razloga. U prijevodima ove podskupine tipično se javlja uzrok efektor, ponajprije prijedlog *zbog* (2007: 249):

- (1) (...) c'est sur ce même chemin que, quelques mois auparavant, elle s'est promenée avec son amant précédent (celui qui [PRON.REL.S], après leur rupture, lui [3SG.OI] **a fait** [PC.3SG] **éprouver** [osjetiti] sa première nostalgie [nostalgija.OD]) et cette coïncidence l'émeut. (K 92)

(...) istom je tom stazom prije nekoliko mjeseci šetala s prethodnim mladićem (onim **zbog** kojega **je**, nakon rastanka, **osjetila** prvu nostalgiju) i ta je podudarnost zbunjuje. (K^M 62)

- (2) Puis il se tut comme pour rassembler ses idées qui [PRON.REL.S], nous en étions sûrs, **feraient** [PRES.COND.3PL] vite **ressentir** [osjetiti] à tous les auditeurs [slušatelj.i.OI] la dureté [tvrdoća.OD] de leurs sièges en bois. (M 55)

Zatim je ušutio kao da skuplja ideje **zbog** kojih **će** uskoro, bili smo sigurni, svi slušatelji **osjetiti** tvrdoću svojih drvenih stolaca. (M^I 41)

³⁵ Prirodnim i meteorološkim pojavama pridružuje se katkad semantička uloga *sile* (engl. *force*), pri čemu se razlučuju od prototipnog agensa kao ne-svjesni i ne-voljni entiteti, ali koji također postoje i kreću se nezavisno od drugih entiteta te mogu uzrokovati promjene drugog entiteta (Bilandžija 2014: 85). Ponegdje se ne-živi vršioци u funkciji pokretača radnje općenito podvode pod ulogu *efektora*, koja onda podrazumijeva i mentalna stanja i druge apstraktne entitete, v. npr. Belaj – Tanacković Faletar (2014: 465).

- (3) Les chameaux sous une tempête de neige, les froids qui [PRON.REL.S] gelaient la sève des arbres et **faisaient** [IPF.3PL] **éclater** [pucati] leurs troncs [debla.OD] (...) (M 100)
Deve u snježnoj oluji, hladnoća koja ledi sok u stablima i **zbog** koje im **pucaju** debla (...) (M^J 74)
- (4) C'est aussi une pluie qui [PRON.REL.S] m'[1SG.OI] **a fait** [PC.3SG] **découvrir** [otkriti] cette inscription [natpis.OD] gravée sur le mur humide d'une maison, (...) Nous nous étions cachées, ma mère et moi, sous un porche, et en attendant qu'il cesse de pleuvoir, nous n'avions devant nos yeux que cet écusson commémoratif. (M 124)
Upravo **sam zbog** kiše **otkrila** onaj natpis urezan na vlažni zid neke kuće (...) Majka i ja smo se sakrile ispod nekog trijema i čekajući da prestane kišiti, gledale smo samo u tu spomen-ploču. (M^J 94)
- (5) La pluie [kiša.S] **fit** [PS.3SG] **monter** [dizati se] d'eux une odeur [miris.OD] forte de pierre mouillée. (M 124)
Zbog kiše **se** iz njih **uzdizao** jak vonj vlažnoga kamena. (M^J 94)
- (6) La scène se présenta à mes yeux : je montre la photo à ma grand-mère et soudain je vois passer une ombre rapide qui [PRON.REL.S] me [1SG.OI] **fait** [PRES.3SG] **oublier** [zaboraviti] ma question [pitanje.OD]; (...) (M 179)
Prizor mi je bio pred očima: pokazujem sliku baki i odjednom vidim kako preko njezina lica prelazi brza sjena **zbog** koje **zaboravim** pitanje. (...) (M^J 134)
- (7) Oui, j'en portais cette responsabilité floue que ressent le spectateur dont le regard [pogled.S] **fait** [PRES.3SG] **chanceler** [teturati] ou même **tomber** [pasti] un funambule [hodač po žici.OD]. (M 200)
Da, nosio sam onu nejasnu odgovornost koju osjeća gledatelj **zbog** čijeg pogleda **zatetura** ili čak **padne** hodač po žici. (M^J 151)
- (8) La cloche de minuit m'a éveillé. Affreux réveil lorsqu'il [3SG.S] **fait** [PRES.3SG] **regretter** [žaliti] le rien [ništavilo.OD] ou les illusions [priviđenja.OD] du sommeil. (T 436)
Probudilo me ponoćno zvono. Strašno li je buđenje kad **zbog** njega **požališ** za ništavilom ili tlapnjama sna. (T^V 300)

Rjeđe se javlja prijedlog *od*:

- (9) Puis Athéna écarta la brume de ses yeux et ce fut l'ivresse ; l'ivresse du Grand Retour ; l'extase du connu ; la musique **qui** [PRON.REL.S] **fit** [PS.3SG] **vibrer** [titrati] l'air [zrak.OD] entre la terre et le ciel (...) (K 13)
Potom je Atena odstranila maglu s njegovih očiju i nastupila je opijenost; opijenost Velikim povratkom; zanos poznatim; **od** glazbe **je** **zatreperio** zrak između zemlje i neba (...) (K^M 9)
- (10) L'amour fatal qui [PRON.REL.S] **avait fait** [PLPF.3SG] **exploder** [eksplodirati] le cœur [srce.OD] du Président remodela la France que je portais en moi. (M 115)
Sudbinska ljubav **od** koje **je** **eksplodiralo** Predsjednikovo srce preoblikovala je Francusku koju sam nosio u sebi. (M^J 87)
- (11) Toute la journée, la douceur [blagost.S] de l'été indien **a fait** [PC.3SG] **chanter** [pjevati] les arbres [stabla.OD] fauves dans le ciel vert, et de rares souffles de vent passaient en emportant une ou deux feuilles rousses. (T 620)

Od miline babljeg ljeta riđa **su** stabla cijeli dan **pjevala** na zelenome nebu, a dašak vjetra tu i tamo bi u prolazu odnio pokoji rujni list. (T^V 426)

Dativ s prijedlogom *zahvaljujući* implicira da je uzročeni proces za subjekt povoljan i iskazuje poticajnu okolnost, motivaciju za taj proces (*uzrok motiva* prema Pranjković 2001: 23):

(12) Mais cette souffrance [patnja.S] même **faisait** [IPF.3SG] **mûrir** [sazreti] en moi la décision [odluka.OD] secrète d'en finir avec cette enfance « ovale », de déchirer le pacte fraternel et de vivre, enfin, de vivre ! (T 275)

No upravo **zahvaljujući** toj patnji, u meni **je dozrela** tajna odluka da to „jajčano“ djetinjstvo privedem kraju, da poderem bratski ugovor i zaživim, da napokon živim! (T^V 190)

Prijedlog *na* i imenska riječ u akuzativu označit će povod za predikatni proces, uzrok koji neposredno prethodi procesu, pa se time proces smješta i u vremenski odnos s uzročnom situacijom. Ta se prijedložna skupina javlja kada je iz konteksta jasno da proces nastaje kao trenutačna reakcija entiteta na ono što se iskazuje uzročnikom (nešto što je vidio, odnosno čuo):

(13) Moi, Benjamin Malaussène, ce [to.S] n'est pas [biti.NEG.PRES.3SG] l'évocation [spomen] de mon caméléon intime qui [PRON.REL.S] me [1SG.OD] **fait** [PRES.3SG] **grimper à l'échelle de la fureur** [skočiti na ljestvici bijesa], c'est l'arrogante dénonciation de la « connerie du pauvre monde ». (P 117)
Benjamin Malaussène, to jest ja, nije **se zapjenio na** spomen vlastite kameleonštine, nego na drsku osudu „tupave sirotinje“. (P^V 90)

(14) ... l'humeur musarde, je me suis un peu perdu, j'ai descendu l'avenue Daumesnil jusqu'à la place Félix-Éboué, je suis tombé sur une petite rue dont le nom [ime.S] m[1SG.OD] **a fait** [PC.3SG] **tressaillir** [stresti se] de plaisir: rue de la Brèche-au-Loup. (T 122)
Misli su mi lutale pa sam se malko izgubio, krenuo sam niz Daumesnilovu aveniju do Trga Félix-a Éboué-a i nabasao na ulicu **na** čije **sam** ime **protrnuo** od užitka: Vučjebrloška ulica. (T^V 88)

Prijedložne skupine uvedene prijedlozima *na temelju* i *prema* u primjerima (15) i (16) označile bi prema Pranjkovićevoj kategorizaciji *uzrok kriterija* (2001: 23) jer njihov je imenski referent (*iskustva; poimanje ljepote*) osnova na kojoj se temelji zaključivanje iskazano predikatom. Drugi od dvaju supostavljenih subjekata u (15) *le spectacle des autres* (dosl. 'prizor drugih') u prijevodu dolazi kao glagolski prilog sadašnji (*promatrajući*), oblik kojem su osim vremenskog značenja, tj. značenja istodobnosti radnje koju iskazuje s

predikatnom radnjom, nerijetko svojstvene i nijanse drugih značenja. Ovdje se javlja značenje uzroka ili, preciznije, značenje polazišta predikatne radnje:

- (15) Quelques expériences [iskustva.S] et le spectacle [prizor.S] des autres m[1SG.OI]'**avaient fait** [PLPF.3PL] **croire** [misliti] que la mort de maman provoquerait en moi une douleur violente (...) (T 121)
Na temelju pregršti vlastitih iskustava i **promatrajući** druge, **zaključio sam** da će mamina smrt u meni izazvati žestoku bol (...) (T^V 87)
- (16) Conjointement il est demeuré fidèle à une esthétique de la pénurie qui [PRON.REL.S] **fait** [PRES.3SG] **paraître** [izgledati] **belles** [lijepe] **et désirables** [poželjne] les grosses femmes [žene.OD], (...) (T 114)
 Pritom ostaje vjeran ubogarskom poimanju ljepote **prema** kojem **su** debele žene **lijepe i poželjne**, (...) (T^V 82)

Spomenut ćemo i da je uzročnik u dvama primjerima iskazan zamjenicom u dativu, kojim se iskazuje značenje cilja, ali je taj cilj ujedno i uzrok radnje (usp. Pranjković 2001: 22). To nam pokazuje i mogućnost da se umjesto dativa upotrijebi skupina s prijedlogom *na*, primjerice *na koju su se nasmijale* u primjeru (17):

- (17) (...) qui s'est éteinte presque centenaire sur une dernière plaisanterie, pirouette élégante qui [PRON.REL.S] **fit** [PS.3SG] **rire** [nasmijati se] ses filles [kćeri.OD] à travers leurs larmes. (R 29)
 (...) a ugasila se u zamalo stotoj uz posljednju šalu, otmjenu piruetu **kojoj su se** njezine kćeri **nasmijale** kroz suze. (R^B 21)
- (18) Il est possible après tout que l'esprit enfiévré de Pascal l'ait entraîné lui aussi sur la fin à quelques pitreries qui [PRON.REL.S] **faisaient** [IPF.3PL] **sourire** [smiješiti se] la famille [obitelj.OD] Périer (...) (R 123)
 Moguće je ipak da je grozničavi Pascalov duh i nju podkraj potaknuo na nekoliko šala **kojima se nasmijala** obitelj Périer (...) (R^B 91)

5.3.2. Vremenske i prostorne prijedložne skupine

Uočen je i manji broj prijevoda u kojima se uzročni proces prenosi prijedložnom skupinom s primarnim značenjem vremena ili prostora u kojem se zbiva predikatni proces i koji se ujedno tumači kao uzrok procesa. Uporaba vremenskih i prostornih adverbijala može se objasniti time što u izvorniku subjekt (uzročnik) označuje neki vremenski odsječak, mjesto, položaj, odnosno prilike u kojima se uzročnik nalazi, a zbog čijih obilježja dolazi do stanja iskazanog infinitivom.

- (1) Les périodes [razdoblja.S] de haute pression – au-dessus de 770 millimètres – le [3SG.OD] **faisaient** [PLPF.3PL] **vivre** [živjeti] dans une hilarité hagarde et fiévreuse qui effrayait les nouveaux venus et fatiguait les familiers. (T 69)
 U razdobljima visokog tlaka – iznad 770 milimetara – **živio je** u smetenu i grozničavu uzbuđenju koje bi zastrašivalo pridošlice i zamaralo ukućane. (T^V 51)
- (2) Elle subissait une manière de fascination devant ces êtres auxquels avait été donnée (...) une sainteté en quelque sorte originelle, d'emblée plus haute et plus pure que la vertu à laquelle [PRON.REL.OI] des années [godine.S] de prière et d'abnégation **avaient pu** [moći.PLPF.3PL] la [3SG.OD] **faire** [INF] **accéder** [pristupiti]. (T 192)
 Ostala je nekako opčinjena pred tim bićima koja (...) je zapala i svojevrsna izvorna svetost, otrpve uzvišenija i čišća od kreposti koju **je** sama **postigla nakon** dugih godina molitve i samoodricanja. (T^V 134)
- (3) (...) est-ce vrai que l'émigration [emigracija.S] **fait** [PRES.3SG] **perdre** [gubiti] aux artistes [umjetnici.OI] leur force [snaga.OD] créatrice ? (K 14)
 (...) je li točno da **u** emigraciji umjetnici **gube** stvaralačku snagu? (K^M 9)
- (4) La lumière [svjetlost.S] frissante du couchant **fait** [PRES.3SG] **étinceler** [ljeskati se] un faux troupeau [stado.OD] de moutons simulé par des bottes de laine de verre semées sur le versant de la colline voisine. (T 296)
 Na kosim zrakama sunca na zalasku **ljeska se** lažno stado ovaca što ga glume stogovi staklene vune razbacane obronkom susjednog brda. (T^V 204)
- (5) (...) mes pieds nus reconnaissent les herbiers, les bancs de galets, (...), les vasières qui [PRON.REL.S] **font** [PRES.3PL] **jaillir** [šikljati] des tortillons [vitice.OD] de limon entre mes orteils. (T 177)
 (...) bose mi noge prepoznaju morsku travu, nanose oblutaka, (...) i kal **u** kojem mi među nožnim prstima **frcaju** vitice mulja. (T^V 125)

5.3.3. Surečenice uzročenog značenja

U sljedećim prijevodima uzročni i uzročeni proces izriču se zasebnim surečenicama. Glavna surečenica odnosi se na uzročnu situaciju, pri čemu se subjektna sintagma u ulozi uzročnika u nekim slučajevima parafrazira u rečenicu, na način da gradi imenski predikat (primjer (1)) ili particip postaje glagolskim predikatom (primjeri (2) i (3)). U takvim primjerima uzročnik označuje *razlog* stanja u koje dolazi uzročnik. Uzročeni je proces iskazan u zavisnoj surečenici, s predikatnim glagolom koji odgovara infinitivu, a veznikom *pa* ta se surečenica dovodi u uzročno-posljedični odnos s glavnom.

- (1) Ses origines [podrijetlo.S] paysannes lui [3SG.OI] **font** [PRES.3PL] **voir** [vidjeti, doživljavati] le voyage [putovanje.OD] sous l'aspect d'un déracinement, d'une errance, d'un exil. (T 114)
 Seljačkog je podrijetla **pa** putovanje **doživljava** kao kidanje korijena, lutanje i progonstvo. (T^V 82)

- (2) Une chemise [košulja.S] d'homme beaucoup trop grande, flottante [lepršajuća] sur son torse maigre, aux manches roulées, une culotte [hlače.S] courte collante descendant [spuštati se.PRES.PTCP] bas sur ses genoux ronds le [3SG.OD] **faisaient** [IPF.3PL] **ressembler** [sličiti] au petit mendiant [prosjak.OI] aux raisins de Murillo. (T 372)

Oko mršavog mu je trupa lepršala sto brojeva prevelika muška košulja zavrnutih rukava, a pripijene kratke hlače padale su mu preko zaobljenih koljena **pa je sličio** Murillovu prosjačiću s groždem. (T^V 257)

Sljedeći primjer prijevoda drukčiji je u pogledu argumenta koji u hrvatskoj rečenici odgovara uzročniku, a rekli smo da je to u ovoj skupini ekvivalenata u pravilu subjekt. U primjeru (3) međutim neprijelazni infinitivni glagol *souffrir* 'osjećati bol' ima kao ekvivalent prijelazni glagol *boljeti* pa je uzročnik, doživljavač tog procesa (lična zamjenica 2SG), hrvatskom glagolu izravni objekt.

- (3) (...) ta main [ruka.S] droite [desna], élevée [podignuti.PAST.PTCP] à la hauteur de ton visage, plaquée [prilijepiti.PAST.PTCP] contre la tête, la paume à l'extérieur, dans une posture inconfortable, te [2SG.OD] **faisait** [IPF.3SG] **souffrir** [osjećati bol], mais aucun effort de ta part n'aurait pu la faire bouger d'un millimètre. (T 192)

(...) Desna se digla u visinu lica i priljepila se o lim s dlanom prema van **pa** te u neugodnu položaju **boljela**, no nema tog naprezanja kojim bi je i za milimetar pomaknuo. (T^V 134)

U primjeru (4) riječ je o povratnom glagolu *se cabrer*, koji se u ovom slučaju rabi bez povratnog elementa (v. ovdje § 4.1.2). Značenje mu je 'buniti se, opirati se, protiviti se', što je donekle ublaženo prijevodom *krzmam se*, a koji smisao dobiva u kontekstu da govornik u konačnici obavlja neželjenu radnju:

- (4) À Issy-les-Moulineaux au bord de la Seine fonctionne une usine d'incinération moderne. Il faut que j'y aille. (...) J'[1SG.S]y subodore [njušiti.PRES.1SG] une vapeur [isparavanje.OD] de soufre qui [PRON.REL.S] me [1SG.OD] **fait** [PRES.3SG] **cabrer** [opirati se]. (T 120)

Na obali Seine u Issy-les-Moulineauxu radi moderna spalionica. Moram je posjetiti. (...) Njušim neka sumporna isparavanja **pa se krzmam**. (T^V 85)

Blisko je navedenim primjerima izricanje uzročnog procesa zavisnom surečenicom uvedenom veznikom *tako da* u kojoj se taj proces predstavlja pak kao *namjera* subjekta (uzročnika). Tako Bilandžija namjerne rečenice tumači kao način iskazivanja planirane posljedice, a ne izvjesne kao što je slučaj u uzročnim i posljedičnim rečenicama (2014: 35).

Da se proces u zavisnoj surečenici realizira, u primjeru (5) pokazuje kontekst rečenice koja slijedi.

- (5) Puis, à l'aide d'une allumette, il [3SG.S] repousse [izgurati.PRES.3SG] la clé [ključ.OD] hors de son trou et [CONJ] la [3SG.OD] **fait** [PRES.3SG] **tomber** [pasti] à l'extérieur. La feuille de buvard est là pour la recevoir. Franz la tire vers lui et s'empare de la clé. (T 81)

Zatim šibicom izgura ključ iz ključanice **tako da padne** s vanjske strane. Ondje ga dočeka bugaćica. Franz je povuče prema sebi i domogne se ključa. (T^V 59)

Naposljetku, javljaju se i oni prijevodi kauzativne konstrukcije glagolom u značenju uzročenog procesa koji nemaju kakvo formalno sredstvo kojim se iskazuje uzročni odnos (primjerice prijedlog ili veznik kao u netom opisanim ekvivalentima), tek se implicira da proces nastaje kao rezultat djelovanja nekog vršioca. Navest ćemo jedan takav primjer:

- (6) Une question de plus et vous [2PL.S] me [1SG.OI] **faisiez** [IPF.2PL] **rater** [propustiti] mon avion [avion.OD]. (P 194)

Još jedno pitanje i **propustio bih** avion. (P^V 149)

Uzročna veza u primjeru (6) proizlazi iz odnosa pogodbenosti između dviju supostavljenih struktura, od kojih prva čini uvjet (*Još jedno pitanje* u danom kontekstu shvaćamo kao sažetu pogodbenu surečenicu, primjerice: *Kad biste mi postavili još jedno pitanje*), dakle događaj kojim sugovornik, koji je u izvorniku uzročnik (zamjenica 2PL), u hipotetičnoj situaciji uzrokuje govornikovo propuštanje aviona.

6. Izricanje kauzativnosti u hrvatskome

U kroatističkoj literaturi nema mnogo podataka o iskazivanju kauzativnosti i faktitivnosti. Katkad se faktitivnost shvaća i drukčije nego što je ovdje opisano, kao u Barić *et al.* (2005). Prema autorima gramatike glagoli mogu biti *faktivni* ili *učinski* ili *uzročni* s obzirom na glagolsko značenje, i to način vršenja radnje, a izriču „radnju koja uzrokuje ono što se kazuje srodnim glagolom stanja” (2005: 224). U faktitivne se glagole naime ubrajaju oni koji iskazuju uzrokovanje promjene stanja objekta, na primjer *crveniti*, *pocrveniti*, u odnosu na stativni glagol *crvenjeti se*, ali se pod istim određenjem razumijevaju i glagoli čije se značenje može opisati kao prelazak subjekta u kakvo stanje, dakle i neprijelazne radnje poput *lijegati*, *leći* naspram *ležati*, i *stajati* (*stajem*), *stati* naspram *stajati* (*stojim*) (Barić *et al.* 2005: 224).

Pranjković se (2016: 111) koristi nazivom *faktivni* ili *učinski* za glagole „koji označuju promjenu stanja”, također razumijevajući pod time i neuzročene i uzročene promjene stanja. Navode se i isti primjeri kao u Barić *et al.*: *leći, lijegati, sjesti, sjedati, stati, bijeliti, crveniti*. U radu se pak, kao što smo već istaknuli, o faktitivnosti govori isključivo u smislu djelovanja na objekt; faktitivnost nužno implicira postojanje dvaju argumenata – uzročnika (vršioca) i uzročenika (trpioca) (v. § 3). Gramatika Brabec – Hraste – Živković (1968: 184) osvrće se na *kauzativne glagole* nastale tvorbom od glagolskih osnova, određujući ih kao glagole značenja ‘činiti da tko ili što vrši radnju/bude u stanju iskazanom temeljnim glagolom’, a T. Maretić (1899: 374) u okviru tvorbe riječi govori o istoj skupini izvedenih glagola, iako ih ne naziva *kauzativnima* (v. niže). Od radova u vezi s kauzativnošću možemo navesti onaj autorice O. Žagar Szentesi (2011) o perifrastičnoj konstrukciji *dati* + infinitiv kojom se iskazuje jedan tip kauzativnog značenja, a o ovoj je kategoriji pisala i T. Batistić (1978), s obzirom na „srpskohrvatski” jezik.

U poglavlju 5 mogli smo vidjeti da konstrukcija *faire* + infinitiv značenjem pokriva raznolike načine uzrokovanja procesa (zbog nespecifičnog značenja glagola *faire*), pa tako može biti riječ o djelovanju na uzročenika kojim ga se dovodi u kakvo stanje ili uzrokuje promjena njegova stanja, povjeravanju ili nalaganju zadaće, poticanju ili prisiljavanju uzročenika na radnju itd., a s time je povezano i to da se u ulozi uzročnika radnje iskazane infinitivom mogu pojaviti razni entiteti: živi, voljni ili ne-voljni, kao i primjerice događaji, stanja, prirodne pojave. Ta se značenja na hrvatski jezik prevode različitim sredstvima, ovisno o danom kontekstu, pri čemu su važna obilježja uzročnika i uzročenika, kao i način djelovanja jednog entiteta na drugi (npr. *faire venir* ‘učiniti da dođe’ može odgovarati izrazima i *nabaviti* i *dovesti* i *natjerati da dođe*, v. § 5.1.1). S obzirom na prijevode iz korpusa, izuzmemo li one koji nisu isključivo glagolski (v. § 5.3), možemo vidjeti da se u hrvatskom jeziku kauzativno značenje svakako izražava leksički (*izvući* ~ *izići*) i perifrastičnim konstrukcijama (*dati izraditi, učiniti da zablista*), a gotovo i nema primjera u kojima bi to značenje bilo iskazano morfološkim sredstvima (*posjesti* ~ *sjesti*).

Kao što pokazuje potpoglavlje 5.1.1., brojni su primjeri leksičkog kauzativa. Riječ je obično o glagolima koji znače radnju koja je uzrok nekom drugom procesu – obično promjeni stanja ili položaja objekta – a koji je u francuskoj konstrukciji iskazan glagolom u infinitivu. Tako se primjerice sljedeći glagoli iz korpusa mogu odrediti kao kauzativni, u opreci prema glagolu sasvim drukčijeg oblika koji iskazuje rezultat radnje označene kauzativnim glagolom:

dopremiti	(faire parvenir)	~	stići	(parvenir)
baciti (srušiti, oboriti)	(faire tomber)	~	pasti	(tomber)
srušiti ('svrgnuti')	(faire tomber)	~	pasti	(tomber)
spaliti	(faire cramer)	~	izgorjeti	(cramer)
otjerati	(faire reculer)	~	uzmaknuti	(reculer)
izvući	(faire sortir)	~	izići	(sortir)
dovesti	(faire venir)	~	doći	(venir)
unijeti	(faire entrer)	~	ući	(entrer)

Nalazimo i veći broj prijelaznih glagola koji u takvoj značenjskoj opreci stoje s neprijelaznim glagolima koji se od njih razlikuju samo u tome što imaju klitiku *se*:

zalupiti	(faire claquer)	~	zalupiti se	(claquer)
njihati	(faire ondoyer)	~	njihati se	(ondoyer)
tresti	(faire vibrer)	~	tresti se	(vibrer)
vtjeti	(faire tourner)	~	vtjeti se	(tourner)
pomaknuti	(faire bouger)	~	pomaknuti se	(bouger)
prevaliti	(faire crouler)	~	prevaliti se	(crouler)
ispržiti	(faire griller)	~	ispržiti se	(griller)

U navedenim povratnim glagolima nije riječ o zamjenici *se* kao oznaci povratnosti (usp. § 2, bilj. 4), za takve bi glagole vrijedilo ono što je Belaj ustvrdio o skupini povratnih glagola koji imaju i oblik bez *se* s razlikom u značenju: *se* je čestica koja ih „čini neprijelaznima” i uvjetuje značenjsko razlikovanje od paralelnih prijelaznih glagola bez *se* (2001: 4–5). Suprotno francuskim glagolima u opreci, u kojima se razlika u valentnosti morfološki iskazuje kauzativnim oblikom (dodavanjem glagola *faire*), u hrvatskome je ta razlika obilježena na nekauzativnom glagolu, s obzirom na to da je taj glagol morfološki složeniji, sadrži i česticu *se*, a u tom se slučaju obično govori o *antikauzativu* (Haspelmath 1987, 1993) ili *dekauzativu* (Plungjan 2016: 276–279) (usp. § 2). Riječ je o glagolskom obliku kojim se obilježava da se nekom prijelaznom glagolu valencija smanjuje, tj. postaje neprijelazan tako što se briše uloga vršioca, a trpilac radnje, objekt prijelaznoga glagola, dolazi na mjesto subjekta; drugim riječima, obilježava takvu detranzitivizaciju pri kojoj od prijelaznoga glagola dobivamo neprijelazni *neakuzativni* glagol, čiji je jedini argument trpilac (Haspelmath 1987: 5–6). *Antikauzativ* tako iskazuje promjenu argumentne strukture suprotnu onoj do koje dolazi pri

gradbi kauzativa, kada se vršilac (uzročnik) dodaje.³⁶ U hrvatskome se dakle iskazuje morfološki, dodavanjem čestice *se* prijelaznom glagolu (Marković 2012: 211, bilj. 255; Polančec 2015: 121). Primjerice od prijelaznoga glagola *zalupiti* nastaje neprijelazni *zalupiti se*: *Propuh je zalupio vrata/vratima ~ Vrata su se zalupila*, nasuprot francuskome, u kojem se od neprijelaznoga glagola *claquer* □zalupiti se' gradi prijelazna konstrukcija *faire claquer* □zalupiti'.

Kad je riječ o morfološkom kauzativu, čini se da u hrvatskome nije osobito zastupljen – kuzativnost se ne iskazuje fleksijski, a ne postoje ni produktivna tvorbena sredstva koja bi se primjenjivala na velike razrede glagola. Valja spomenuti i da, kako navodi V. A. Plungjan (2016: 273), morfološko iskazivanje kauzativnosti nije karakteristično za slavenske jezike općenito.³⁷ Kad je riječ o hrvatskome, na kauzativnost – i to faktitivnost, učinskost – može upućivati tematski sufiks *-i-* u glagola koji znače 'činiti kakvim' poput *crveniti*, *žutiti*, *blijediti*, a stoje u opreci prema neprijelaznim glagolima iste osnove sa sufiksom *-je-*, koji znače 'postajati kakvim': *crvenjeti*, *žutjeti*, *blijedjeti* (Marković 2012: 211; v. i Barić *et al.* 1999: 229).³⁸ No upitno je može li se reći da je sufiks *-i-* plodan kauzativan sufiks i kada je riječ samo o otpridjevnim glagolima. Naime morfološka opreka *-i-* ~ *-je-* redovito se javlja jedino u slučaju glagola tvorenih od pridjeva s bojom u osnovi, a rjeđe u drugih otpridjevnih glagola (Barić *et al.* 1999: 229). Tako neprijelazni glagol katkad nema kauzativnog parnjaka na *-i-*, primjerice glagol *mršavjeti* (?*mršaviti*), a s druge strane sufiks *-i-* dolazi i u neprijelaznim glagolima, kao što je *ozdraviti*: *ozdravila je*. Osim toga, kada u standardu i postoji morfološka razlika između prijelaznoga i neprijelaznoga glagola, ona se u jezičnoj praksi ne provodi dosljedno, već se nerijetko glagol na *-iti* koristi i kao neprijelazan. To je osobito često u svakodnevnom govoru, ali i u publicistici, primjerice:

- (1) Krema **je požutila** ili ima grudice? Nema druge nego je baciti. (net.hr, 23.3.2017.)
- (2) Boja **je** postupno **blijedila**, nestajali su čitavi motivi. (jutarnji.hr, 15.10.2014.)
- (3) Brankova ljubav prema starome kraju **nije izblijedila**. (hrt.hr, 9.9.2015.)

³⁶ Kako se u antikauzativu briše uloga vršioca, njime se iskazan proces, i kada objektivno nastaje djelovanjem agentivnog entiteta, poima kao spontan, kao da se zbiva sam od sebe, suprotno kauzativu, u kojem se proces prikazuje kao uzročen (Haspelmath 1993: 90).

³⁷ Autor također kaže da je u slavenskim jezicima s druge strane vrlo zastupljen morfološki dekauzativ (2016: 276).

³⁸ U nekim se oblicima takvi parnjaci i preklapaju, i to u prezentu i glagolskom pridjevu radnom muškog roda jednine (*crveniti* ~ *crvenim*, *crvenjeti* ~ *crvenim*).

U korpusu nismo naišli ni na jedan primjer prijevoda francuske konstrukcije takvim kauzativnim glagolom na *-iti*. Iako se javlja jedna konstrukcija s infinitivom tvorenim od pridjeva za boju, *faire rougir* ‘činiti da (se) crveni’, u prijevodu ne dolazi kauzativni ekvivalent *crveniti* (primjer (4)). To je možda povezano s time što uzročnik u tom primjeru nije osoba, nego efektor (*smijeh*), naime čini nam se da kauzativni glagol, govoreći o utjecaju na osobe, manje uobičajeno dolazi uz ne-živi subjekt, kao što bi to bilo u prijevodu ... *od smijeha koji je crvenio Klaru*.

- (4) Et ces deux crétins hurlaient d'un rire que Thérèse jugeait « vulgaire » et qui [PRON.REL.S] **faisait** [IPF.3SG] **rougir** [crvenjeti] Clara [OD]. (P 50)

Neumnici bi se nato odvalili od smijeha koji je Thérèse smatrala „prostačkim”, a Clara **bi crvenjela**. (V 35)

U hrvatskome se kauzativno značenje katkad iskazuje i tvorbom od glagola, kao što je to u spomenutom primjeru iz korpusa *posjesti* ~ *sjesti*. Mogao bi se navesti još primjer *poleći* ~ *leći* (Pranjeković 2016: 116, bilj. 182), ali to su rijetki slučajevi u kojima prefiks *po-* mijenja valentnost glagola (usp. Babić 2002: 544–545). U korpusu nismo uočili ni jedan drugi glagol čiji bi prefiks upućivao na kauzativnost. Valja spomenuti da se kauzativnost u hrvatskome iskazuje i prijevojem, na primjer u glagola *pojiti* ~ *piti*, *točiti* ~ *teći*, *vješati* ~ *visjeti*, *moriti* (*umoriti*, *pomoriti*) ~ *mrijeti* (*umrijeti*, *pomrijeti*), što sa sinkronijskoga gledišta također nije plodna promjena (Batistić 1978: 63). Takva je tvorba opisana u gramatikama Brabec – Hraste – Živković (1968: 184–185) i Maretić (1899: 374), gdje se navodi da se javlja u glagola s infinitivnim sufiksom *-i-* (IV. glagolska vrsta) koji promjenom korijenskog vokala dobivaju značenje uzroka radnji ili stanju iskazanom osnovnim glagolom. U nekima od spomenutih kauzativa teže je i prepoznati tvorbenu povezanost s osnovnim glagolom: *buditi* ‘činiti da bdije’, *kvasiti* ‘činiti da kisne’, *saditi* ‘činiti da sjedi’, *sušiti* ‘činiti da sahne’.

Kao ekvivalent konstrukcije *faire* + infinitiv u korpusu se javljaju i različite perifrastične konstrukcije, iako to nije jako čest slučaj (v. § 5.2). To su konstrukcije s glagolima *dati*, (*na*)*tjerati*, *nagnati*, *učiniti*, *tražiti*, ali posljednim se glagolom, kao što smo rekli, ne iskazuje kauzativnost. Samo glagol *dati* u korpusu dolazi s infinitivnom dopunom, a ostali glagoli imaju dopunu u zavisnoj surečenici.

Glagolima (*na*)*tjerati* i *nagnati* izriče se da referent subjekta (živi ili ne-živi entitet) djeluje na neku osobu, čime je dovodi do toga da izvrši radnju iskazanu glagolom u dopuni. Takav tip kauzativnog značenja u hrvatskome bi se mogao iskazati i glagolima kao što su *navesti*,

potaknuti, ponukati, primorati, prisiliti i sl. (usp. perifrastične kauzative u francuskome u § 4). Glagolom *nagnati* (i primjerice *navesti*) usto se može izreći uzrok promjeni emocionalnog stanja (v. § 5.2.2). Glagolom *dati* u konstrukciji s infinitivom iskazuje se pak značenje da referent subjekta naručuje od koga da što napravi, primjerice u rečenici *Na te sam prsluke dao našiti šest džepića*, a javlja se i sa značenjem nalažanja radnje: *Dat ću vas uhititi* (v. § 5.2.1). Za razliku od glagola poput *(na)tjerati* i *nagnati*, *dati* je u spomenutim uporabama suznačan glagol, on nužno ima dopunu ili u infinitivu, kao u dvama navedenim primjerima, ili u surečenici (na primjer: *Dao sam da mi na te prsluke našiju šest džepića*). Taj glagol Silić – Pranjković (2007: 185–187) svrstavaju u modalne glagole, odnosno glagole koji sami ne označuju konkretan proces, nego modificiraju neki drugi proces, uspostavljajući između subjekta i tog drugog procesa modalni odnos, koji može biti i primjerice zahtjevni, poticajni i sl., te navode primjer glagola *dati* u rečenici *Dao si je obrijati bradu* (2007: 187).

Kao što smo napomenuli u poglavlju 5.2.1, u korpusu je vrlo malo prijevoda konstrukcijom *dati* + infinitiv. Osim toga, u nekim primjerima nije upotrijebljena iako se u izvorniku iskazuje naručivanje radnje (na primjer konstrukcijom *faire traduire* ‘dati prevesti’, v. § 5.1.2). Govoreći o kauzativnoj uporabi konstrukcije *dati* + infinitiv, Žagar Szentesi (2011: 306) upravo primjećuje da je ta konstrukcija uporabno ograničena jer se često ne rabi u situacijama u kojima je pragmatički opravdana, odnosno i kada radnju za govornika vrši tko drugi, obično se koristi nekauzativni glagol, primjerice u rečenicama *Lani smo popravili krov*, ili *Bojim kosu kod frizera*, gdje priložna oznaka jasno upućuje na stvarnog vršioca. Vidjeli smo da se i u francuskome radnja koju ne vrši sam subjekt katkad može iskazati nekauzativnim glagolom (v. § 4), no konstrukcija s glagolom *faire* nije manje uobičajena (usp. *Je me fais teindre les cheveux chez le coiffeur*, dosl. ‘Činim si bojiti kosu kod frizera’).

Može se primijetiti da se perifrastičnim konstrukcijama uglavnom iskazuje kauzativno značenje u užem smislu, odnosno da subjekt potiče koga drugog na radnju, ali se u korpusu javlja i konstrukcija s glagolom *učiniti* kojom se izriče faktitivno značenje, uzrok stanju ili promjeni stanja (*učinio sam da zablista jedna iskra iz tog sjaja*; v. § 5.2.2). Glagol *(u)činiti* dolazi i s pridjevnom dopunom, kada također iskazuje faktitivnost, na primjer *činiš me ljubomornim* (usp. francuski glagol *rendre* u § 4). Samo se u dijalektu javlja i glagol *činit(i)* u konstrukciji s infinitivom, primjerice *činiš me plakati* ‘činiš da plaćem’. Ta je konstrukcija prisutna u južnočakavskim (ikavskim čakavskim) govorima, gdje se pojavila pod mletačkim utjecajem (Lisac 2009: 155). Evo nekih primjera koje navode Lisac (2009) i Šimunović (2006: s. v. *činit*¹):

- (5) čini mi zna ka partiješ (zna ‘znati’, partit ‘otputovati’; Korčula)
- (6) ti si me činja piti (Žirje)
- (7) Činila si me zabeštima bes potrebe. (zabeštima ‘opsovati’; Dračevica, otok Brač)

Zanimljivo je da se glagol *činit(i)* u dijalektu veže i s aktivnim glagolima pa se njime iskazuje i poticaj na radnju, kao u primjerima (6) i (7), dok se u standardu u tom značenju ne javlja ni glagol (*u*)*činiti* s dopunom u surečenici, ne javljaju se konstrukcije kao što su *ti si činio da pijem* ili *učinila si da opsujem*.

7. Zaključak

U ovom smo se radu bavili izricanjem kauzativnosti u francuskom i hrvatskom jeziku. Polazi se od francuske kauzativne konstrukcije *faire* + infinitiv, vrlo raširene u uporabi, te se razmatraju njezini ekvivalenti u hrvatskome, prikupljeni iz prijevoda pet suvremenih francuskih romana, na temelju čega se izvode zaključci o izricanju kauzativnosti u hrvatskom jeziku. Kauzativne su konstrukcije opisane kao konstrukcije koje iskazuju radnju kojom vršilac (uzročnik) dovodi drugog sudionika (uzročenika) u kakvo stanje ili navodi tog drugog sudionika na radnju. Tako se mogu razlikovati konstrukcije faktitivnog (učinskog) značenja i kauzativnog značenja (poticaj na radnju), a konstrukcijom *faire* + infinitiv iskazuju se oba značenja: faktitivna je primjerice konstrukcija *faire pleurer* ‘rasplakati’, a kauzativna *faire manger* ‘davati jesti, hraniti’.

Naveli smo još neka sredstva izricanja tih značenja u francuskome, a primijećeno je da su česti glagoli koji imaju neprijelazni, nekauzativni parnjak istog oblika (*casser* ‘razbiti’ ~ *casser* ‘razbiti se’), koji iskazuju faktitivno značenje, kakvi u hrvatskome nisu naročito zastupljeni, te da francuski kauzativnost često izriče analitičkim sredstvima, pomoću suznačnih glagola, primjerice *rendre* u konstrukciji s pridjevom, ili različitih samoznačnih glagola u konstrukciji s infinitivom. Ustanovili smo da se suznačnim glagolom *faire* vrlo produktivno grade kauzativne konstrukcije, i da se time nekauzativnom glagolu dodaje novi argument, uzročnik procesa iskazanog tim glagolom, pa se primjerice od neprijelaznoga glagola gradi prijelazna konstrukcija ili od izravno prijelaznoga glagola dvoprijelazna konstrukcija. Budući da se konstrukcijom *faire* + infinitiv obilježava promjena argumentne strukture, objasnili smo da se može smatrati sredstvom izricanja glagolskog stanja.

Analiza korpusa pokazala je da se ta konstrukcija najčešće prevodi na tri načina: ekvivalentnim punoznačnim glagolom, glagolskim konstrukcijama (*dati* + infinitiv, glagol +

surečenica, glagol + prijedložna skupina) i pomoću neglagolskih sredstava, kao što su prijedložne skupine ili surečenice uzročenog značenja (posljedične surečenice). Naime glagol *faire* može doći u raznim kontekstima i iskazati više značenjskih nijansi, i zato su prijevodi raznoliki. Njime se može iskazati uzrok promjeni stanja ili promjeni položaja entiteta, povjeravanje zadaće ili naručivanje od koga da što napravi, nalaganje zadaće, prisiljavanje na radnju ili poticaj na radnju. Za iskazivanje uzroka promjeni stanja ili položaja hrvatski se uglavnom služi leksičkim ekvivalentima (*srušiti, izvući, unijeti*). Ostala spomenuta značenja izriče glagolskim konstrukcijama, kada se uporabom određenoga glagola može eksplicirati način na koji uzročnik dovodi do uzročenog procesa, primjerice glagolom *dati* povjeravanje ili nalaganje zadaće, glagolom *natjerati* prisila, a glagolom *nagnati* poticaj ili pobuda.

Važnim se u prijevodu pokazalo i značenje uzročnika, odnosno subjekta uz konstrukciju *faire* + infinitiv. U radu smo više puta spomenuli da to mogu biti razni entiteti, pa tako i ne-živi entiteti, efektori. Primijećeno je da se konstrukcije u kojima je uzročnik efektor poput prirodne pojave, događaja ili emocionalnog stanja najčešće prevode nekauzativnim glagolom, glagolom koji odgovara infinitivu u francuskoj konstrukciji, a uzročnik se izriče prijedložnom skupinom uzročnog značenja. Zanimljivo je da je u nekoliko prijevoda to prijedložna skupina vremenskog ili prostornog značenja, što je slučaj kada uzročnik označuje razdoblje ili mjesto na kojem se nalazi uzročnik, a zbog čijih značajki dolazi do procesa iskazanog infinitivom u izvorniku. I sami se uzročni prijedlozi u prijevodima razlikuju, iskazujući različite nijanse uzročnog značenja, primjerice izravnu posljedicu, motiv ili kriterij, koje sam glagol *faire* ne podrazumijeva, već se mogu odrediti samo iz konteksta.

8. Literatura

- Achard, Michel. 2002. Causation, constructions, and language ecology: An example from French. U: Masayoshi Shibatani (ur.) 2002. *The Grammar of Causation and Interpersonal Manipulation*: 127–155. Amsterdam – Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Arrivé, Michel – Françoise Gadet – Michel Galmiche [Arrivé *et al.*] 1989. *La grammaire d'aujourd'hui: guide alphabétique de la linguistique française*. Paris: Flammarion.
- Babić, Stjepan – Slavko Pavešić – Stjepko Težak [Babić *et al.*] 1991. Oblici hrvatskoga književnog jezika (Morfologija). U: Stjepan Babić *et al.* 1991. *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika: Nacrti za gramatiku*: 453–741. Zagreb: HAZU – Globus.
- Babić, Stjepan. 2002. *Tvorba riječi u hrvatskome književnom jeziku*. Treće, poboljšano izdanje. Zagreb: HAZU – Nakladni zavod Globus.
- Bajrić, Samir. 2008. Le verbe *faire* en français contemporain: syntaxe et sémantique. *Suvremena lingvistika* 66 (2): 143–197.
- Barić, Eugenija – Lana Hudeček – Nebojša Koharović – Mijo Lončarić – Marko Lukenda – Mile Mamić – Milica Mihaljević – Ljiljana Šarić – Vanja Švačko – Luka Vukojević – Vesna Zečević – Mateo Žagar [Barić *et al.*] 1999. *Hrvatski jezični savjetnik*. Zagreb : Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje – Pergamena – Školske novine.
- Barić, Eugenija – Mijo Lončarić – Dragica Malić – Slavko Pavešić – Mirko Peti – Vesna Zečević – Marija Znika [Barić *et al.*] 2005. *Hrvatska gramatika*. Četvrto izdanje. Zagreb: Školska knjiga.
- Batistić, Tatjana. 1978. O nekim aspektima analize kauzativnih glagola. *Južnoslovenski filolog* 34: 59–87.
- Béchade, Hervé-D. 1993. *Syntaxe du français moderne et contemporain*. Paris: Presses Universitaires de France.
- Belaj, Branimir. 2001. Prototipno-kontekstualna analiza povratnih glagola u hrvatskom jeziku. *Suvremena lingvistika* 51–52 (1–2): 1–11.
- Belaj, Branimir – Goran Tanacković Faletar. 2014. *Kognitivna gramatika hrvatskoga jezika. Knjiga prva: Imenska sintagma i sintaksa padeža*. Zagreb: Disput.
- Bilandžija, Sofija A. 2014. *Semantika kauzativnih konstrukcija u norveškom i srpskom jeziku*. Doktorska disertacija. Univerzitet u Beogradu.

- Bonnard, Henri. 1985. *Code du français courant*. Paris: Magnard.
- Brabec, Ivan – Mate Hraste – Sreten Živković. 1968. *Gramatika hrvatskosrpskoga jezika*. Osmo, neizmijenjeno izdanje. Zagreb: Školska knjiga.
- Bybee, Joan – Revere Perkins – William Pagliuca [Bybee *et al.*] 1994. *The Evolution of Grammar: tense, aspect and modality in the languages of the world*. Chicago – London: The University of Chicago Press.
- Chevalier, Jean-Claude – Claire Blanche-Benveniste – Michel Arrivé – Jean Peytard [Chevalier *et al.*] 1988. *Grammaire Larousse du français contemporain*. Paris: Larousse.
- Comrie, Bernard. 1976. The syntax of causative constructions: cross-language similarities and divergences. U: Masayoshi Shibatani (ur.) 1976. *Syntax and Semantics, Vol. 6*: 261–312. New York: Academic Press.
- Comrie, Bernard. 1985. Causative verb formation and other verb-deriving morphology. U: Timothy Shopen (ur.) 1985. *Language typology and syntactic description. Vol. III. Grammatical categories and the lexicon*: 309–348. Cambridge: Cambridge University Press.
- Comrie, Bernard. 1989. *Language universals and linguistic typology: Syntax and morphology*. Drugo izdanje. Chicago: The University of Chicago Press.
- Čaušević, Ekrem. 1996. *Gramatika suvremenoga turskog jezika*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naknada.
- Damić Bohač, Darja. 2011. Symétries et asymétries syntaxiques des schémas de complémentation verbale en français et en croate. U: Bogdanka Pavelin Lešić (ur.) 2011. *Francontraste I: Le français en contraste: expériences d'enseignement/apprentissage du français*: 165–172. Mons: CIPA.
- Dictionnaire de la linguistique*. 1974. Ur. Georges Mounin. Paris: Presses Universitaires de France.
- Dixon, R. M. W. 2000. A typology of causatives: form, syntax and meaning. U: R. M. W. Dixon – Alexandra Y. Aikhenvald (ur.) 2000. *Changing Valency: case studies in transitivity*: 30–83. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dixon, R. M. W. – Alexandra Y. Aikhenvald. 2000. Introduction. U: R. M. W. Dixon – Alexandra Y. Aikhenvald (ur.) 2000. *Changing Valency: case studies in transitivity*: 1–29. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dubois, Jean – Mathée Giacomo – Louis Guespin – Christiane Marcellesi – Jean-Baptiste Marcellesi – Jean-Pierre Mével [Dubois *et al.*] 2002. *Dictionnaire de linguistique*. Paris: Larousse – Bordas/VUEF.

- Dubois, Jean – René Lagane. 1975. *La Nouvelle grammaire du français*. Paris: Larousse.
- Gaatone, David. 1976. Les pronoms conjoints dans la construction factitive. *Revue de linguistique romane* 40: 164–182.
- Gaatone, David. 1983. Le désagréable dans la syntaxe. *Revue Romane* 18 (2): 161–174.
- Grevisse, Maurice – André Goosse. 2011. *Le Bon Usage*. Petnaesto izdanje. Bruxelles: De Boeck – Duculot.
- Hanse, Joseph – Daniel Blampain. 2000. *Nouveau dictionnaire des difficultés du français moderne*. Četvrto izdanje. Bruxelles: De Boeck – Duculot.
- Haspelmath, Martin 1987. *Transitivity alternations of the anticausative type*. Köln: Institut für Sprachwissenschaft, Universität zu Köln.
- Haspelmath, Martin. 1993. More on the typology of inchoative/causative verb alternations. U: Bernard Comrie – Maria Polinsky (ur.) 1993. *Causatives and transitivity*: 87–120. Amsterdam – Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Katamba, Francis. 1993. *Morphology*. London: Macmillan Press.
- Katičić, Radoslav. 2002. *Sintaksa hrvatskoga književnog jezika*. Treće, poboljšano izdanje. Zagreb : Nakladni zavod Globus.
- Lazard, Gilbert. 1998. Définition des actants dans les langues européennes. U: Feuillet, Jack (ur.) 1998. *Actance et valence dans les langues de l'Europe*: 11–146. Berlin – New York: Mouton de Gruyter.
- Le Goffic, Pierre. 2000. *Grammaire de la phrase française*. Paris: Hachette.
- Lisac, Josip. 2009. *Hrvatska dijalektologija 2. Čakavsko narječje*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- Maretić, Tomo. 1899. *Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*. Zagreb: Štampa i naklada knjižare L. Hartmana (Kugli i Deutsch).
- Marković, Ivan. 2012. *Uvod u jezičnu morfologiju*. Zagreb: Disput.
- Martinet, André. 1979. *Grammaire fonctionnelle du français*. Paris – Saint-Cloud: Didier – Centre de recherche et d'étude pour la diffusion du français.
- Mihaljević, Milan. 2014. *Slavenska poredbena gramatika. 2. Morfologija, Prozodija, Slavenska pradomovina*. Zagreb: Školska knjiga.
- Novakova, Iva. 2002. Le factitif français: approche syntaxique, sémantique et contrastive (français-bulgare). *Revue Tranel (Travaux neuchâtelois de linguistique)*, 37: 93–113.
- Osipov, Vladimir. 1989. *Francuski glagol faire: semantika i gramatika*. Sarajevo: Filozofski fakultet.

- Plungjan, Vladimir Aleksandrovič. 2016. *Opća morfologija i gramatička semantika: uvod u problematiku*. Prev. Petar Vuković. Zagreb: Srednja Europa.
- Polančec, Jurica. 2015. O definiciji kategorije glagolskog stanja. *Filologija* 65: 113–130.
- Pranjeković, Ivo. 2001. *Druga hrvatska skladnja: sintaktičke rasprave*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Pranjeković, Ivo. 2013. *Gramatička značenja*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Pranjeković, Ivo. 2016. *Gramatika u riječima i riječi u gramatici*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Raguž, Dragutin. 1997. *Praktična hrvatska gramatika*. Zagreb: Medicinska naklada.
- Riegel, Martin – Jean-Christophe Pellat – René Rioul [Riegel *et al.*] 1994. *Grammaire méthodique du français*. Paris: Presses Universitaires de France.
- Robert = *Le Petit Robert: Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française*. 2016. Digitalna verzija 4.2. Paris: Dictionnaires Le Robert – SEJER.
- Ruwet, Nicolas. 1972. *Théorie syntaxique et syntaxe du français*. Paris: Éditions du Seuil.
- Shibatani, Masayoshi. 1976. The grammar of causative constructions: a conspectus. U: Masayoshi Shibatani (ur.) 1976. *Syntax and Semantics, Vol. 6*: 1–40. New York: Academic Press.
- Shibatani, Masayoshi – Prashant Pardeshi. 2002. The causative continuum. U: Shibatani (ur.) 2002. *The Grammar of Causation and Interpersonal Manipulation*: 85–126. Amsterdam – Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Silić, Josip – Ivo Pranjeković. 2007. *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*. Drugo izdanje. Zagreb: Školska knjiga.
- Simeon, Rikard. 1969. *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva*. Vol. I–II. Zagreb: Matica hrvatska.
- Šimunović, Petar. 2006. *Rječnik bračkih čakavskih govora*. Supetar: Brevijar.
- Tesnière, Lucien. 1959. *Éléments de syntaxe structurale*. Paris: Librairie C. Klincksieck.
- Trask, Robert Lawrence. 1992. *A dictionary of grammatical terms in linguistics*. London – New York: Routledge.
- Wilmet, Marc. 1998. *Grammaire critique du français*. Drugo izdanje. Louvain-la-Neuve – Paris: Duculot – Hachette.
- Žagar Szentesi, Orsolya. 2011. Funkcionalne varijante konstrukcije *dati (se)* + infinitiv u hrvatskom jeziku – u okviru gramatikalizacije. *Suvremena lingvistika* 37 (72): 295–318.

Vrela

K = Kundera, Milan. 2005. *L'Ignorance*. Paris: Gallimard.

K^M = Kundera, Milan. 2008. *Neznanje*. Treće izdanje. Prev. Vanda Mikšić. Zagreb: Meandar – Meandarmedia.

M = Makine, Andreï. 1995. *Le testament français*. Paris: Mercure de France.

M^J = Makine, Andreï. 2005. *Francuska oporuka*. Prev. Marina Jelinek. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo – Disput.

P = Pennac, Daniel. 1989. *La petite marchande de prose*. Paris: Gallimard. [<http://www.frantext.fr/>, pregled: listopad 2014.]

P^V = Pennac, Daniel. 2003. *Djevojčica s knjižicama*. Prev. Vlatka Valentić. Zagreb: SysPrint.

R = Rouaud, Jean. 1990. *Les champs d'honneur*. Paris: Les Éditions de Minuit.

R^B = Rouaud, Jean. 2014. *Ratišta*. Prev. Ana Buljan. Zagreb: Alfa.

T = Tournier, Michel. 1995. *Les météores*. Paris: Gallimard. [<http://www.frantext.fr/>, pregled: listopad 2014.]

T^V = Tournier, Michel. 2005. *Meteori*. Prev. Vlatka Valentić. Zagreb: Vuković & Runjić.

9. Sažetak i ključne riječi

Sažetak

U radu se razmatraju sredstva izricanja kauzativnosti u francuskom i hrvatskom jeziku, ona kojima se izriče da vršilac uzrokuje ili pokreće drugi proces. Daje se ponajprije pregled sredstava kojima se kauzativno značenje iskazuje u francuskome, a poseban je naglasak na konstrukciji *faire* ‘činiti’ + infinitiv. Ta se konstrukcija pobliže obrađuje, a opisuje se kao sredstvo izricanja glagolskog stanja, jer povećava valenciju glagola koji se veže s glagolom *faire*. Zatim se analiziraju njezini prijevodni ekvivalenti u hrvatskom jeziku, prikupljeni iz prijevoda pet suvremenih francuskih romana. Budući da u hrvatskome ne postoji glagol koji bi bio prikladan ekvivalent glagolu *faire* u svim uporabama te konstrukcije, njezino se značenje prenosi raznolikim sredstvima. Uočava se da hrvatski kauzativnost u prvom redu iskazuje glagolskim leksemima te konstrukcijama s glagolom uzročnog, poticajnog, koercitivnog i sličnog značenja.

Ključne riječi: kauzativnost, uzročnost, francuski, hrvatski, *faire* + infinitiv, glagolsko stanje, valencija

Résumé

Ce travail examine les moyens d’expression de la causativité en français et en croate, à savoir ceux qui indiquent le procès dont l’agent est la cause ou l’instigateur d’un autre procès. Sont présentés d’abord les moyens linguistiques qui expriment le sens causatif en français. L’étude se focalise sur la construction *faire* + infinitif, qui est décrite comme une périphrase exprimant la voix du verbe, car elle permet d’augmenter la valence d’un verbe. Après avoir abordé les propriétés de cette construction, l’auteur se propose de déterminer ses équivalents en croate, en se servant des traductions de cinq romans français contemporains. Étant donné que le croate ne dispose pas d’une construction qui serait l’équivalent de la périphrase *faire* + infinitif dans tous ses emplois, celle-ci se traduit par des moyens linguistiques de nature variée. Pour exprimer la causativité le croate se sert particulièrement des lexèmes verbaux, ainsi que des constructions périphrastiques avec un verbe introducteur à valeur causale, incitative ou coercitive.

Mots-clés : causativité, causalité, français, croate, *faire* + infinitif, voix du verbe, valence